

ARGIA

2005eko urtarrilaren 23a
I. XVIII. urtea
1.976 zenbakia
3,30 euro

**Sagardotegie
Gida-Posterra**

Energia Berriztagarriak Nafarroak independentzia elektrikoa lortuko du 2010ean

JULIAN RETEGI

**"Txapelduna atzerritarra izatea
penagarria litzateke guretzat,**

ENRIQUETA BENITO (UA)

**"Arabar gehienek
Araba Euskaditik
ateratzea bozkatuko
lukete"**

Nairobitarra rekin bidaia jolas

"Nairobitarra: mundua
ezagutzeko jolasa" k
tokian tokiko
bitxikeriak
ezagutzeko aukera
eskaintzen dizu.

38 €

Aukeratu
kontinentea,
ibilbidea, bota dadoa
eta ekin bidaiari.

8 urtetik
gorakoentzat

asteko gaia

- **Nafarroak independentzia elektrikoa lortuko du 2010ean.**

DANIEL UDALAITZ

4

pertsonaia

- **Julian Reteği: "Pilota artea zen lehen, gero kirola, eta orain, negozioa".**

AMETS ARZALLUS

12

gaiak

- **Heavy metalaren bazter ilunak.** UNAI BREA 18

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 23

- **Hitzak bidea egiten du.** EDORTA ARANA 24

- **Nafarroaren berezia.** PELLO APEZETXEA 25

- **Luparekin:** Trantsizio eta froga urtea. 26

JAKES BORTAIRU

- **Txandan:** Autokonplazentzia. 27

CASTILLO SUAREZ

- **Hiruko txikian:** Inpunitatea lege. 27

JOXE MARI OSTOLAZA

- **Diskurtsoak.** ISMAEL MANTEROLA 28

erdiko kaiera

- **Ahalegina arte bihurtuta.** NERE LUJANBIO 29

- **Eperra, kantagintzaren bizigarri.** 33

MAYI TOLOSA

- **Ezpalak:** KATIXA GARATE 36

- **Argitalpenak:** Iban Zalduari galdezka. 38

PILAR IPARRAGIRRE

- **Denbora-pasak** 40

- **Ihesi:** Las Cañaseko hezegunea, txorien erreinua. AINHOA OIARTZABAL 42

- **Makina bat kontu.** JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 46

- **Winston Arizmendi** 48

termometroa

- **Enriqueta Benito:** "Arabar gehienek Araba Euskaditik ateratzea bozkatuko lukete". 49

MIKEL ASURMENDI

- **Euskararen interpretazio zentroa.** Euskararen bidaia lehen metrotik abiatuta. 52

UNAI BREA

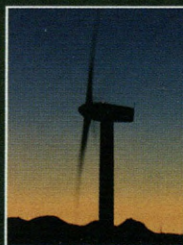
- **Bero beroan** 54

- **Net Hurbil:** Mexikoko langileak maquilarekin menderatu dituzte. 56

PELLO ZUBIRIA

azkena

- **Tsunamiaren hemen.** MIKEL IRIZAR 58

Urteen poderioz, energia berriztagarrien eta bereziki eolikoaren aldeko apustua nabarmen handitu da Euskal Herrian. Eta batez ere Nafarroan. Izan ere, 2010. urterako Nafarroak, energia berdeetan eginiko inbertsioari esker, independentzia elektrikoa izango du. EAEn ere pixkanaka handitzen ari da energia mota honen presentzia.

Hiru parke eoliko daude eta beste bi egingo dira, talde ekologistek agertutako oztopoak gainditzeko badi. Energia berdea ugaritzen den neurrian, ari da hazten baita ere polemika. **4**

Energia berriztagarriak

Julian Reteği

Txapelen burua

1974an debutatu zuen Julian Reteği profesionaletan eta ordutik hogeita bi txapel irabazi ditu. Jokatu dituen 1.407 partidetatik 843 irabazi ditu. Urteen poderioz mitobilakatu da egun Asegareko kirol zuzendaria den nafar hau. Badu ordeka, iritzi berezia pilotaren munduaz. Berak aitortzen duenez, pilota egun negozio borobil-borobila da **12**

Luparekin

Jakes Bortairu

26

ENRIQUETA
BENITO

«Parlamentuak
geldituko du
Ibarretxe Plana»

Unidad Alavesako (UA) idazkari nagusiaren iritzi Ibarretxe

Planak ez dauka aurrera egiteko inolako aukerarik. Gainera, erreferenduma egingo balitz, arabarrek eskubidea lukete Euskal Autonomia Erkidegotik ateratzeko. **49**

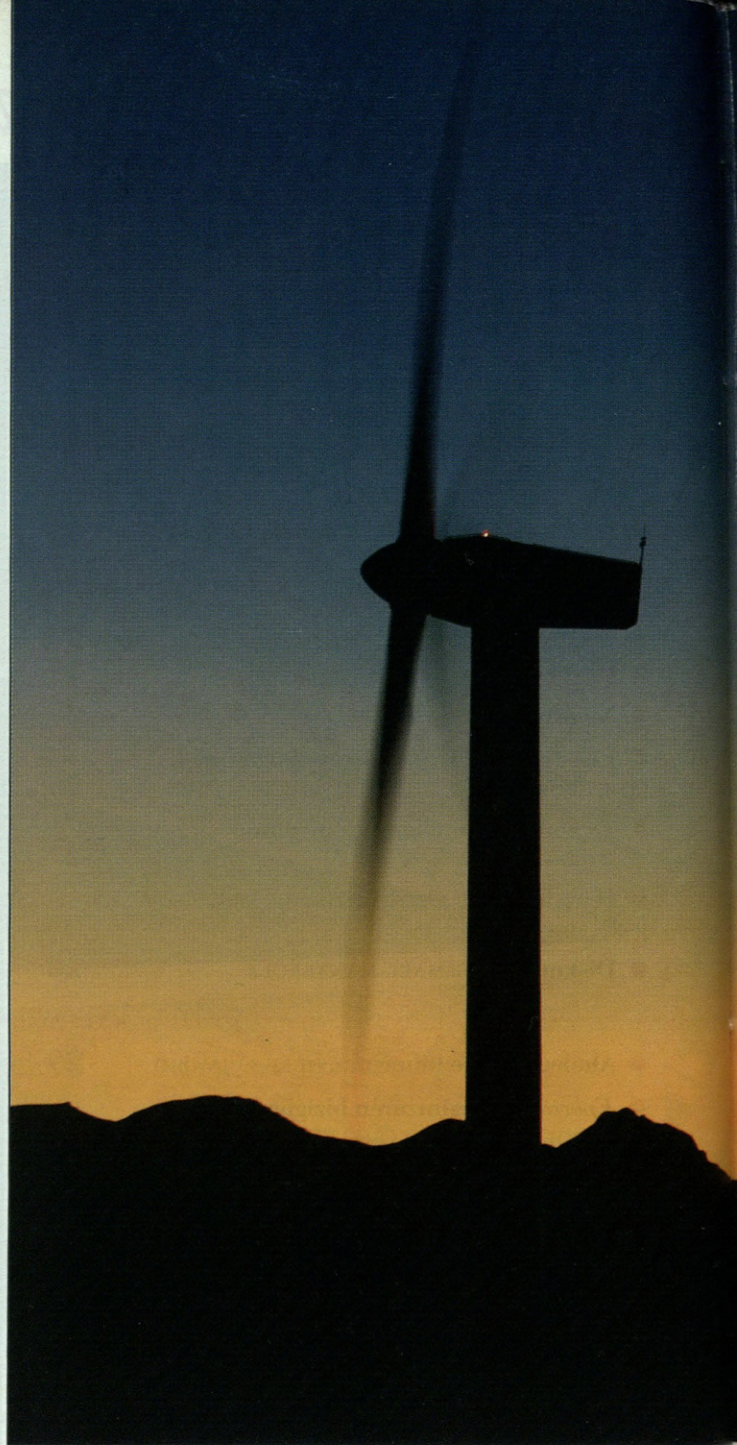
Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibitz Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Kortza. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Dani Blanco.

Energia berriztagarri edo berdeek leku garrantzitsua egin dute azken urteotan gure gizartean eta gero eta garrantzi handiagoa dute Hego Euskal Herrian. Iparraldea, aldiz, urrun samar dago egoera horretatik, beste herrialde euskaldunekin alderatuta beste hainbat arlotan gertatzen den gisan. Zalantzarik gabe, Nafarroa da Euskal Herriko herrialdeen buru energia mota honen inbertsio eta lehentasunei dagokienez. Izan ere, Nafarroak independentzia elektrikoa lortuko du 2010. urterako, energia berriztagarrien erabilera horniketa bere kabuz egiteko bestekoa baita (eguzki energia, eolikoa, hidraulikoa eta biomasa). Urteak dira energia berdeen bultzatzaile dela Nafarroa: herrialdean 4.000 langile inguru dituzten 40 enpresek lanean dihardute arlo honetan, Europa eta mundu mailan aitzindari. Araban, Bizkaian eta Gipuzkoan askoz ere maila apalagoa ageri da, energia berriztagarrien aldeko apustua gero eta handiagoa den arren. Esaterako, 2005. urtean bertan parke eolikoak non ezarri erabaki beharko dute aipatutako hirurek. Hain zuzen ere, Gasteizko gobernuak herritarren erresistentzia larria aurkitu du ebazpen horietan; zenbait udal eta erakunde ere Orduntekoaren moduko parke eolikoaren proiektuen aurka azaldu dira.

DANIEL UDALAITZ

Argazkiak: Dani Blanco

Nafarroak independente lortuko du 2010ean

NAFARROAKO GOBERNUAREN Industria eta Teknologia sailaren asmoak betetzen baldin badira, Nafarroak independentzia elektrikoa lortuko du 2010. urtean, energia berriztaga-

rrien erabilerari esker (eguzki energia, eolikoa, hidraulikoa eta biomasa). Urte honetan bertan, 2005ean, aipatutako Nafarroako Gobernuak sailaren kalkuluen arabera,

2005ean Nafarroako teknologia berriztagarren potentzia kontsumo elektriko osoaren %95ekoa izango da. Potentzia horrek aurreikusitako kontsumo elektriko gaingituko du 2010. urtean eta Nafarroak independentzia elektriko osoa izango du.

ndentzia elektrikoa

n

herrialde euskaldun honetako teknologia berriztagarren potentzia kontsumo elektriko osoaren %95ekoa izango da. Potentzia horrek aurreikusitako kontsumo elektrikoa

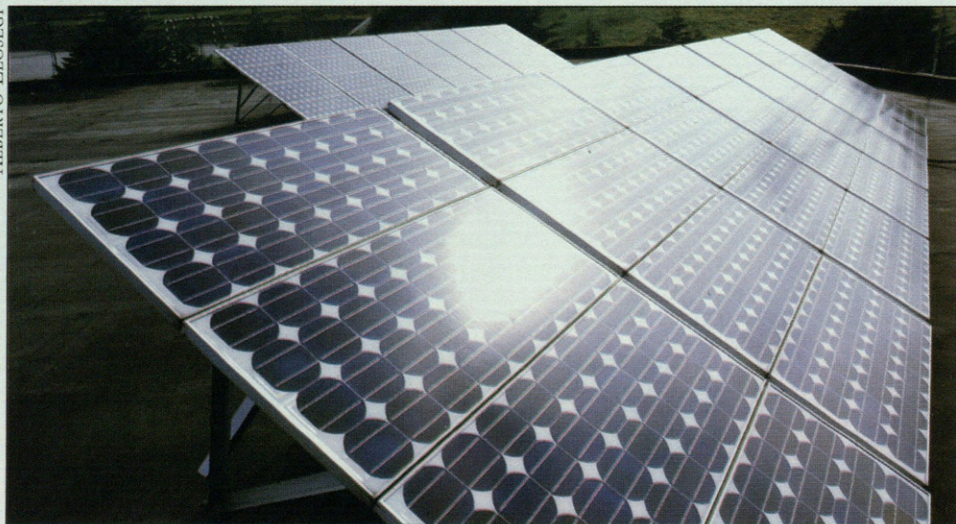
gaingituko du 2010. urtean eta Nafarroak independentzia elektriko osoa izango du.

Hego Euskal Herriko beste herrialdeetan, dagoeneko badira hiru parke coliko (Elgea

**Nafarroako 28tik gora parke
eolikoek mila haize-errota edo
aerosorgailu izango dituzte urte
bukaerarako. Gainera, Nafarroak
Espainiako planta fotovoltaiko
handiena dauka Tuteran**

eta Urkilla Araban eta Oiz Bizkaian), aurrei-
kusitako Badaia eta Ordunteko parke eoliko-
en proiektuek zenbait oztopo bizi badituzte
ere: lehenengoaren kasuan Arabako Foru
Aldundia da eragozpen nagusia eta bigarre-
nean zenbait talde ekologista eta herritar.

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

EAEko Gobernuaren asmoen arabera, parke
eoliken energia ekoizpenak urtean 654
megawattekoa izan beharko luke 2010erako
eta horretarako aurreikusitako inbertsioa 510
milioi eurokoa izango da urte horretara arte.
Egun martxan dauden instalazioek ia 85
megawatt ekoizten dituzte. Horren guztiaren
berri testu honen bigarren atalean emango
da. Iparraldeari dagokionez, instalazio isolatu
batzuk salbu, ez da inolako planifikazio eoliko-
rik ezagutzen.

483 milioiko inbertsioa hamar urtetan

Egoera ez da gauetik goizera besterik gabe
sortu. Honaino iristeko, planifikazio bat beha-
rezkoa izan da, apustu sendo eta inbertsio
ekonomikoez gain. Energia berriztagarrien
garapenean lanean diharduten 40 enpresa nafa-
rrek 483 milioi euro baino gehiago inbertitu
dituzte azken hamar urteotan energien ustia-
pen sistema eta instalazioetan, Nafarroako
Gobernuko Industria eta Teknologia Sailak
emandako datu ofizialei jarraiki.

Inbertsio horren banaketa honela egin da:
inbertsioen %81 (392,14 milioi euro) instalazio
eolikoetan erabili da, %11 (51,09 milioi) bio-
masa instalazioetan, %7 (36,49 milioi) eguzki
energia instalazioetan, eta %1 (5,14 milioi) ins-
talazio hidraulikoetan. Nafarroako Gobernuak
inbertsioon sustapenerako emandako diru-laguntza
erregionalak 55,75 milioi eurokoak izan ziren aldi
berean.

Gaur egun 40 enpresa
baino gehiagok egiten
dute lan sektore honetan
Nafarroan. Enpresok
3.600 lanpostu sortu
dituzte; horietatik 2.400
enplegu zuzenak dira eta
besteak industria inguruko
arloi dagozkie. Gainera,
industria horien ezarpenak
diru-iturri berriak eratu

Energia berriztagarriak

Energia berriztagarriak energia-iturri garbiago eta merkeago
berriei esaten zaie, hala nola eolikoari, biomasakoari, eguzkitikoari
eta geotermikoari. Energia eolikoa haizeak sortzen duena da.
Haizea da energia alternatiboetan konpetitiboena. Haizearen indar-
ra baliatuz elektrizitatea sortzea oso printzipio simple bati zor zaio:
aireak helize bat mugiarazten du, eta generadore batek errotazio
hori argindar bihurtzen du. Kilowatt bakoitzeko 1etik 11 zentimo-
rako kostua du batez beste. Mota horretako energia gero eta
gehiago produzitzen da Hego Euskal Herrian, eta Nafarroak dauka
Espainiako Estatuko parke eolikorik handiena. Biomasa nekazari-
tzako hondakin lehorretatik, hondakin organikoetatik eta zur-fabri-
ketako hondakinetatik (zerrautsa) ateratzen den energia da. Zabor
horiek galdara batean errez edo gasifikatzeko temperatura altueta-
ra berotuz, elektrizitatea eta beroa lortzen dira. Kilowatt bakoitze-
ko 3tik 12 zentimorako kostua du batez beste. Eguzki-energiaren
kasuan, eguzkiaren bitartez, elektrizitatea eta beroa sortzea lor
dezakegu. Kilowatt bakoitzeko 20tik 90 zentimorako kostua du
batez beste. Energia geotermikoa luraren bihotzetik datorrena da.
Lur azpiko beroa baliatuzetik lortzen da. Lurrazalak egundoko bero-
potentziala dauka bere baitan eta argindar bihurtzeko edo zuzenean
berokuntzarako erabili. Kilowatteko 15 zentimoko kostua du
batez beste.

INIGO AZKONA

Espainiako Estatuko lehen itsas parke eolikoa Bizkaiko Luzero lurmuturrean egingo dute. Parkeak bost aerosorgailu izango ditu eta Punta Luzeroko dikean instalatuko dira.

ditu nekazal giroko zenbait eremutan eta horietako asko eta asko ekonomikoki biziberritu ditu.

Mila haize-errota urte bukaerarako

Nafarroa bisitatzen dutenek erraz ikusiko dute lurralde osoko zenbait eremutan parke eoliko ugari daudela. Bertako 28tik gora parke eolikoek mila haize-errota edo aerosorgailu izango dituzte urte bukaerarako (936 megawatt aurreikusten

Lehen itsas parke eolikoa Luzero lurmuturrean

Orain arte, parke eolikoak gure artean kokatu izan dira, lurlean, eta modu berezian mendian. Aldiz, dagoeneko badira parke eolikoak itsasoan eraikitzeko lehen planteamenduak. Eta azpimarratu beharra dago egun dauden bi proiektuek Euskal Herriarekin zerikusia dutela. Espainiako Estatuko lehen itsas parke eolikoa Bizkaian egingo da, Luzero lurmuturrean, Zierbena inguruan. Era berean, bada halako beste proiektu bat Euskal Herriatik kanpora egiteko, Espainian, Nafarroako Energia Hidroelektrikoa Korporazioa enpresa euskaldunak (NEH) burutuko duena; berau ACCIONA taldearen burua da energia berriztagarrien kudeaketan.

Hain zuzen ere, Bilboko Portuko Agintaritzak iragan den abenduan Guascor Renovables S.A. enpresak aurkeztutako proiektu bat onetsi zuen Bilboko Portuan parke eoliko bat eraikitzeko, Luzero lurmuturraren inguruan zehazki, Zierbenan. Adostutako emakida 25 urtekoa da eta aurreikusitako inbertsioa 10 milioi eurokoa da. Itsas parke eoliko horrek, lehenengoa Espainiako Estatuan, bost aerosorgailu ditu, bakoitza 2 megawattkoa. Luzero lurmuturreko dikean instalatuko dira, kostatik urrunen dagoen aldean, ontziak atrakatzeko kaietatik harago, horrek ez baitu eragotziko portuko jarduerarik.

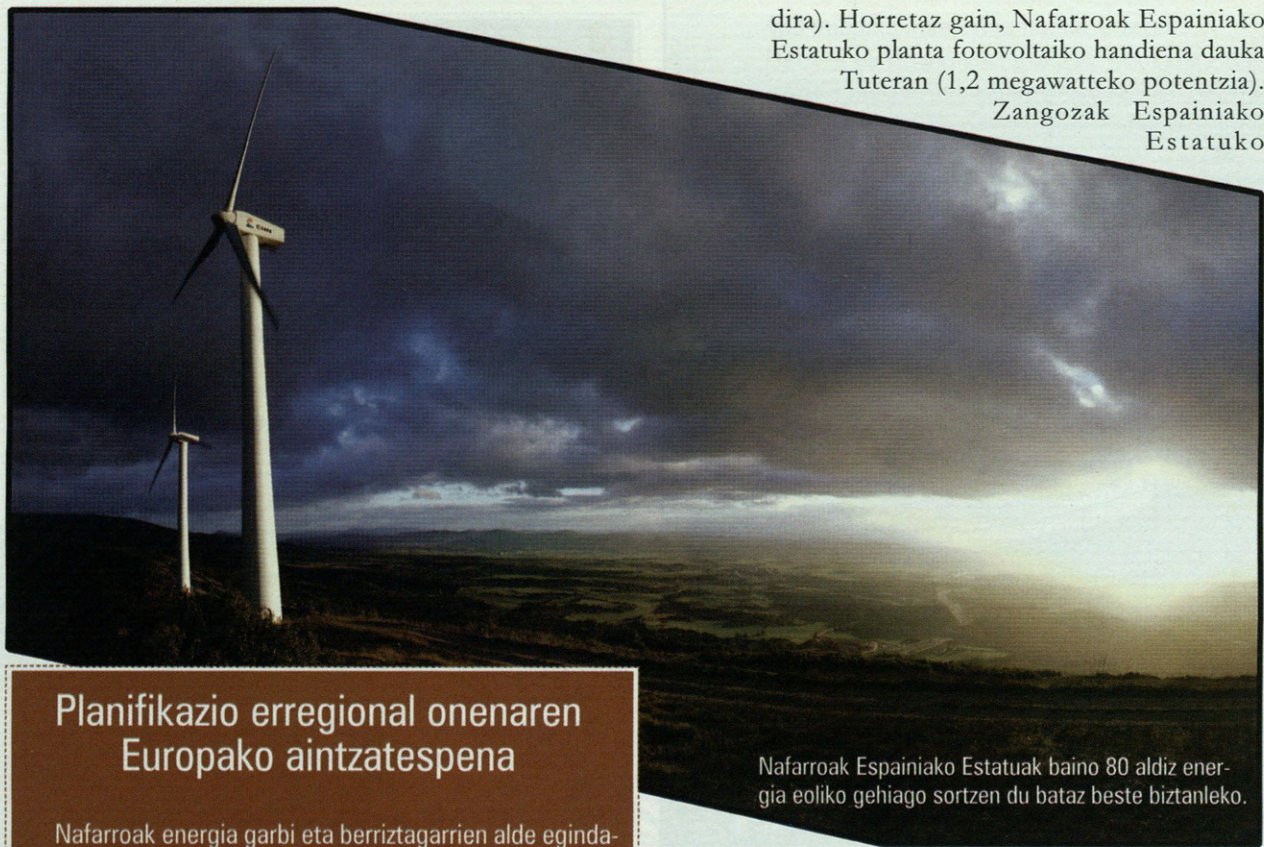
Aerosorgailuok 1.580 metro koadroko lurrazalera izango dute, 78 metroko garaiera eta 87 metroko diametroko errotorea; hormigoi armatuzko zimendua izango dute ere. Lurrazpiko kanalazioak (4.350 metro koadroko lurrazalera) aparailu barruko bihurtgailuen energia garraiatuko du, azpiestazioraino, energia bertatik kanporatzeko.

Bigarren parke eolikoa, handinahiz beterik, NEH enpresak eraikiko du 2.000 milioi euroko inbertsioaren truke. Trafalgargo Itsasoa izena emango zaio (Mar de Trafalgar), parke eolikoa Cadizeko Trafalgar lurmuturraren kostatik hogeit hamar milia kokatuko delako. 600 eta 1.000 megawatt arteko potentzia izango du. Nafarroako NEH enpresa, ACCIONA taldeak %90ean kontrolatzen duena, dagoeneko elkarlanean ari da Airtrycity enpresa irlandarrarekin batera beste proiektu batean: Irlandako kostako Arklow Bank-eko parke eolikoaren sozietate sustatzailea.

Kresala hotela

www.aisiahoteles.com • Markiegi kalea 6 • 20820 DEBA

dira). Horretaz gain, Nafarroak Espainiako Estatuako planta fotovoltaiko handiena dauka Tuteran (1,2 megawatteko potentzia). Zangozak Espainiako Estatuako

Planifikazio erregional onenaren Europako aintzatespena

Nafarroak energia garbi eta berriztagarrien alde egindako apustu sendoak sekulako oihartzuna izan du atzerrian. Joan den urteko urtarrilean, herrialde euskaldun honek Europako Batasunak ematen duen energia berriztagarriei buruzko planifikazio erregional onenaren saria jaso zuen, garapen iraunkorraren eta sektore honen hazkunde ekonomikoaren alde egindako ekarpenengatik. Gogora dezagun bestela, datu soil gisa, Nafarroak Espainiako Estatuak baino 80 aldiz gehiago energia eoliko sortzen duela batz bestea biztanleko; Mundu osoko inbertsioen %2,5 eta Estatuak %14 erabiltzeko aser, alegia.

Nafarroako Enpresa Hidroelektrikoen Korporazioak, NEHak —bere kapitalaren %50 publikoa izan zen, Sodena eta Caja Navarraren zati hori iaz Grupo Accionari (erakuntza eta zerbitzu enpresari) saldu bazitzaion ere—, energia garbier aldeko apustuaren bultzatzaileak, joan den urtearen erdialdera energia berriztagarrien urteko sustatzaile saria jaso zuen. Saria Euromoney finantza-komunikazio eta Ernst & Young aholkularitza taldeek eman diote, Europar energia berriztagarrien garapenari egindako ekarpenengatik.

Espainiako Gobernuak ere egindako ahalegina onartu du: hori dela eta, Nafarroa Energia Berriztagarrien Zentro Nazionalaren egoitza bilakatu da (Centro Nacional de Energias Renovables, CENER); instalazioak Iruñea ondo Berrikuntzaren Hirian kokatuta daude. Industrialde teknologiko horrek Espainiako Estatuako teknologia garbier ikerketan diharduten enpresa esanguratsuenak bilduko ditu: Gamesa Eolica, EHN, Aesol, Ingeteam, Cetia eta Fluitecnik, besteak beste. Zentroak espezializazio maila handiko laborategiak izango ditu, energia eoliko, fotovoltaiko, tenperatura baxuko energia termiko, biomasa eta arkitektura bioklimatikoa aztertzeko.

Nafarroak Espainiako Estatuak baino 80 aldiz energia eoliko gehiago sortzen du batz bestea biztanleko.

biomasa

instalazio garrantzitsuenetako bat du, lasto erretaren bitartez elektrizitatea sortzen duena (25 megawatt). Badira beste 120 instalazio hidrauliko lurralde osoan zehar sakabanatuak. Azkenik, biodiesela sortzeko lantegi bat martxan jarri berri da Caparrosen; 20 milioi euro inguruko inbertsioaren fruitua da eta urtero 30.000 tona sortzeko gaitasuna izango du.

Apustu energetiko garbi hori aurrera ateratzeko, arlo ezberdinetako enpresak daude. Batzuek energia berdea eskuratzeko mekanismo teknikoaren optimizaziorako ikerketan lan egiten dute. Besteek pala-aerosorgailuak eta bestelako tresna eolikoak sortzen dituzte. Bestalde, parke energetiko garbier sustapen eta kudeaketan diharduen enpresa ugari dago ere.

Eolika, garrantzitsuenak

Zalantzarik gabe, Nafarroan ekoizten diren energia berriztagarrien arteko garrantzitsuenak da energia eolika. 2003. urtean, berriztagarriek sortutako energia elektrikoa Nafarroan kontsumitutako elektrizitate guztiaren %61 izan zen (3.800 gigawatt/ordu/urte). Energia horren %43,6 eolika zen, %12 hidraulikoa, %5,3 biomasa dagokiona eta %0,05 eguzki energiari dagokiona. 2005 urterako Nafarroako energia berriztagarrien potentzia kontsumo elektriko osoaren %95ekoa izango da eta 2010 urterako aurreikusitako kontsumo elektrikoa gaitutako du, erabateko independentzia elektriko lortuz. ■

Haize errotak polemika iturri EAEn

Euskal Autonomia Erkidegoa, Nafarroaren maila berean ez izan arren, parke eolikoei buruzko zenbait proiektutan murgilduta dago. Pixkanaka-pixkanaka, nahiz eta herritarren oposizioak hainbat arazo sorrarazi, dagoeneko hiru parke martxan daude bere lur-eremuan eta urte honetan bertan beste bi eraikitzea posible izan daiteke, baldin eta martxan dauden auziek sortutako eragozpenak gainditzen badira. EAEk 510 milioi euroko inbertsioa aurreikusi du 2010. urtera arte; ordurako, parke eolikook 654 megawatt ekoiztu beharko dituzte urtez urte.

NAFARROAKO ENERGIA berriztagarrien plan aitzindarietatik urrun samar, EAEk ere baditu energia berdeen erabilerarako hainbat proiektu. Proiektuok energia eolikoaren erabilera aztertzen dute batez ere, energia mota honen ustiapena bultzatu eta beste batzueganako dependentzia gutxitzeko. Hiru dira dagoeneko martxan dauden parke eolikoak: Elgea eta Urkilla Araban eta Oiz Bizkaian. Urte honetan zehar, zenbait auzik eratutako arazoak konpondu eta gainditzen badira, bi parke eoliko berri eraikitzen hasiko dira: Badaia Araban eta Ordunte Bizkaian.

Azpiegitura horiek Eusko Jaurlaritzako energia berriztagarrien planaren zutabeak dira, egungo eskaera energetikoaren %4 2010. urterako %12ra igotzeko estrategien oinarria. Proiektu eolikoez gain, Gasteizko gobernuak beste energia berriztagarri mota batzuen erabilera ere sustatu nahi du, biomasa eta zentral hidroelektrikoak, besteak beste.

Eusko Jaurlaritzako Industria Sailak duela

JON HERNÁNDEZ / ARGIAZKI PRESS

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

zer entzuten da Gipuzkoan

105.7 fm

Gelzetik errats...

Beti euskaraz

GYRE IRRATIA

Zura Irratia

106.6 - 90.5 FM

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

● Energia berriztagarriak

lau urte egindako plan sektorialak hamabi kokaleku aurreikusi zituen. Orain, ordea, sailak jakinarazi duenez, ezin zehatz liteke zenbat eraikiko diren. Ana Aguirre Industria sailburuak iragan udan adierazitakoaren arabera, urte honetatik aurrera erabakiko da non kokatuko diren parke eoliko horien instalazioak.

Proiektu eoliko berrien kopurua potentziak baldintzatuko du. Egungo joerari jarraiki, parke eolikoaren kopurua ahalik eta txikienez izatea lehenesten da, baina parkeok ahalik eta

Energia berriztagarrien bidea

Duela urtebete Bizkaiko lehen parke eolikoak, Oiz mendikoak, elektrizitatea ekoizteari ekin zionetik "Energia Berriztagarrien bidea" deritzon ekimena abian da. Bidea energia horien sekretuak plazaratzean datza. Oizko parkearen kasuan, honezkero badira milaka pertsona, gehienak hezkuntza-zentroetakoak, parkera hurbildu direnak. Eolicas de Euskadi taldeak eta Lea-Artibaiko Udalen Mankomunitateak antolatuta, bisitaren lehen geltokia Plazakolako minizentral hidraulikoan dago, Markinan. Instalazio horrek uraren indarra erabiltzen du 200 kilowatio inguru ekoizteko. Energia berriztagarrien bideko hurrengo geldia nea Ansotegui Hotelean dago; bertan, erabiltzen den uraren %80 eguzki-plaka bidez berotzen da. Azkenik, Oiz mendira hurbiltzen dira bisitariak, aerosorgailu bat gertutik ezagutu eta bere funtzionamenduaren nondik norakoen berri izateko.

Ekologistek parke eoliko batzuen eraikuntzaren aurka ematen dituzten arrazoiaren artean, honako hau ageri da: hegaztiak aerosorgailuekin talka egiten dute. Eolicas de Euskadik gai horren inguruan egindako txosten baten arabera, tamaina ertain edo handiko bi hegazti baino ez dira hil 2004. urtearen lehen sei hilabeteetan. Plataforma ekologistek adierazi dutenez, aldiz, urteak behar dira hegaztiak beldurra gal diezaieten aerosorgailuei. Bestalde, azeriek edo beste harrapari batzuek zentral eolikoekin talka egindako beste hegazti batzuen hondarrak desagerrarazi ahal izan dituzte. Azkenik, Europako zenbait txostenek ziurtatzen dutenaren arabera, agertzen den hegazti gorpuko benetan zazpi hegazti hiltzen direla baieztatu liteke.

energia gehien sortzeko gaitasuna izango dute. Eusko Jaurlaritzaren helburua izaki, planta eolikoek guztira 654 megawatt (MW) ekoiztu beharko dituzte urtez urte 2010. urterako, eta horretarako 510 milioi euro inbertitu beharko dira urte horretara arte. Hortaz, azpimarratu beharra dago egun martxan dauden parke eolikoek ia 85 MW sortzen dituztela hiruren artean.

Egungo parkeak eta aurreikusitakoak

Gaur egun martxan dauden parke eolikoek honako ezaugarriak dituzte: Elgea eta Urkilla parkeek 100 aerosorgailu (edo haize-

Eolicas de Euskadik egindako txosten baten arabera, tamaina ertain edo handiko bi hegazti baino ez dira hil 2004. urtearen lehen sei hilabeteetan. Plataforma ekologistek adierazi dutenez, aldiz, urteak behar dira hegaztiak beldurra gal diezaieten aerosorgailuei

errota) baino gehiago dituzte 10 kilometroko lerroan, Aretxabaleta, Asparren, Barrundia, Donemiliaga, Eskoriatza eta Oñatiko udalerrien barruan. Guztira 62 MW inguru ekoizten dituzte. Oizekoak 35 aerosorgailu dauzka bost kilometroko lerroan Berriz, Mallabia, Markina-Xemein, Munitibar-Arbatzegi eta Gerrikaitzeko udalerrri eta lur-eremuen barruan, eta 23 MW ekoizten ditu.

Beste bi parke eoliko, Badaia eta Ordunte, honezkero eraikuntza fasean egon beharko lirateke. Segituan ikusiko dugun bezala, arlo ezberdinetako arazoen ondorioz atzeratu dira proiektu horiek. Badaiaikoak, Araban, 128 aerosorgailuren instalazioa aurreikusten du Erribera Goitia, Gasteiz, Iruña Oka eta Zuia udalerrietako 17,4 kilometrotan zehar. Kasu honetan, Arabako Foru Aldundiak parkea eteteko eskaera egin zuen: emandako arrazoiaren artean, aurreikusitako aerosorgailuek 110 metroko garaiera izango dute, Oiz eta Ordunteko 55 metroekin alderatuz. Foru Aldundia eta Eusko Jaurlaritzako negoziatzaioetan murgilduta daude, akordioaren batera iritsi eta eraikitzeari ekiteko. Bizkaiko Ordunteko parke eolikoak bizi ditu arazo handienak: alde batetik, herritarrek aurka azaldu dira; bestetik, ez da adostasunik lortu Espainiako zein EAEko administrazio publiko batzuekin. Horren berri emango dugu aurrerago.

Eusko Jaurlaritzak behinik behin aurreikusi dituen parke eoliko berrien kokalekuak honakoak dira: Ganekogorta (20 aerosorgailu), Bizkaian, Alonsotegi, Gueñes eta Okondoko udalerrien barruan. Mandoegi (39 aerosorgailu), Gipuzkoan. Erreserba gisa, beharrezkoa baldin balitz aurreikusitako energia maila handitzea, badira Arkamo, Gazume, Kolometa, Iturrieta eta Arda-Arlabango Gurutzea bezalako kokaleku gehigarriak.

Herritarrek Ordunte eta Badaiaiko parkeen aurka

Eusko Jaurlaritzako Industria sailak Ordunte eta Badaiaiko parke eolikoaren lanei ekin nahi die urte honen erdialdera. Egitasmo horrek, ordea, herritarren aurkako iritziak (talde eko-

logistak, sindikalak, instituzionalak zein udalak) proiektu horiengan eragin dituen oztopoak gainditu beharko ditu. Herritarren dozena bat talde eta eragile auzitegiak jotzeko prest daude Eusko Jaurlaritzak ez baldin badu Ordunteko plana bertan behera uzten. Hain zuzen ere, Gobernuak 30 milioi euroko inbertsioa eskatzen duten 50 haize-errotak ezarri nahi ditu Ordunte mendilerroan, Bizkaia eta Burgos arteko mugan. Horren ondorioz, herritar talde euskaldun eta burgostar ugari proiektu eolikoaren aurka azaldu dira. Azkenik, Bizkaiko Foru Aldundiak berak ere parkearen eraikuntza etetea eskatu du. Izan ere, erabilera publiko eta ingurumen inpaktuaren aldeko txostenak gaitzetsi ditu, parkearen aurkako adierazpenak egin dituz-

Gamesa, munduko buru negozio eolikoan

Haizearen negozioak, Euskal Herrian zein munduan, onuradun argi bat dauka: Gamesa enpresa multinazional euskalduna. Multinazional aeronautikoa izateaz gain, multinazional eolikoa ere bada. Mundu mailako aerosorgailu ekoizleen artean hirugarrena da hain zuzen. Hamabi lantegi dauzka Espainiako Estatuan zehar sakabanatuta, palak, pala-eusgailuak, palak egiteko moldeak, biderkagailuak eta dorreak egiteko. Aerosorgailuaren muntaiaz gain, mantentze-kontratua eskaintzen die bere bezeroei. Delegazio komertzialak dauzka Frantzia, Italia, Grezia, Portugalen eta Brasilen eta zentro bana irekitzea aurreikusten du AEBetan eta Alemanian. 2.150 pertsonako langileria daukan multinazional honen fakturazioa %30 igo da azken urteetan. 2004. urtea oso onuragarria izan da negozio eolikoarentzat, 100 milioi euroko irabazi garbiak izan baititu enpresak eta 105 milioi eurokoak espero ditu 2005. urterako.

Gamesa Taldearen kapitala honakoen artean banatuta dago: IBV Korporazioa (Iberdrola eta BBVA arteko jabetza erdibana) %31,8rekin; Nefinsa (Serratos familiaren jabetza) %21,2rekin eta Retos Operativos XXI, %2,7rekin. Beste guztia, %44,3, Bursan dabil.

ten talde ekologista eta herritarren arrazoi berdinak emanez.

Proiektuaren aurka azaldu diren taldeen artean Burgoeseko Villasana de Menako udala dago, Ordunteko mendilerroaren magalean kokatua. Inguru horretarako aurreikusitako 57 haize-errotetatik 14 bere udal eremuaren barruan kokatuko direla alegatzen du. Udal horretaz gain, beste hainbat talde ekologistak eta EHNE sindikatuak alegazio gehiago aurkeztu dituzte. Horien arabera, mehatxatutako espezieen euskal katalogoan ageri diren 23 landare-espezie aurki litezke bertan eta gainera, proiekturako egindako ingurumen inpaktuaren ikerketan ageri diren akatsak salatu dituzte. Hala ere, txostenak landaredi eta faunaren aurkako ondorio larriak aurreikusten ditu.

Ordunteko proiektuak Oizkoak baino bi aldiz haize-errotak gehiago biltzen ditu. Era berean, potentzia ere bikoitza izango da, kasik 49MW lortzeko beste. Horri esker 120.000 biztanleren urteko elektrizitate horniketa burutuko litzateke, Eolicas de Euskadi enpresa-sustatzaileraren estimazioei jarraiki (Iberdrola eta Ente Vasco de la Energia, EVEk erdibana gidatutako sozietatea).

Badaiaiko proiektu eolikoaren kasuan ere desadostasun herritar eta instituzionala dago. Arabako Foru Aldundiak berak ere parke berriko lanak etetea pentsatu zuen joan den urte bukaeran eta Eusko Jaurlaritzarekin hartu-emanetan ibili da akordioaren bat lortzeko. ■

Julian Retegi

«Pilota artea zen lehen, gero kirola, eta orain, negozioa»

Lagun denak Alpeetara joan ziren berriz ere baso lanera eta Julian hantxe gelditu zen Eratsungo frontoian, bakarrik, triste, pilota lurrean. "Zer egin behar duk hik hirurogei kilo eskas hauekin?", "eh, zer egin behar duk?", "kaka zaharra! Alpeetara joan!" Eta nagusi baten bila abiatu zen bigarrengoz baso lanera joateko. Pilota lurrean utzi eta Doneztebera jaitsi zen, bazekien non bizi zen nagusi bat, hantxe, hurbildu, atea jo zion... Inor ez. Berriz jo... inor ez. "Kaka zaharra!". Atzera frontoira... gaur arte, ate itxi batek zabaldutako atean barrena.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Eratsunen frontoia eskolaren ondoan zegoen. Frontoian ikasi beharreko guztia ikasi zenuen, eskolan zenbat ikasi zenuen?

Guk ikasterakoan problema handia genuen hemen, berandu arte ez baikenekien erdaraz hitzik ere. Erabat euskaraz egiten genuen; euskaraz pentsatu, euskaraz hitz egin, eta erdaraz ikasi. Beharbada ez ginen gainera oso argiak ikasketetarako. Herri txikitetan ikasketak ahaztu eta erabat jolasten ibiltzen ginen. Horretaz, nahiz ikasketetan gaizki ibili, gazte denbora ongi pasatuta gaude.

Ongi pasatuta bai, baina beharra ezagututa. Zer da beharra?

Uste dut gure aurrekoek gehiago ezagutuko zutela beharra guk baino, baina guk ere norbere bizia aurrera ateratzeko gai izatea zer den ikasi genuen. Orduan ez zen oraingo aukerarik, bederatzi anai-arreba ginen etxean, aitak harro-

bian egiten zuen lana, eta usaia zen gazterik lanean hastekoa. Nire arrebak ere hamabihamahiru urterekin hasi ziren neskametzan, eta ni harrobian hasi nintzen hamalau urte eta erdi-ekin. Gero Leitzako paper fabrika segitu nuen. Baina soldata etxean entregatzen zen. Hemezortzi urterekin, soldata hura gorde nahirik Alpeetara joan nintzen baso lanera.

Sufritzen jakitea ere lantzen den dohain bat da?

Bai, hori landu egin behar du. Nik, hain gazte lanean hasirik, eta batez ere Frantziara zortzi hilabeterako baso lanera joanik, etxetik kanpo ibiltzen eta gorputza zailtzen ikasi nuen. Gero beti entzun izan dut pilota oso gogorra dela, baina gezurra da. Kirola ez da gogorra, kirola kapritxo bat bezalakoxea da. Dohain bat eman, horrekin jaio, eta aprobeztatzen jakin. Zorte hau izan jaiotzatik eta ezin da bazterrera utzi.

Pilotarako jaioa zinela diozu, baina gazte garaian ez omen zenuen orain bezain garbi ikusten...

Hala da. Nik ez nuen asmorik pilotaren mun-

PERSONAIA

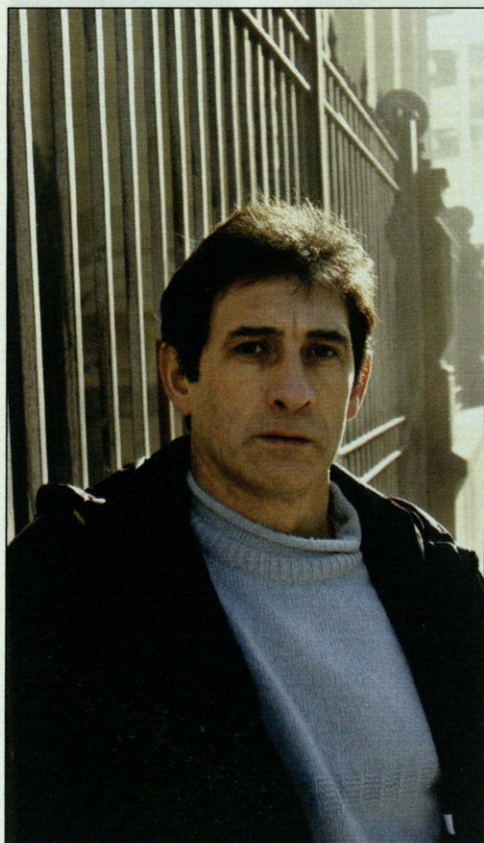

Nortasun agiria

1954ko urriaren 10ean jaio zen Eratsunen. Frontoian klasean baino ordu gehiago pasa arren, herriko eskolan ikasi zuen hamalau urterekin harrobian lanean hasi zen arte. Leitzako paper fabrian ibili eta gero Alpeetara joan zen zortzi hilabeterako baso lanera. Handik bueltan profesional debutatu zuen 1974an eta ordutik hogeita bi txapel jantzi ditu. Hamabi buruz buru –bat bigarren mailakoa–, sei bi bitara, eta lau Lau t'erdiko txapelketan. 1.407 partida jokatu ditu profesional, eta 843 irabazi. 2000. urtean jokatu zuen azken partida, eta orain Asegarceko kirol zuzendaria da. Bi mutikoren aita da, eta Iruñean bizi da.

duan segitzeko, batez ere arras txikia nintzelako. Baina Alpeetatik etorri nintzenean osaba buruz burukoa jokatzeko prestatzen ari zen. Entrenamendu batzuk egin nituen harekin eta berak garbi esaten zidan pilotan asko jokatzeko nuela. Beste profesionalekin ere ibiltzen zela, eta nik haiek baino lan gehiago ematen niola. Hala pixkanaka-pixkanaka osabak eta Martin Ezkurak animatu ninduten pilotan probatu nendin.

Eskerrak osabak animatu zintuen, debutatu eta urte gutxira batean utzi baitzenuen gizajoa; 22 eta 1 ilobak osaba txapelkunari. Eta zuk tanto bakar hura ere erreklamatu. Errukigabea izan behar du pilotariak?

Bai, errukirik gabe jokatu behar da. Nik hemezortzi hemeretzi tanto bitarte sekula ez nuen deus ere uzten. Ezta hemezortzi eta huts joanda ere. Behin hemezortzi eta huts irabazten joanez gero, orduan aurkakoari begiratu eta "bueno, hau joan duk, eta utziko diat ba batzuk egiten...". Erregalatu baino gehiago utzi berak egin dezan. Ez naiz behin ere izan galtzailea, baina bai besteari hiru, lau, bost tanto egiten utzi eta gero etxera joan zalea. Gainera aldageletara sartu eta batek baino gehiagok hori estimatu ere bai: "Eskerrik asko Julian."

Angelusa

"Eztabaida sortu zen, angelusa bai ala angelusa ez. Jo dezagun jende asko zegoela alde, orduan gainera zaharreria asko biltzen zen frontoira, eta alde horretatik ulertzekoa zen angelusa. Baina partida erdian angelusa erreztatzea kirolarientzat ez zen ona. Kasu horretan konponbide erraza zuen: 'Angelusa egin behar bada jarri hamabietan partida, hasi aurretik angelusa errezatu, -baina apaizari esan soilik erreztatzeko eh, ez sermoia bota. Izaten baitziren sermoia botatzen hasten zirenak ere- eta partida hasi'. Horrela denentzako kunplitu zegoen. Azkenean kendu egin zen. Baina angelusa zegoen bitartean Galartzak beti esaten zuen apaizak ere alde izaten nituela nik. Beti tokatzen baitzen angelusa sakea nik nuenean".

da asko. Ni ez nago gimnasioaren kontra, baina pilota artea da, eta artea den aldetik, oso tentuz ibili behar da zer prestakuntza egiten den. Gaur egun hartzen zaitu mediku batek, prestatzaile fisiko batek, eta fenomenoak izango dira, baina hor aritzen dira pikoa gora eta pikoa behera. Ez dut ulertzen. Nik gailurra igual jotzen nuen finala jokatu eta ondorean. Beraz, prestakuntza kontu hori ez da batzuk esaten duten bezala. Ni mendian ibiltzen nintzen asko, errepidean lasterka ere bai. Zahartzera hasi nintzen gimnasioan sartzen, beraz, lehenago, pisuak altza beharrean, gorputzaren kargarekin pektoralak eta egiten nituen. Luzaketa eta masaje asko ere bai. Hori izaten zen nire prestakuntza. Berez, kirolari gorputza baldin baduzu, nahikoa da hori.

Txapeldun izateko prestatu, eta hala ere, ez omen zitzaizun gustatzen txapeldun mundutxo hori. Zer dela eta?

Ez delako gustagarria. Txapela janztea eta txapelduna izatea izan litekeen gauzarik onena da, baina txapeldunaren inguruan sortzen den mundutxo hori ez zait inoiz gustatu izan. Ez nintzen lehen ere oso zalea, eta gero ere erreparo asko izan diot. Konturatzen ez bazara pixka bat galdua gelditzen zara gainera. Nik osaba ikusten nuen, eta banekien osaba oso gizon fina zela. Baina txapel hori burura igo ere egiten da, eta batez ere jende klase handi hori bizkarrean joka hasten zaizunean. Dena gonbidapena izaten da orduan. Baina ni oso behatzailea izan naiz, eta ez behatzailea bakarrik, behatu eta gero mediatu zalea. Eta nik ikusten nion osabari berak borondate onez egiten zuela dena, baina bazegoela hor zintismo puntu bat. Lagun onak zituen eta haiekin ongi konpontzen zen. Baina momentu bat iritsi zitzaion, buruz buruko txapelketa bat, lagun handienek hanka egin ziotena, eta ez hanka bakarrik, aurkakoarekin jarri ziren. Atzerapen bat eskatu eta ez zioten eman, final bat ez zuen jokatu, eta hor ez da mundua bukatzen, baina mundu horretan ibili eta hori egiteko kapaz dena beste edozer gauza egiteko ere kapaz da. Hor mafia txiki bat sortzen da, eta mafia izateko ere kategoriarik ez duen jendearen artean gainera. Mafian ibili diren eta gaiztoak izan direnei buruz, behintzat, esaten duzu: "Bueno, bazuten kategoria", baina izaten dira hor nahi eta ezineko batzuk.

Horrez gainera bada beste usaia txar bat gizarte honetan. Behin goiko mailara iristen zarenean lerrokatu egin behar duzu, zeinekin zaude? Nik alderdi horretatik badut gauza on bat, badakit zer nahi dudana, badakit non ibili naizen eta badakit non nagoen. Baina erakutsi gabe. Bestela sobera sartzen zara, eta sartzeko ere jakin egin behar da. Kirolaria, berriz, askotan ezjakina izaten da.

Bada datu kurioso bat: onena zinen, baina ez zinen ezertan bereziki nabarmentzen.

Batzuk nabarmenduko ziren beren kolpeagatik, beste batzuk gantxoagatik, ni berriz ez naiz ezertan nabarmena izan. Denetik pixka bat hartua nuen. Kantxazain batek hala esan zidan behin: "Zu asmatzailea zara". "Eta zer esan nahi duzu horrekin?" nik. "Beti egiten dituzu jokaldi ezberdinak eta beti berdin jokatzen duzula dirudi", esan zidan berak. Nik ez nuen ezer ezberdinik egiten, dena asmatua zegoen ni iristerako, baina banuen usaia partidatik partidara jokia aldatzeko.

Eta aldatzen hasita, zergatik ez zenuen inoiz bi paretarik jotzen?

Ez naiz bi pareta zalea. Bi pareta egin daiteke aurkakoa pauso kontrari harrapatu eta tantoa egiteko, baina zu bi pareta asko egiteko baldin bazara ez didazu niri han tantorik sartuko. Oraindik ere askotan eztabaidatzen dut horri buruz. Jendeak erraz esaten du: "Egoera horretan bi pareta jo eta tanto". Jakina, txokoa preso bazaude bi pareta jotzeko angelu osoa zabalik duzu, baina nik esaten dudana zera da: "Bi pareta jo beharrean zabalera dejada bota bazenu, kalkulatu segundo hamarrenak, eta seguru bi paretan doan pilota baino lehenago iritsiko dela zurea zabalera". Gaurko pilotariak galdu egin du pikardi hori. Berea bakarrik egi-

"Kirola ez da
gogorra, kirola
kapritxo bat
bezalakoxea da.
Dohain bat
eman, horrekin
jaio, eta
aprobetxatzen
jakin. Zorte hau
izan jaiotzetik eta
ezin da
bazterrera utzi"

ten du, aurkakoarenak ez ditu pentsatzen. Nik ere bi pareta egin izan nuen, Beristainen kontra gazte denboran inoiz, baina goiko puntan zabiltzanean tontakeria horiek ahaztu egiten dira.

Maiz kexatzen zinen bi bitako txapelketan atzelari eskasa jartzen zizutelako. Deskuiduan atzelari hobeak jarri izan balizkizute zenbat txapel izango ziren gaur zuen etxean?

Ezin daiteke esan. Baina ni bi bitako txapelketa jokatzeari utzita ere egon nintzen enpresarekin haserreturik. Betegarri jartzen ninduten. Aurkariak ere txapelketan gehiago jokatzen zuten, eta nire laguna gutxiengo izanda ezin genuen maila horretan errenditu. Bikote ona jarri izan balidate zenbat txapel aterako nituen? Ez dakit, baina nik dakidana da nik bi bitara atera nituen txapelak hogeita hamahiru urtetatik aurrera atera nituela, eta ni hogeita hamabi urte bitarte izan nintzen izan naizen pilotaririk onena. Horrek nahikoa esan nahi du.

Eta zenbat txapela izango zenituen buruz buruko txapela irabazteko gaur adina partida jokatu behar izan balitz?

Oraín partida gehiago jokatu behar direla esan egiten da, baina gero eguna iristen denean eta galderak egiten zaizkionean pilotariari, "lehen partida hori arriskutsua baita" esaten dute.

kulturagenda

Urtarrilaren 17tik 30era

Erakustaretoa

Otsailak 2 arte. 10:30 - 14:00 | 16:00 - 20:30

Erakusketa. Ahalegina.

Asteartetik larunbatera.

Komisarioa: **Jose Antonio Alvarez Reyes.**

Talde eta elkarteentzat bisita gidatuak
astelehenetik ostiralera.

Ikus-Arteetako Gipuzkoar Artista Berrien XLI.

Lehiaketaren ediziorako deialdia.

Epea: **2005eko urtarrilaren 28a.**

Informazioa: **94300850 / 943482752**

artistaberriak05@gipuzkoa.net

www.gipuzkoa.net / www.begira.com

Areto nagusia. 19:30

Jardunaldiak: **Zer da nanoteknologia?**

6 hitzaldi eta performancea

urtariletik martxora bitartean.

Urtarrilak 27.

Hurgando el nanomundo: temores y esperanzas.

Hizlaria: **Jesús Mosterín (Universitat de Barcelona).**

www.arteleku.net

Urtarrilak 27.

Jardunaldiak:

Zertaz hitz egin nahi dugu emakume gazteok?

Recogida de ideas y creación de magazine. 19:30.

Hizlaria: **Ainhoa C. Irastorza.**

Antolatzailea: Plazandreak - Medeak

Martxoak 31 arte.

Racismomatón

Lekuak: Urtarrilak 20 arte,

Super Amaran (Antiguo);

Urtarrilak 21-31, Garberan.

Idea: **La Fábrica de Cosas Bonitas**

Antolatzailea: **Okupgraf** www.okupgraf.net

Untzi Museoa

Martxoaren 5a arte.

Erakusketa.

Urpeko oroimena.

Euskal Herriko urpeko arkeologia eta ondarea.

Pilota mundura

"Pilota ez da euskaldunona bakarrik izan behar, nahasi egin behar dugu besteen artera. Pilotan euskaldunak bezala egin lezake afrikarrak, eta egun batean pilotari txapelduna euskalduna ez izatea penagarria litzateke guretzat, baina inportantea pilotarentzat. Nik posible ikusten dut orain pilota Euskal Herritik kanpora zabaltzea, batez ere merkea delako, baina ez dut uste aterako denik. Konturatu naiz interes handirik ez dagoela. Horrekin nahikoa esanda dago".

orduan zertan gelditzen gara? Zaila dela edo erraza dela? Oraingo ligaxka hori gogorra da, aitortzen dut, eta sistema zaharrak bazituen abantailak, baina nik berriz ere nahiago nuke eskasaren kontra jokatzeko hasi eta gero finalera joan. Partida bakarra jokatu irabaztea zailagoa da. Hori garbi dago, zuk ere behar duzulako erritmo bat, konfiantza, eta hori kantxan hartzen da, ez entrenamenduetan. Dena den pilotaria ona bada, aterako zen txapeldun lehen, aterako da orain, eta aterako da gero.

Zenbat txapela izango nituen bestela izan balitz? Ez dago esaterik, eta nahiko delikatu ere bada erantzun hori. Baina buruz buruko txapelketa utzi nuenean ere nik segitu nuen buruz buru entrenatzen. Patxi Eugirekin ibili nintzen, txapeldun atera zen, Arretxerekin ere ibili nintzen, eta baita beste pilotari batzuekin ere. Hala, nik badakit 93tik aurrera segitu izan banu beste bi edo hiru final jokatu nituela. Txapeldun ateratze hori... ez da erraza, beste puntu bat da. Baina finalak jokatu nituela bai, konparatu bainintzen arestian esan dizkizudan pilotari horiekin eta ez nuen problema-rik izan.

Buruz buru pilotari on askoren kontra jokatu duzu, baina onenaren kontra sekula ez: Julian Retegiren kontra jokatu gabea zara. Nola jokatu-ko zeniokeen Juliani?

"Eta zeinen kontra jokatu behar duk ba?" Eskasaren kontra. Eta hura arriskutsua? "Konforme, orduan nik jarriko haut esperoan sofán eserita, eta etor daitezela onenak elkarrekin jokatu, eta onena hire kontra. Ea zer iruditzen zaian". Erantzungo dizute: "Behintzat txapeldunorde izango nauki!". Ah, oso ongi,

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapenaren edizioa laguntzaile.

kutxa

gizarte ekintza

Lesioaren lezioa

"Hogei urterekin pilotan hasi eta mundu guztiaren ahotan nengoen, egunkari guztiak nire alde zeuden, sosa ere bai, eta dena ematen dizutenean txoratu egiten zara nahi gabe. Baina hogeita hiru urterekin belaur burua hautsi nuenean otsoari belariak ikusi nizkion, pilota utzi beharko nuela ere pentsatu nuen. Eta ordura arte nahiko golfoa izan banintzen, orduan bai hartu nuela pilota serio. Beraz, epe luzera esango nuke lagundu ere egin zidala lesio hark. Ez da inori desiratzeko gauza baina horrelako bat ongi etortzen zaio kirolariari. Hor ikusten da, ikasten da, pertsonak bizia badaukala baina ez daukala, denak gaudela hari batetik zintzilik".

Aurrena luze-luze jokatu, eta gero bukatzen asmatu. Kontrarioek ongi esaten zuten hori: "Juliani egin behar zaiok zortzian eduki ahal den guztia, eta gero, bera han gelditzen denean, dejada bota". Baina horretarako besteak ere konturatu behar du ni noiz nagoen zortzian eta noiz hiruan. Eta nik hanka onak nituen, uste dut horrekin ere pixka bat ikaratzen nituela. Izan ere nire teoria hala zen: "Aurkakoa ez badiat dominatzen, behintzat kantxa dominatu behar diat". Kantxa dominatzen baduzu, aurkakoa konturatzen da ez daukala zulorik.

Hankak ere ez ordea betirako izan. Noiz hasi zinen pentsatzen azken txapeletan zeundela?

Sobera agudo hasi nintzen ni beldurtzen. Gaur berriz jaioko banintz, eta berriz bide bera egin, erantzun txarrak eman beharko nizkioke bat baino gehiagori. Jende gaiztoa ibiltzen da inguruan. Tira, jendea ez, sei nahikoak izaten dira milaka mugitzeko. Eta nik zortzi bederatzi urte baneramazkien txapeldun, baina ordurako hogeita hamabost urte banituen eta txispa hura galtzen ari zitzaidala sumatu nuen. Horrela-koetan laguntzaile baino kontrario gehiago azaltzen zaizkizu, eta psikologikoki ni minatzen saiatu ziren. Inguruan entzuten nuen: "Bederatzi irabazi dizkik baina... hemendik aurrera zer egingo dik ba? Beste bat edo beste irabazi asko jota?". Eta pentsatzen nuen nik: "Ostra, hainbeste urte bizkarrean eta beste bat edo beste irabaztea ez al duk nahikoa?". Horrela pixkanaka buelta ematen hasi nintzen, ohartu nintzen oraindik Galartzaren eta besteen mailan nengoea, eta indarra galduagatik aurrera segi nezakeela.

Kirol denetan aipatzen da dopinga. Pilotan oso gutxi hitz egin da horri buruz, ez dago batere?

Hasi ziren kontrolak egiten. Nik bi aldiz egin izan dut antidoping kontrola, behin bi bitakoan eta beste behin lau eta erdikoan. Baina hori dena iritsi da karrera berri bat sortu zelako: kirol medikuarena. Egia esan nik ez dakit zer gai den hori. Baina hortik aurrera hasi dira pilotan kontrolak. Gogor jarrita daude gainera, baina ez dut uste pilotan hainbestearino iritsi garenik eta ez dut pentsatu nahi ere.

Eta aldageletako koñak tragoa?

Egia da, lehengo zaharrek usaia zuten trago bat edo jotzeko, eta ni ere oroitzen naiz *carajillo* bat hartu izana partida aurretik. Bestela Optalidonak hartzen zituzten eta nik ere berdin. Baina gero galdetu: "Eta honek zer egiten du?" "Hau izerdia ateratzeko ona duk", esaten zidaten. Baita zera ere! Hartu edo ez hartu berdin-berdin! Esaten zuten, Optalidonak dopinga izan behar zuen, eta baita koñak ere. Baina nik beti esaten dut: koñaka baztertu zutenetik hasi direla arriskuak. Bistan hartzen den gauzarekin arrisku gutxi baitago, ezkutuan egoten da arriskua.

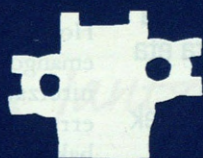
Kontrol antidopingak, enpresak, frontoi itxiak herrietan, pilotariak telebistako izar... Zenbat buelta eman du pilotak zu mutil koxkorra zinenetik hona?

Pilotaren mundua

asko aldatu da. Lehen artea zen, gero kirola bihurtu zen, eta orain negozioa da. Nik eza-gutu nuenean artea zen pilota. Artea zenez gero, jendeari gustatu egiten zitzaion, bat zen onena, eta artista bezala ikusten zen. Gure garaian pilota kirol bezala ikusten hasi zen, eta orain, enpresekin, negozioa bihurtu da. Negozio borobila gainera. Artea zerbait galdu egin da, kirol bezala ere ez dut uste hain serio hartzen denik, eta negozio bezala

**"Behin goiko mailara iristen
zarenean lerrokatu egin behar
duzu, zeinekin zaude? Nik badut
gauza on bat, badakit zer nahi
dudan, non ibili naizen eta non
nagoen. Baina erakutsi gabe"**

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

tuz oso ona da ez hitz egitea. Nik Goñi txikitatik ezagutzen dut eta oso pilotari ona heldu zen. Laguntza faltarik ez du izan, baina nik uste pasa zaiola olatua. Ez dut uste lehen eman zuen mailara itzuliko denik.

Zure seme Julen ere afizionatuetan ari da. Zer bide ikusten diozu aurrera?

Hor dabil, eta nahiko maila polita ematen ari da. Baina denbora eman behar zaio, ikusiko da debutatzeko dina egiten den. Retegi abizena edukitzea karga izan lezake. Denek aitarekin konparatuko dute,

batzuk bihotz onez eta beste batzuk punta sartzeagatik, baina berak mentalizatuta egon behar du, bere emaitzak eman behar ditu eta bere bidea egin. Gainera esan izan diot lehen ere, egunen batean aitarekin konparatzen hasen baldin badira, ez dela seinale txarra izango.

Xabier Euskitzek elkarriketa egin behar izaten dionerako ikasiko al du euskaraz?

Ez dakit, baina hogeit urte egitera doa, eta hemendik aurrera ikasten ez badu behintzat ez da aitaren kulpaz izango. Hala ere nahiko lotsagarria da bai niretzat. Baina aita etxetik kanpo, eta emaztea erdalduna den etxe askotan bezala, azkenean haurrak erdaldunak. Uste dut konturatzeko denean ikasiko duela.

Zuregana itzuliz, Asegarcen kirol zuzendaria zara orain. Lastima litzateke pilotari bezala jainko izan, eta enpresen arteko ika-mikaren erdian zure izena zikintzea.

Nahiko mina egin didate bai, eta saiatzen dira egiten ere, baina zaila da Julian luzera harrapatzen. Maingu bi hanketatik egiten dut. Hala ere luzera gauzak azaltzen dira eta azalduko dira. Ni hor nagoen bitartean nahi badute eta ez badute pilota gora atera beharko dute, eta gainerako kontuak beren etxean konpontzea aski dute.

Bukatzeko, jende askok dio ezagutu duen pilotaririk handiena Julian Retegi izan dela. Zuk ezagutu duzun pilotaririk onena Julian Retegi izan da? Hori ez dizut erantzungo. Beste erantzun bat emango dizut horren ordez. Pilotan jokatzeko niretzat beti izan da oso erraza. Ez berez erraza delako, egin kontu, pilota da kirol bakarra zuk tantoa dominatua daukazunean aurkakoa ikusten ez duzuna. Baina nik berezkoa nekarkien, eta orduan, gustura jokatu, eta disfrutatu egin dut pilotan. Onak asko izan dira, eta onena ni izan naizen edo ez, ez dago esaterik. ■

Bertsoa

DOINUA:
LAGUNDURIKAN DANOI

Begirada zorrotza,
mingain punta berdina,
eskuaz pilota jo
eta hankekin min.
Aurkari askok etsi
izan du zurekin.
Frontoian eta kanpo
denek ezin jakin
tanto bat nola egin
irritar batekin...

Aitor Mendiluze

borobil-borobila da. Ez enpresarentzat bakarrik gainera, denentzat.

Oraingo artista handienetako bat Olaizola II. da. Zuk zure osabaren garaitik hona pilotari denak ezagutu dituzu. Aimar Olaizola bezalako asko ikusi duzu?

Pilotari bezala oso estilo ezberdinekoa da, lehengoetatik beste era batera jokatzeko du. Baina Aimar bezalako pilotariak... bai, izan dira. Beste pilotari bat sekula aipatzen ez dena, adibidez, Oreja III. da. Hil zen, ahaztu zen, eta inork ez du aipatzen baina oso fina zen. Bazituen detaile berezi batzuk. Eta Aimarrek ere hori du, detaile batzuk. Ikusten zaio baduela gaia eta prototipoa garai bat markatzeko. Hala ere, konparazioak egitea zaila den arren, bai, Aimar bezalakoak mordo bat izan dira.

Aspaldian Mikel Goñiri buruz ez da asko hitz egin, hori zer da seinale ona edo txarra?

Ona. Azkeneko urteetako kontuekin konpara-

Atxikia

"Zer hipokrisia dagoen mundu honetan. Pilotari denak saiatu ziren atxikia ikasten, ez zen izango bat bera ere saiatu gabekorik. Eta ikasi ez zuena gero kexatu egiten zen. Beharbada ez nuen arrazoi izango, baina oraindik ere gauza bera pentsatzen dut: atxiki hura ez zen kendu atxiki zikina zelako. Hiru lagun ginen batez ere espektakularrak: Arroyo, ni eta Lajos. Orduan erraza zeukan enpresak: 'zuek hiruek egin, eta besteok fuera', esan besterik ez. Baina komentarioak entzuten nituen eta beti Retegi gora eta Retegi behera, Arroyok eta Lajosek ez zuten arazorik sortzen. Problema ez zen atxikia, problema Retegi zen".

Alkatxofa frijituak txerri urdai, garaiko onddo, zigalatxo, arbendol txigortu eta udazkeneko zukuarekin.
Tubal jatetxea

Euskal produktuak gure sukaldean

Urtarrilaren **23**tik aurrera
egunero fitxa bat **DOAN** BERRIarekin

Jantzi mantala eta hasi sukaldean!

50 produktu 50 jatetxe

Fagollaga jatetxea,
Zuberoa jatetxea, Mugaritz
jateetxea, Akelarre jatetxea,
Tubal jatetxea, Etxebarri
erretegia, Hartza jatetxea,
Argomaniz Paradorea,
Borda Berri jatetxea, Currito
jateetxea, Les Pyrénées
jateetxea, Portalón jatetxea,
Fronton jatetxea, Astelena
jateetxea, Casa Nicolasa
jateetxea, Aloña Berri
jateetxea, Martínez jatetxea,
Etxanobe jatetxea, Casa
Manolo jatetxea, Elkano
jateetxea, Kabia jatetxea,
Izkiña jatetxea, Jokín
jateetxea, Urepel jatetxea,
Txoko jatetxea, Leioako
Ostalaritza Eskola, Goizeko
Kabi jatetxea, Don Pablo
jateetxea, Zelai Zabal
jateetxea, Etxebarri jatetxea,
Pierre Oteiza jatetxea, La
Cuchara de San Telmo
jateetxea, Casa Julian
jateetxea, Etxalarko fonda,
Morase jatetxea, Aratz
jateetxea, La Boule jatetxea,
Ramon Roteta jatetxea,
Baserri jatetxea, Hotel
Europa jatetxea, Etchepare
hotela, Euskal Biskotx
erakustokia, Bakea
jateetxea, Las Torres ostatu-
jateetxea, Alhambra jatetxea,
Dolarea jatetxea, Angelita
Alfaro, Zortziko jatetxea,
Labekoa jatetxea.

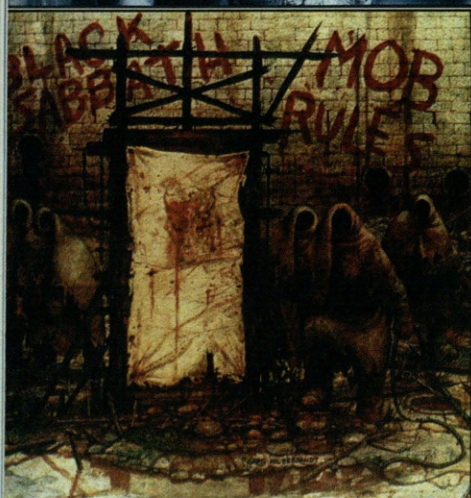
Euskaldunok behar dugun

berria

Laguntzaileak:

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzkoa

Hilketak, suizidioak, satanismoa... Heavy metalaren bazter ilunak

Bortizkeria sustatzea, deabrua gurtzera deitzea, nork bere burua hiltzera bultzatzea... heavy musikari gauza asko leporatu izan zaio. Eta egia esan, talde askok irudi hori bultzatu dute, euren abestien hitzetan mezu satanikoak emanez eta odola ardatz duten ikuskizunak eskainiz. Jose Manuel Duran bizkaitarrak, arakatu ostean, denetik dagoela aurkitu du. Hala ere, sarritan, gehienetan ez esatearren, marketing kontu hutsa besterik ez da.

UNAI BREA

HEAVY METALAK ospe txarra dauka, nonbait. Batetik, erritmo azkarrak, soinu gogorrak, musikari eta jarraitzaile askoren itxurak... ez dute gehiegi lagundu "guraso arduratsuek" beren seme-alaben gustuko musika mota horretaz iritzi onik eduki dezaten. Bestetik, abesti askoren hitzek salaketa ugari jaso dute —baita judizialak ere—, entzulea ekintza bortitzak egitera bultzatzen zutelakoan. Hala, hainbat heavy abeslari epaituak izan dira —gutxi

batzuk epaitegietan, askoz gehiago komunika-bideetan—, euren kantaren batek hilketa, suizidioa, hilobi profanatzea edo eliza bati su ematea eragin duelakoan, besteak beste.

Jose Manuel Duran SEIPEko (Sociedad Española de Investigaciones Parapsicológicas) kideak —bera ere musika mota horren jarraitzailea da, bide batez esateko—, gaiari heltzea erabaki du, eta liburu bat idazten dabil honetaz guztiaz. "Heavyari, oro har —diosku—, gauza asko leporatu zaio: satanismoaren aldeko mezuak ematea, eliza eta hilobitan lapurtzeko deia egitea edota norbait hiltzera zein nork bere buruaz beste egitera butzatzea. Izan ere, nor edo nor hil duten nerabe askok aldarrikatu dute musikak behartu dituela hala egitera, eta beren burua hil duten zenbait gazteren gurasoek rock izarrak salatu dituzte euren seme-alaben heriotzaren erantzulezat".

"Nik ezagutu ditudan
pertsona batzuek esan didatenez,
inoiz inor hil behar balute
Rammstein taldea entzun
bitartean egingo lukete"

JOSE MANUEL DURAN

Duranen ustez, salaketok ez daukate ez hanka ez bururik: "Hasteko, 'inkisidore berriek' —hala esaten diet nik— musika orobat salatzen dute, eta hori ez da zuzena, salaketak zehatz egin behar direlako. Bestetik, talde askori satanikoak izatea egotzi diete, baina euren ibilbideak, euren abestien hitzak, euren adierazpenak... aztertzea besterik ez dago hori horrela ez dela konturatzeko".

Itxura hutsa

Ikerlari bizkaitarraren esanetan, urtetan zehar irudi satanikoa eman duten talde eta abeslari askok —Alice Cooper, Ozzy Osbourne,

Black metal, deabruzale zintzoen musika

Oro har, heavy talde askok ematen duten irudi satanikoa marketing hutsa dela dio Jose Manuel Duranek. Baina ez beti. Black metal izeneko mugimenduan, barbarako, benetako militante sataniko asko topa daitezke. "Baina horrek ez du esan nahi deabruaren omenezko hilketarik eta halakorik egiten dutenik, e!", nabarmendu du Duranek. "Bitxia bada ere, heavya salatzen dutenak ahaztu egiten dira black metal taldeez, ia ezezagunak direlako. Nahiago dute milaka jarraitzaile daukatenak jomugan ipini".

Black metala heavy metaletik sortutako hamaika adarretako bat da. Gehienetan, adar horiek musikaren abiadura are gehiago azkartuz eta hitzak gogortuz sortu dira, eta black metala ez da salbuespena. Adituen ustez, heavyaren azpitalde hau 1981ean agertu zen, Venom taldearen lehen diskoarekin batera. Hurrengo urtean, bigarren diskoa atera zuten: *Black metal*. Horrek eman zion izena, hain justu, mugimendu osoari.

Musika oso gogorra da, ia doinurik gabekoa, eta abeslariak ahots guturalez kantatzen dute. Gaiak, normalean, deabrua, hilketak, mutilazioak eta halakoak izaten dira. Diskoen azalak odol festak izaten dira, eta kontzertuak ikuskizun gore paregabeak. "Taldea askok —azaldu digu Jose Manuel Duranek— euren burua mutilatzeko plantak egiten dituzte kontzertuetan. Gezurra da, baina gero jarraitzaile batzuek benetan egiten dute". Blood Red Thorne taldearen disko batek nork bere buruaz beste egiteko *kit* bat zekarren opari; beste talde batek bateria jolea banketxe batean sartzen eta lau lagun hiltzen ikus zitekeen bideo bat banatu zuen diskoarekin batera. Antza, bateria jole horrek askotan adierazi du mundu hau utzi aurretik hamar pertsona benetan hil nahi lituzkeela. Bortxaketa egitera bultzatzeaz salatua Cradle of Filth taldeko kideek, berriz, euren buruen argazkiak egin zituzten, bakoitza modu desberdin batean beren buruaz beste egiten agertuz.

Duranen berbetan, emandako adibideak desatseginak dira oso, baina ez besterik. Hala ere, Europa iparraldeko herrialdeetako black metal talde batzuk benetako zenbait gertakari odoltsuren protagonistak izan ziren 80ko hamarkadaren erdian. Suizidioak, eliza erreketak... Garai hartako zenbait musikari euren kideak hiltzera iritsi ziren. Jose Manuel Duranek dioenez, gertaera haiek oso bazterreko kontua izan ziren.

Zoaz Tunisiara Lumarekin

Otsailaren 15ean, euskarazko denbora-pasa eta hitz jokoen hilabetekariak 2 lagunentzako astebeteko Tunisiara bidaia zozketatuko du bere harpidedunen artean.

Egin harpidetza eta parte hartu zozketan.

Harpidetzak: 943 37 15 45, www.argia.com/luma, luma@argia.com

+ lumato
haurrentzako gelaiporia

Parental advisory, estatubatuar garbizalekeriak sortutako ikurra

1985ean, Parents Music Resource Center (PMRC) elkartea jaio zen AEBetan. Sortzailea Tipper Gore izan zen, urte batzuk geroago presidenteorde izatera iritsi zen eta Bushen aurka hauteskundeak galdu zituen Al Goreren emaztea. Tipper Gorek Prince abeslariaren *Purple Rain* diskoa erosi zion hamabi urteko alabari, eta abestietako batek *-Darling Nikki* izenekoak, hain justu- masturbazioak hitz egiten zuela esan zion alabak amari.

Gorek gaia ikertzea erabaki zuen. Horretarako, AEBetako Kongresuko eta Senatuko beste kide batzuen emazteekin

elkartu zen, *Washintongo 17* emazteak izenaz ezagutu zen taldetxoa sortuz. Horik aterako zen PMRC. Rock musikaren letretan sexuaz, alkoholaz, drogez edo bortizkeriaz egiten ziren aipamenen aurka borrokatzea zen helburua. Elkartea jaio eta hilabete gutxira, Senatua bera ikerketa egiten hasi zen. Hura burutu zuteneko, ordea, RIAA delakoak *-Recording Industry Association of America-* onartua zeukan *Parental Advisory* zioen txarteltxoa itsastea PMRCk ezarritako baldintzak betetzen zituzten diskoen azaletan. Hau da, gurasoei ohartarazten zitzaizen bertako abesti batzuen berbak

adinez beherakoentzat egokiak ez zirela. Baina ondorioa PMRCk nahi zuenaren guztiz bestelakoa izan zen: ohar txoa zeukaten diskoak barra-barra saltzen ziren.

Kanpaina hartan, PMRCk hamabost abestik osatutako zerrenda argitaratu zuen, eredu gisa. Hamabost abesti haie-tatik, bederatzi sexuari buruzko aipame-nengatik sartu zituzten zerrendan, eta beste bina bortizkeriaren alde jardutea-gatik, drogak eta alkohola hartzera bul-tzatzeagatik eta okultismoaren inguruko aipamenak egiteagatik. PMRCren helbu-ru nagusia, izan ere, "lizunkeriari" aurre egitea zen.

Venom...- onartu dute, gerora, disko gehi-ago saltzeko baino ez dutela egin. "Motley Crue taldearen abesti gehienek, esaterako, emakumeez dihardute. Disko bakarrean egin zuten berba deabruaz, eta huraxe izan zen euren ibilbide osoan gehien saldutakoa. Horrek azalduko luke zergatik erabiltzen diren horrelako gaiak heavy musikan".

Jose Manuel Duranen ustez, norberak egi-ten duenaren errua ezin zaio musikari bota. "Musikariek ez dute inor bere buruaz beste egitera bultzatzen; baina odolarekin jolastea gustatzen zaie, diskoak saltzen laguntzen die-lako". Nolanahi ere, Duranek onartu egiten du idazten ari den liburuan, heavya arriskutsua izan daitekeela, musikariek, jende aurrean agertzeko orduan, kontu handiagoa eduki beharko luketen heinean. "Askorentzat jain-koak dira. Deabruzale eta odolzaletzat ager-tzen badira jarraitzaileen aurrean asmatutako irudia izan arren nerabe asko prest egongo da horixe bera egiteko. Izan ere, behin baino gehiagotan gertatu da".

arazoak zeuzkan norbaitengan. "Adibidez, bazegoen bere kontzertuetan hildako ardi eta txerrien buruak zerabiltzan talde bat, eta ema-kume bat torturatu eta hiltzeko itxurak egiten zituen beste bat. Pentsa nola eragin diezai-okeen horrek -edo zenbait abestiren hitzek-, dagoeneko oso oreka psikologiko sendoa ez daukanari. Arazoak dauzkaten beste batzuk, berriz, hitzok erakarrita hurbiltzen dira musi-ka mota horretara".

Baina, abesti batean botatako mezuak per-tsona arrunt bati eragin al diezaiokie, bere burua edo aldamenekoa hil nahi izateraino? "Psikologoek esan beharko lukete hori -dio Duranek-. Dena dela, nik ezagutu ditudan pertsona batzuek esan didatenez, inoiz inor hil behar balute Rammstein taldea entzuten zuten bitartean egingo lukete, aditzen dute-nean erasokor sentitzen direlako". Hala ere, aurkako adibidea ere ezagutu du SEIPEkoak: "Alegia, aldarte txarrean daudela Rammstein entzun eta lasaitzen direnak. Horrek esan gura du gaitza ez dagoela musikan, norberarengan baizik". ■

Abestiak, errugabe ala errudun?

Ezin esan, ikerlari bizkaitarraren aburuz, abesti jakin batek hilketa edo suizidio baten errua daukanik. Beste kontu bat da zer nolako eragina eduki dezaketen abesti batzuek aurrez

... eta ez bakarrik heavy metalean

Heavya jotzen duten taldeak ez dira deabruarekin harremanetan ibiltzea edota abestien hitzetan mezu ezkutu "desegokiak" sartzea leporatu zaien bakarrik. Jose Manuel Duranek azaldu digunez, Shakirak, Xuxak, Patricia Manterolak, Madonnak, Mecanok, Abbak, Luis Miguelek edota Las Ketchup direlakoek ere tankera horretako salaketak jaso dituzte. *Asereje* ospetsua, esate baterako, debekatu egin zuten Hon-durasen. Baina horretarako asmazio ugari egin behar izan zuten abestiaren hitzetatik abiatuta, asko-tan heavy talde batzuekin egin duten bezalaxe". Hala lortzen da, Duranek dioenez, *Asereje*ren berbek euren baitan heresiaren eta deabruaren aldeko mezua gordetzen dutela aldarrikatzea.

Ismael Manterola Ispizua

EHUKO IRAKASLEA

Diskurtsoak

E

z dut behin ere politikoen diskurtsoetan gehiegi sinetsi, baina azken urtetan politikoki zuzenak diren adierazpenak nagusitu diren heinean, gero eta gehiago haserretzen naiz hainbat kontzeptu orokorraz politikoei egin duten bereganatzearekin.

Garai batean ezkerrekoak ziren aldarrikapenak alderdi guztien mezuetan azaltzen zaizkigu gaur egun, adibidez ekologia, generoen berdintasuna, giza eskubideak edo bakea. Esan behar dut amorru handiz ikusi nuela giza eskubideen egunean (!) mugimendu bakezaleek aspalditik erabiltzen zuten arma puskatzen ari diren bi besoen ikurra propaganda instituzionalean. Ezin dut sinetsi arma fabrikak diruz laguntzen dituen eta armatua den Ertzaintzaren ardura duen erakunde batek —biolentzia erabiltzeko arazo handirik ez duenak— horrelako sinbolo bakezalearen jabe egitea. Kode penalak ideia eta ikur lapurreta izeneko lege hausteren bat jaso beharko luke.

Adibidetzat erabili dudana bizitza sozio-politikoan gertatzen den ohiko jarrerak dira. Ikurrak eta diskurtsoak gauza bat esan eta zabaltzen dute, beste zerbait egiten den bitartean. Uste dut askotan salatu izan den euskal eskizofrenia iruditzen zaiguna baino gaixotasun arriskutsuagoa dela.

Ekologiak, sexu berdintasunak eta bakezaletasunak, demokraziaren demagogiari tokia kendu diote kontzeptu aurrerazaleen etengabeko lasterketan. Zein izango dira hurrengoak?

Antzeko zerbait gertatzen da kulturarekin. Guztiok sensibilizazio handia dugu kulturaren inguruan, gizartean gauza garrantzitsua da baina gero interes horrek ez du islarik aurrekontuetan adibidez edo Unibertsitate publikoari dirua emateko orduan errentagarritasun ekonomikoa eskatzen zaionean.

Gero eta gehiago, baita intelektualen artean ere, onartuta dago kulturak baliabide pribatuak lortu behar dituela guztiontzat izango diren ekimenak ordaintzeko. Artearen munduan adibidez —nik gehien ezagutzen dudana alorra— esponsorizazioa modan dago-

ALBERTO ELOEGI

en zerbait da. Ez nago horrelako diru sarre- ren aurka, enpresa pribatuak kulturaren zenbat eta diru gehiago gastatu hobeto iruditzen zait, baina ez zait iruditzen ezinbesteko baldintza izan behar duenik kultur ekimenak aurrera eramateko. Azkenean itxura operazio horretan irabazten duena enpresa pribatua da.

Azter dezagun argi indar enpresa handiak museo bati ematen dion diru laguntza. Eman- dako kopurua, handia gehienetan, enpresak ordaindu behar duen ohiko zergatik ehun- koa kentzeko erabiliko du, erakunde publiko- ekin egindako itun bati esker. Erakundeak zergetan jaso ez duena, enpresak kultur eki- men batera desbideratu du, baina bitartean debaldeko izugarritzko propaganda lortu du.

Beste modura izan balitz, enpresak zergetan dirua ordaindu balu, erakun- de publikoak teknikoek erabakitako ekimen kultural batean gastatuko luke, enpresaren propaganda egin gabe. Iragarkiek enpresa pribatuari egindako mesedea erakunde publiko- ek pribatuen esku laga duten plusba- lioaren antzeko zerbait dela iruditzen zait. Horregatik erakunde publikoeta- tik esponsorizazioaren aldeko alda- rriak egiten direnean pribatizazioaren aldeko zerbait dela ematen du eta ez guk uste genuen guztion gastuak arin- tzeraz egindako deia.

Legea egiten duenak tranpa egiten ere badakiela dio gatzelaniazko esae- rak eta horregatik adi egon behar da politikoen esku dauden erakunde publikoetatik zabaltzen diren mezuen aurrean. Nik nahiago dut egiten dute- nari begiratu eta ez esaten dutenari, horregatik hainbeste errepikatzen den kultura planetik eta abarretik gutxi espero dut, orrietan jasotakoa gero ekintzetan ikusi behar dugulako eta esperien- tziak esan digu idatzita dagoena gutxitan bete- tzen dela. Adibidez, aspaldi idatzi zen herrial- deen arteko oreka mantendu behar zuen adostasuna Guggenheim museoaren eraikun- tzak puskatu zuen eta Bilbok eraman zuen Donostiari zegokion kultur hiriburua izateko aukera.

Aurrekariak ikusita San Tomasena egitea besterik ez daukagu: ikusi ondoren sinetsi. ■

«

Amorru handiz ikusi nuen giza
eskubideen egunean (!) mugimendu
bakezaleek aspalditik erabiltzen
zuten arma puskatzen ari diren bi
besoen ikurra propaganda
instituzionalean. Ezin dut sinetsi
arma fabrikak diruz laguntzen
dituen eta armatua den
Ertzaintzaren ardura duen erakunde
batek horrelako sinbolo
bakezalearen jabe egitea

»

Pello Apezetxea

APAIZA

Nafarroaren berezia

Gure unibertsoaren ezaugarri nabarmenetako bat, eta gure planetarena, aniztasuna da. Eta planetan, ez bakarrik kontinenteen artekoa, baita kontinenteen barnekoa ere, eta barne horretako hainbat zati eta arloren artekoa. Zati tiki horietakoa dugu Nafarroa, nabarmenki anitza.

Mendialdea eta zelai-aldea, euritsua eta eguzkitsua, hariztiak eta mahastiak, euskara eta gaztelania. Atsegin dugu batetik bertzera ibiltzea, batekin nahiz bertzearekin begiak eta bihotza asetzea. Eta zer irudituko litzazuke anitz hori bakar bihurtuko bagenu, edo bakar bihurtu nahi bagenu? Mendi eta zelai ordeztu dena mendi edo dena zelai egin nahi bagenu, dena mahasti huts edo pinudi huts? Ez ginateke aisa anitza bakartzearen aldekoak izanen, anitzaren ordeztu bakarraz zatearen aldekoak, alegia. Sinestezina iduri du horrela pentsatzen duenik ere izatea. Eta amets gaiztoa izanen litzateke, horrelakorik gertatzea.

Zenbaitetan, ordea, amets gaiztoetan baino gaiztoagoa bilakatzen da eguneroko errealitatea. Euskara eta gaztelania? Zertarako? Gaztelania aski da. Bakarra. Horrela diote PPko agintariek, eta hauen senide diren UPNkoek: hizkuntza ofiziala bakarra. Lurraldeko eremu txiki batean biak baldin badira ere ofizialak gaur egun, hori aldatu nahian dabilta, horretan ere bat bakarren ofizialtasunerako bideak ari zaizkigu prestatzen gero eta gogorrago. Azkenetako ekintzak, duela egun gutxi, euskararen zaintzeko dirulaguntzak murriztea edo kentzea. Inoiz baino arlo gehiagotan, inoiz baino maila handiagoan, Herri-telebistarako lizentziak ukatzea... gero eta zailago bihurtzen ari dira euskararen ikastea, gero eta ezinago bilakatzen euskaraz komunikatzea.

Anitza, bakarra egin nahi dute. Hori dugu, behar bada, gaur egun eta zoritxarrez, Nafarroaz aipatu beharreko berezi nabarmenetakoa. Adibide bat: Nafarroa soilik

ALBERTO ELSOEGI

omen da, Europako eremu osoan, bertako hizkuntza zaindu beharrean, baztertzen ari dena. Bertzeak bertze, Europako Hizkuntza Gutzituen Elkarteak salatua da.

Bakarra izatea da Elizako arduradunen egitasmoa ere. Gaztelaniari babes berezia ematea, euskarari eman ordeztu; agintarien jokaera bakarzaleari geriza eskaintzea. Hizkuntza bakarrarekin ez dela giza-eskubiderik zantzen, erranez. Baina bertze gairi buruzko pentsamoldea ere bakarra nahi baitute, ahal bada. Eliza arduradunek, euren antolatutako gogoetak eta bilerak soilik onartzen dituzte. Egun hauetan entzun

dugu Nafarroa bakarra dela Estatu espainoleko autonomia erkidego guztietan, aborturako aukerarik ematen ez duena, nahiz legeak baimendu. Eta, arrazoi etikoren eztabaidan sartu gabe, nahiz eta hemen ere fededun eta fedegabekoak bizi, etika ezberdineko gizon eta emakumeak izan arren, hemen ere.

Nafarroan, gizartean nahiz Elizan, herritarren partehartzea eragozten joan dira eta doaz, hondar urteetan. Zergatik, bertzela, Udalen ahalak gutxitu? Zergatik Elizako laiko nahiz apaiz erakunde nagusiak ia-ia hitzik gabe utzi? Nafarroa orain ere bere izaera galtzen, bere nortasuna ukatzen, izena ere aldatzen. Espainola omen da eta, Miguel Sanzek berriki errana, guztion hizkuntza ofiziala, Nafarroa espainola omen da egiazko Nafarroa. PP-UPN, Eliza katolikoren sektore nagusia, Opus Dei eta bere itzalpeko hainbat erakunde eta jende, bakarraren alde ari zaizkigu, izaera bakar, pentsamendu bakar eta legedi espainol bakarraren alde. Xabier Letek bere kantuan agertzen duenarekin bukatu-

du: *Nafarroa, kondaira urratu baten oihartzuna... Nahia eta ezinaren borrokatoki... Hormarik gabe utzitako etxea...* Ezkorra ikuspegia? Bertze hau ere kanta dezakegu: Kondairak bideratzen ahal dira, baita horma eroriak eraiki ere. Urte berri baten hasieran gaude. ■

Nafarroan, gizartean nahiz
Elizan, herritarren partehartzea
eragozten joan dira eta doaz,
hondar urteetan.
Zergatik, bertzela, udalen ahalak
gutxitu? Zergatik Elizako laiko
nahiz apaiz erakunde nagusiak ia-ia
hitzik gabe utzi?
Nafarroa orain ere bere izaera
galtzen, bere nortasuna ukatzen,
izena ere aldatzen. Espainola omen
da eta, Miguel Sanzek berriki
errana, guztion hizkuntza ofiziala,
Nafarroa espainola omen da
egiazko Nafarroa

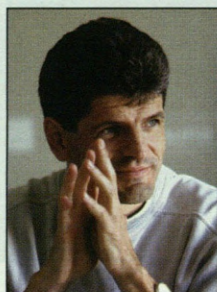
Jakes Bortairu

EUSKAL KONFEDERAZIOKO KIDEA

Trantsizio eta froga urtea

Hasten den 2005eko urtea trantsizio eta froga urtea izanen dugu Iparraldean, euskararen aldeko politikari doakionez. Izan ere, joan den abenduan Frantziako Barne ministroaren etortzearekin ofizialki sortu da euskararen aldeko Erakunde publikoa –IPE edo GIP izenez ezagutua–. Trantsizio urtea izanen da zeren eta lehen aldia baita hizkuntz politika gogoetatu eta bideratzeko erakunde publikoa ibiliko dela Ipar Euskal Herrian. Eta froga urtea, zeren eta hasi bezain laster korapilo eta erronka handiak topatuko baititu, irakaskuntza alorrean besteak beste.

Baina nondik heldu da delako IPE hori? Parte handi batez, euskalgintzako herri mugimenduen hamar urteko lan, mobilizazio eta presioaren fruitua dela erran daiteke. Hamar urte luze horietan hizkuntza politika baten beharra sozializatu, hautetsi eta agintariak konbentzitu eta indar harremana sortzearen ondorioz iritsi gara puntu honetara. Egia erran hamar urte hauetan Ipar Euskal Herriko jendarteak aldaketa sakonak bizi izan ditu, esperimentu berriak egin eta egitura bereziak sortu. “Euskal Herria 2010” gogoeta amaitu ondoren, ateratako norabideak lantzeko sortu zen Garapen Kontseilua eta handik laster Hautetsien Kontseilua. 96an bi egitura horiek Lurraldea izeneko Antolakun-

DANI BLANCO

tza eskema landu eta adostu zuten, hizkuntzari buruz kapitula bat barne zuelarik.

Hizkuntza politika baten lehenengoko oinarriak pausatuta ziren. Antolakuntza Eskema lantzerakoan, euskalgintzako mugimenduek egitura berezi baten beharra azpimarratu zuten, hizkuntza politika gune bakar batetik kudeatzeko, frantses antolamendu juridiko-politikoaren zatiketa gainditzeko. Maila batean entzunak izan ziren, Hizkuntza Kontseilua egitura sortzeko deliberoa hartu baitzen orduan.

Lau urtez etengabeko sokatira burutu ondoren, 2001eko uztailan lehen aldikoz, erakunde eta euskalgintzako mugimenduetako ordezkariak biltzen zituen Hizkuntza Kontseiluko biltzar nagusi sortzailea bildu zen. Egiturak gogotak egiten ahal zituen baina ez zuen erabakitze bitererik ez eta aurrekonturik ere politika bat martxan emateko. Aparte, Estatu, Erregio, Departamendu eta herrietako ordezkariak informalki biltzen ziren urtean bizpahiru aldiz, oroz gainetik diru laguntzak banatzeko. Sistemak ez zuen etorkizun handirik. Eta orduan, batzuek arrakasta gutirekin eta ulertuak izan gabe, 1994an proposatu zuten hizkuntz politikarako erakunde publiko baten urratsa askorentzat logikoa bilakatu zen.

Erakunde horren sortzea aurrerapauso garrantzitsua bada ere, zalantzak eta arrangurak ez dira falta. Holako egitura baten ibilazteko beharrezkoa den lehen gauza dirua da baina aipaturiko bi milioi euroko aurrekontua izan ordez, 1,7 milioikoa izanen du IPEk, Estatuak bere ekarpena murriztu ondoren. Bigarren elementua, agintari politiko nahiz administrazioko arduradunen borondatea da, hitzetatik ekintzetara pasatzerakoan soilik neurtzen ahalko dena. Baina dagoneko frantses Hezkunde Nazionaleko errektoreak han-hemenka errepikatzen du ez duela bertako hautetsiekin eskolen mapa adosteko inongo asmorik. Hizkuntza politika bati begira hain estrategikoa den irakaskuntza alorrean gatazka sortuko balitz, dispositibo osoa hankaz gora geldituko litzateke, beste arloetan ere elkarlanerako giroa ozpinduz.

Bi elementu horiei beste bi mehatxu gaineratzen zaizkie. Lehen, hizkuntzaren lege bermerik eza. Orain arte, koofizialtasu-

Frantses Hezkunde Nazionaleko
errektoreak han-hemenka errepikatzen
du ez duela bertako hautetsiekin
eskolen mapa adosteko inongo
asmorik. Hizkuntza politika bati
begira hain estrategikoa den
irakaskuntza alorrean gatazka sortuko
balitz, dispositibo osoa hankaz gora
geldituko litzateke, beste arloetan ere
elkarlanerako giroa ozpinduz

na euskalgintzako mugimenduen aldarrikapena zen baina luze gabe IPEko arduradunen kezka bizia bilakatuko da, oinarri juridiko minimorik gabe ezinezkoa baita edozein politika publikorik eramatea. Bestalde, azken hamar urteetan ederki frogatu bezala, gogoetatu eta adostu ziren Ipar Euskal Herri mailako politikak bideratzerakoan berezko instituzio baten falta agerian gelditu da, hots, erabaki gune eta diru emaileen sakabanaketak inertziak areagotu eta denbora galtze ikaragarriak eragin ditu. IPE, erakunde desberdinetako gune amankomuna izanik ere, haien interes, erritmo eta izaera desberdinak nahi eta nahi ez kontutan hartu beharko ditu. Ipar Euskal Herria kudeatuko lukeen instituzio baten tresna izango balitz askoz ere emankorrango litzatekeela pentsatzea ez da aurreiritzi ideologikoa.

Eraikitzen ari den eszenatoki berri honetan euskalgintzako herri mugimenduek sekulan baino erneago egon eta baturik jokatu beharko dute, Hiru saretan izeneko aliantza estrategikoa osatu duten ikasbideetako guraso elkarteek erakusten duten bezala. IPErentzat aholku lana bete eta horretarako zer nolako hizkuntza politikari buruzko gogoeta sakonak egin beharko dituzte. Halaber zainketa lana burutu beharko dute, IPEk hartuko dituen erabakiei begira. Azkenik berezkoa duten funtzio nagusian jarraitu beharko dute, hots, herri dinamika bi mailatan sustatzea: alde batetik aldarrikapen ildoan, euskarak eta euskal hiztunek behar dituzten neurriak plazaratuz eta bestalde azken urteetan bildutako esperientzien ildotik —*Bai Euskarari* akordioa eta beste—, hizkuntzaren berreskurapen prozesuan gero eta sektore zabalagoak inplikatu. ■

TXANDAD
Castillo Suarez

Autokonplazentziaz

Aitortzen dut: Civicaneke erabiltzaile txartela egin nuen aspaldi eta Baluarteke abonua ere badaukat. Kultur hartzaile konpultsiboa naizen aldetik, Nafarroako kultur azpiegitura handienetako —eta handikeriaz ari naiz— erabiltzailea naiz, beraz: Caja Navarra fundazioko bata eta Baluarte fundazioko beste, biak ere Nafarroako Gobernuaren ingurukoak. Egia esan, mentalizaturik joaten naiz batera zein bestera; zoritxarrez Nafarroako euskaldun asko —euskaldun gisa— mentalizaturik joaten gara foru erakundeetara.

Bi fundazio horietatik igortzen dizkidaten paperezko euskarrietan euskarak tartetxo bat izaten du: sinbolikoki, baina agertu egiten da euskara. Eta agertzeak izorratzen nau gehien, ez agertzeak baino askoz gehiago. Amorratzen nau badakidalako Nafarroako hizkuntzei buruzko gogoeta egin dutela, euskara kontuan hartu dutela gogoeta horren baitan, eta toki murrizta eman diotela propio. Euskararen existentziaz jabetzen da gobernuak, aitortzen du existitzen dela, baina inoiz ere gaztelaniaren maila berean. Autokonplazentziaz erabiltzen du euskara, ez begirunez. ■

HIRUKO TXIRIAN
Joxe Mari Ostolaza

Inpunitatea lege

PPekin, PSOEekin, IUekin eta Maria Santisimarekin. Orain zer da, eta kondena egunez egun beteta ere, ez dago libre uzterik euskal presoak. Eta Iñaki De Juanarekin martxan ezarritako estrategiak bide egingo du, aspalditik presoen aurka bururatutakoak sistematizatu diren bezalaxe. Entregak, urruntzeak, bakartzeak, xehatzeak eta ez damutzeak orokorrean inpunitate osoz zigortze egituratuak bilakatu dituzten legeak. Jada, hedabideak hasiak zaizkigu eszenatoki berria prestatzen, Iñakirekin hasitako sistematizatzen. Badatoz berriak, kanpoan behar luke tenak betikoz kartzelaratzeko helburu duten prozedurak. Berdin dio legalak ez baldin badira ere, horiek jasan behar dutenak aski bakartuak baitituzte sozialki ere. Berdin dio hemen milaka lagunitako manifestazio diegun begirunea eta etxean nahi ditugula adierazten baldin badu ere, horrek ez die boterearen beroan bizi direnei etekinik ekartzen. Alderantziz, euskal presoak zenbat eta egurtuago Espainian orduan eta airosoago boterea. Kartzelak euskal militantez lepo behar du Espainian arrakasta politikoa nahi duenak, eta dinamika hori apurtu ezean edozer izango dute aitzakia egokia gu guztiok kartzelan emateko. Hau bezalako artikulua aski lukete. ■

Edorta Arana

EHUKO IRAKASLEA

Hitzak bidea egiten du

Dagoeneko garai berri batean sartuak garela diote politikoei. 2005a urte erabakigarria izango dela. Euskal Herrian, atzera ezineko bidean gaudela.

Eta, estrainekoz, mamiarik gabeko eslogana baino zerbait gehiago dela sinistuta nago. Aspaldi, politikan argi askorik aurkitzen ez duen honek, azken denboraldian, nazioarteko giroa, estatu espainiarreko gobernu-aldaketa, Euskal Herrirako aro politiko baten agorpena eta apustu eta erronka sasoia heldu izana dira entzun dituen pisuzko argudio batzuk.

Momentu historikoa, aprobeztatu beharreko egoera, giro egokia, indar oreka proposa eta abarrak aipatu izan dira aste haue-tan. Eta jatorrian iritziak eta berbak besterik ez zirenak geure kontzientzian eta iritzi-publikoan gauzatuz doazela irudituta nago.

Urte amaierako oporretatik bueltan gauden honetan, Juan ebanjelariak idatzi zuen "hitza haragi bihurtu zen" esaldia kasura datorrela otu zait. Hasieran politikoei eta gero kalean ere entzun eta esandakoak gauzatuz, haragituz, doazela pentsatzen hasia naiz. Eta horretan bai dela garrantzi berezikoa urte hasi berri hau.

Urtarrilaren lehenak besterik ez dira eta esan beharreko gehienak esanak daude. Jaurti dituzten hitzen zordun izan daitezela orain gure politikoei. Eta alde batekoek zein bestekoek adierazitakoetatik, niretzako, bi dira garrantzi berezikoak: politikaren sasoia dela eta erabakitze-ko ahalmenaren jabe direla euskal herritarrek.

Bi horiek, batuta, aurrera egiteko nahiko direla iruditzen zait. Hitzetatik jarretara eta horietatik ekin-tzetara. Diskurtsoa landu, esangurak geure-ganatu eta galdetu, erantzun eta eztabaidatu... ez dezatela "existituko ez bali-ra bezala" aritzeko ezta etsaia suntsitzeko politika praktikatzeko aukerarik txiki-ena ere eduki. Konpromiso sozializatze-ko garaia da.

Bide honetan, 18/98 delako sumarioa, inoiz antolatu izan den epaiketarik handie-

ALBERTO ELOSEGI

na, zabalena eta sakonena, aukera polita izan daiteke bizi dugun garai berriaren adierazgarri modura. Orain artekoak, eta bereziki "18/98+" delako ekimena iruditzen zait interesgarria eta pedagogikoa. Gauza asko-gatik, batzuk oso serioak besteak irribarre-keinurako aukera ematen dutenak. Esaterako, zelako abiapuntu zabala eta irekia duen, izan ere, sumarioan, adinari dagokionez, 18 eta 98 tartean ia-ia guztiak sartzen gare-lako. Garzonek gidaturiko auzipetze pelagiko horretan "euskal" kutsu duen oro pilatu dutelako txikitik handira doazen esparru kontzentrikoetan —politika eta hedabideak eta euskara eta giza mugimenduak eta kultu-ra eta politika eta kirola eta sukaldaritza eta ikastolak eta kooperatibak eta Miren Azka-rate eta Euskaltzaindia eta desobedientzia zibila eta eliza katolikoa eta ...—. Gainera, aspaldi entzun dudana politika kanpaina baterako esloganik originalena eta aberatsena iruditzen zaidalako "18/98+" dela-koa. Ia-ia denak/denok, hartzen du/gaitu bere baitan eta, aldi berean, ukituak sentitzen ez diren-entzako elkartasunaren bidea zabalik uzten duelako. Gehitzeko, batzeko.

Horregatik, eta haragitzen den hitzaren inguruko argudio bibliko-ra itzuliz, benetan interesgarria iru-ditzen zait epaiketa horren ingu-ruan antolatzen ari den mugimendua. Hemen ere, momen-tu historikoa, hauteskunde kanpai-na bezperetan izatea eta Jaur-laritzaren estatutu berrirako ibilaldiaz batera joatea, xake-taula handiaren politikagintza gogorarazten du. Bertan, fitxa asko eta maila desber-dineko elementuak daude, baina, hori bai, denak erlazionatuta.

Peoiak direnei, gaiari buruz hitz egitea, antolatzen diren ekitaldietan biltzea, bakoitzak bere mailan geldi ezina bilakatuko den iritzi publikoa sortzen laguntzea, sasoi berrian emaniko lehen pausua izan daitekeen parte hartzea. Erregeari, damari, alfiei, zaldiei eta gazteluei "hitzemana, zor". Eran-tzukizunez jokatzeko egokiek. ■

Orain artekoak, eta bereziki

"18/98+" delako ekimena

iruditzen zait interesgarria eta

pedagogikoa. Gauza askogatik,

batzuk oso serioak besteak

irribarre-keinurako aukera

ematen dutenak. Esaterako,

zelako abiapuntu zabala eta irekia

duen, izan ere, sumarioan,

adinari dagokionez, 18 eta 98

tartean ia-ia guztiak

sartzen gare-lako

Eperra
Pirinioetako
kantua
Zuberoatik

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Winston Arizmendi*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Zientzia
Armiarmek
dieta egiten
dute

ARGIA

erdiko kaiera

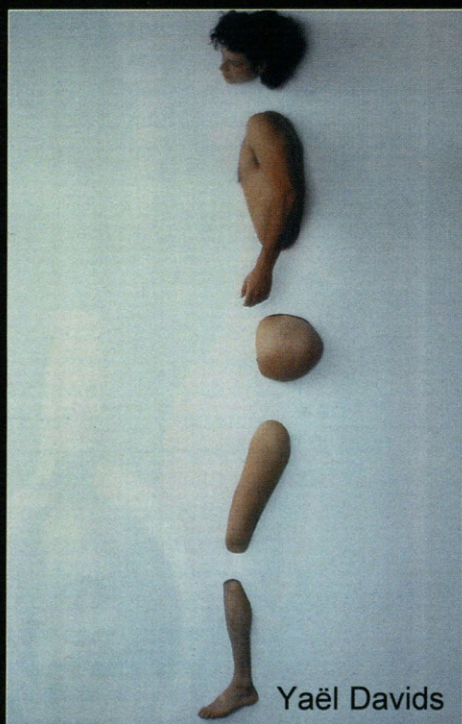
kultura eta aisia

Egunero egiten
dugu hainbat
ahalegin,
beharrezkoak dira
batzuk,
alferrikakoak
beste batzuk eta
mesedegarriak
bestetzuk.
Ahalegin horiei
erreparatu diete
nazioarteko
hamaika artistek.
Bideoa euskarri
duten lanok
Donostiako Koldo
Mitxelena aretoan
ikus daitezke.

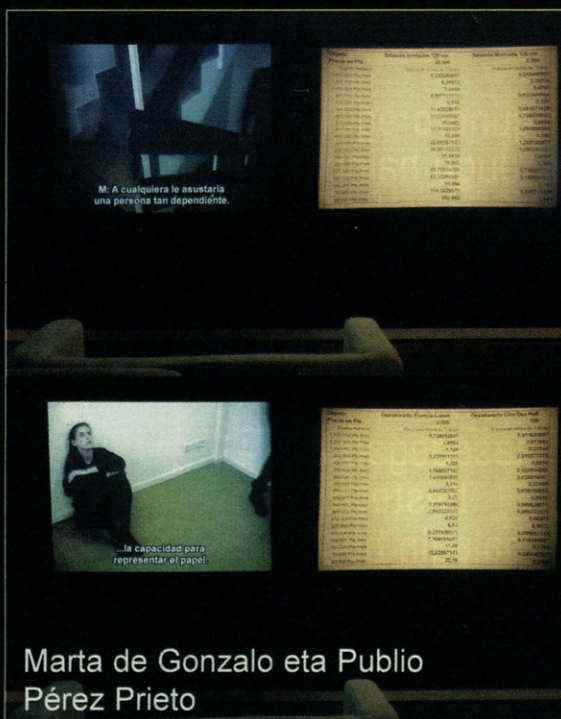

Ahalegina arte bihurtuta

Esfortzua

Yaël Davids

Marta de Gonzalo eta Publio Pérez Prieto

Lars Siltberg

GIZADIAREN HISTORIA ahalegin ikaragarri baten historia omen. Berdin artearen historia. Bizitzaren esparru guztietan egindako ahaleginek, pertsonalek, sozialek, kulturelek, ekonomikoek, ideologikoek, erlijiosoez eta baita artistikoez ere, eraldatu dute mundua mendetan zehar. Horixe izan da Juan Antonio Álvarez Reyes *Ahalegina* izeneko erakusketako komisarioak abiapuntutzat hartu duen ideia Koldo Mitxelenako erakusketa atontzeko orduan. Zertara bideratzen ditu lehian oinarritutako egungo gizarteak ahaleginik gogorrenak edota ahaleginik hutsaleak? Merezi ote du ahaleginari eskaintako bizimoduak? Hamaika dira otsailaren 5a arte honetaz guztiaz pentsatzera eramango gaituen erakusketan parte hartu duten nazioarteko artistak. Eta dirudienez, guztiak bat datoz euskarria aukeratzeko orduan: bideoa eta bideo instalazioak dira jaun eta jabe,

NERE LUJANBIO

antolatzaileen esanetan, narratibitatea ahalbidetzen duen euskarria izanik, publiko orokorrarengana hurbiltzeko modua ematen dute-lako.

Ingurura egokitzea

Eguneroko bizitzan egiten ditugun ahaleginak hamaika dira eta mota guztietakoak. Ez da ordea ahalegin horien tamaina edo gogortasuna gerora ekarriko duten emaitza neuritzen duena. Kirolariak dira horren adierazgarri argiena: segundo ehunen batean, luzeago edo laburrago emandako pauso batean, giharren tenkatze batean, egon liteke zerua baina baita beraientzat infernuaren parekoa dena ere: ahanztura. Bi artista dira erakusketan kirolaren mundutik abiatzen direnak ahaleginaz jarduteko. Erakustaretora sartu orduko João Penalva artista portugaldarraren bideoarekin topo egingo du ikusleak. Gimnasta

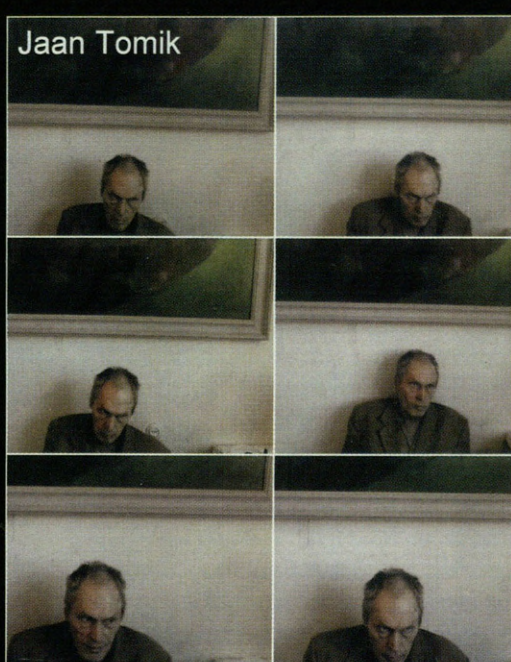
miran

Lin Yilin

Artur Zmijewski

Jaan Tomik

bat eraztunetan ariketa bat egiten ari da, giharrak tentsioan, epaimahaiaren eta ikuslearen aurrean. Kirolariak aipatzen dituen beste artista Tracey Moffatt australiarra da. 2000. urtean Sidneyko olinpiar jokoetan lau-

garren geratu zirenei argazkiak atera zizkien; sufrimendua, nekea eta konpentsaziorik eza bistaritzen dute erretratuek.

Bi artista hauen lanek nabarmen erakusten digute ahalegin guztiek ez dutela merezitako

"Oinarrizkoena baino ez dugu eskatzen: bizitzeko eskubidea"

"Gure herriari errugabetasun presuntzioa ukatzen zaio"

I BELIEVE THAT YOU WILL

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

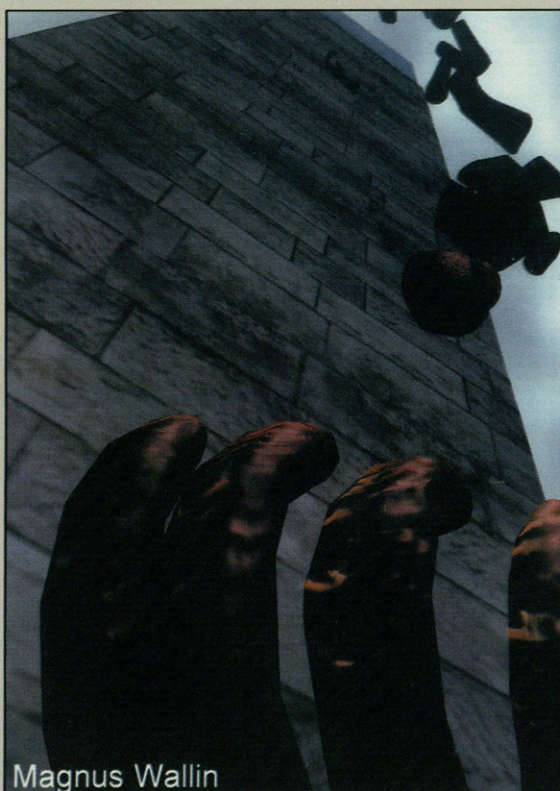
Bizkaiko Foru
Aldundia
Foroak
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure!
artean
euskaraz

ordainik ematen edo ez guk desio izandakorik behintzat. Norbaitek noizbait ezarritako arauak kirolarien bizitza baldintzatuko dute eta era berean, lan hauek erakusten digute gizarte arauak diren sokaren gainean gabiltzala gu geu ere, pausoa non emango beldurrez, eta pausoa apur bat desbideratuz gero, sarritan, gureak egin duela.

Lana da baldintzatzen gaituen gizarte arau horietako bat. Hortaz dihardute Marta de Gonzalo eta Publio Pérez Prieto madrildarrek. Bikote baten eguneroko bizitzako arazoak aurkezten dizkigun bideo baten alboan diapositiba proiektzio bat ezarri dute. Soldata ezberdinekin produktu bera erosteko zenbat lan ordu egin behar ditugun azaltzen zaigu bertan. Ogibide bat edo beste izan, gure ahalegin eta denborak zein balio ezberdina duen, alegia.

Orain arte ikusitakoak argi erakusten digu gizakiaren ahaleginik handienak ingurura egokitzeako egindakoak direla; arauak bete beharra dela, lana dela... Egokitzen horixe izan da gizakiaren betiko erronka nagusieta. Unean uneko ingurura egokitzean hizkuntzak ere badu bere garrantzia. Horixe da Esra Ersen artista turkiarrak *If you could speak swedish...* (Suedieraz hitz egin ahal izango bazenu...) bideoan landu duena. Artistak Suedian ikasle etorkin batzuei galdetu zien

Magnus Wallin

suedieraz jakinez gero zer esango luketen testu batean idazteko. Ondoren testu horiek suedierara itzuli eta etorkinak beraiek irakurri zituzten kamera aurrean, eduki saiatuta, irakasle batek ahoskera zuzentzen zien bitartean.

Alferrikako zenbat ahalegin

Erakusketak biltzen dituen zenbait lanek ahalegin absurdo edo alferrikakoen berri ematen digute. Zenbat indar eta denbora galdu ohi dugun zentzu handirik gabeko asmoak betetzeko esperantzan. Zenbait artistek ikuspegi ezkor eta ironikotik landu dute esfortzuan oinarritutako gizarte, gure ahalegin askoren izaera hutsala kritikatzeko. Lars Siltberg suediarren bideo instalazioa da horren eredu. Hiru pantaila ezarri ditu gela batean, hiruretan gizon bitxi bat da protagonista. Esku zein oinen

ordez baloiak ditu eta bere eginbeharra egoera horretan ingurura egokitzea da, lurrian, uretan eta airean. Ekintza absurdua inondik ere. Hasiera batean barregarria izanik ere azkenerako penagarri bihurtzen dena.

Lin Yilin txinatarrek ere ekintza absurduak ditu gustuko. Hori adierazten du behintzat aretoko patioetako batean ezarri duen instalazioak. Telebistako monitoreetan zenbait urtetan zehar egindako performanceak ikus ditzakegu. Adreiluz egindako eraikuntza bitxiak, igeriketa saio bereziak... ingurura egokitzea ardatz duten ekintzak guztiak ere.

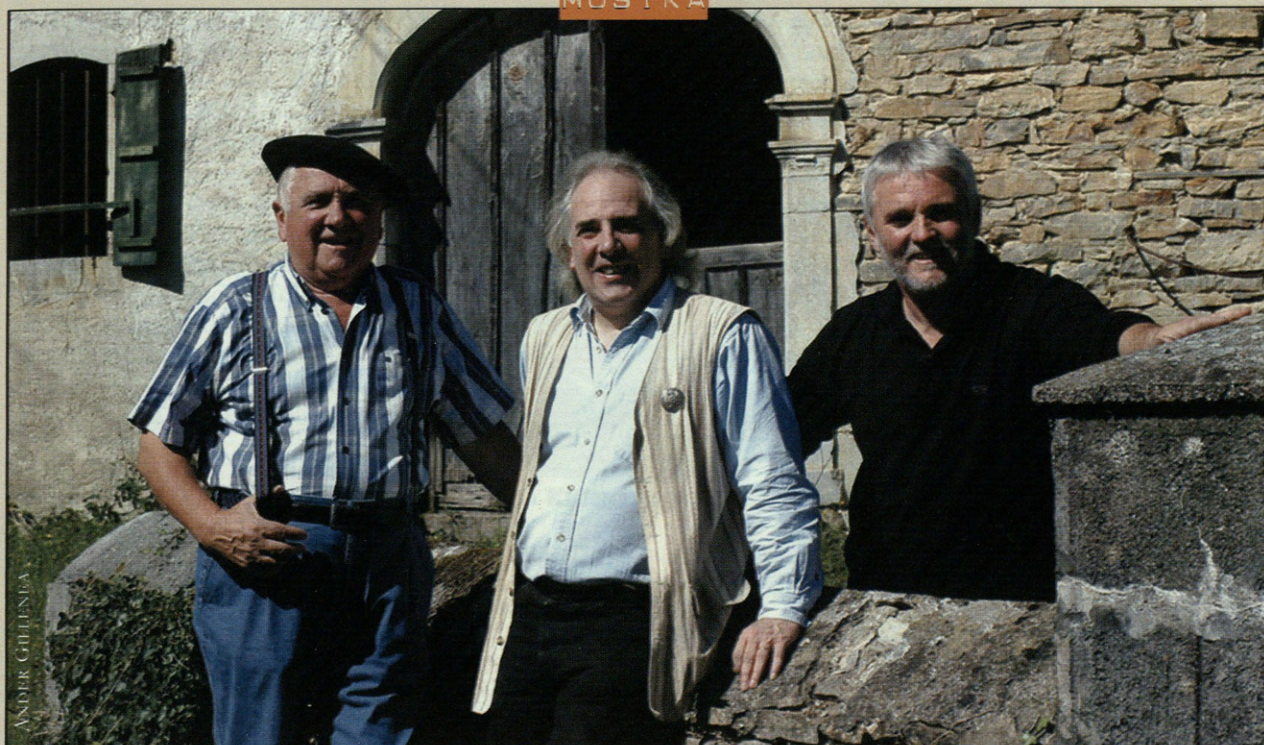
Beharbada Artur Zmijewskiren bideoa da ikuslea gehien harritzen dutenetako bat. Lehen begiratuan eliza batean entseatzen ari den abesbatza arrunt bat dirudi baina bideoa aurrera joan ahala, ikuslea ohartzen da ez dela abesbatza arrunt bat, gor-mutuz osatutakoa baizik. Nota bakoitza bere lekuan jartzeko egiten duten saiakera izugarria da, ikuslea hunkitzerainokoa. Eta emaitzak ere, noski, ez dauka inolako zerikusirik ohiko abesbatzekin.

Yaël Davids israeldarrek erakusketako inaugurazioan egindako performancea biltzen duen bideoa, Jaan Toomik estoniarrak gaixotasuna dela-eta geldirik egon ezin duen margolari bati egindako elkarrizketa eta Magnus Wallin suediarrek bideojokoen estetika jarraituz sortutako animazio dramatikoak dira ikusgai dauden gainontzeko artelanak. ■

Informazio lagungarria

Bideoan egindako artelanak gustuko dituenarentzat erakusketa gomendagarria da, zer pentsatua ematen duena eta atsegina. Gainera, aretoan eskertzekoa den informazio gune berezi bat ezarri dute eta interesa duenak bertan kontsulta ditzake artista parte-hartzaileen katalogoak, beste lan batzuk eta abar. Eta ingurura egokitzearen gaiarekin jarraituz, ingelesez dauden bideoak euskaraz zein gaztelaniaz azpititulaturik ikusteko pantailak ere ezarri dituzte.

la hiru hilabetez zabalik egongo den erakusketa bukatzeaz da, baina oraindik joan ez denak badu aukera erakusketa interesgarri bat ikusteko otsailaren 5a arte.

Eperra

kantagintzaren bizigarri

Whisky onak bezalaxe, 12 urte itxaron behar izan du Niko Etxarten azken lanak argia ikusteko. Dominika Etxart (aita), eta Robert Larrandabururekin batera (koinata), Zuberoako hainbat kantu ezagun eta eurak sortutako beste hainbat *a capella* grabatu ditu. Elkarlanean diskoetxeak argitaratu du lan hau, ohiturak tradizio oparoa izan dezakeela erakusteko. Publikoaren aldetik, erantzun paregabea ari da izaten.

MAYI TOLOSA

NIKO ETXARTEK gauzak lasai-lasai egiteko fama du. Bere ibilbidea aztertzea nahikoa da horretaz jabetzeko. 30 urte baino gehiago igaro dira Euskal Herrian kantatzen hasi zela, 1972an egin zuen lehen kontzertua. Ordutik, sekula ez du bost urte igaro baino lehen bere izenean diskorik plazaratu. Dioenez ez da jabetu ere egiten denbora pasatzen denik. Beste kantariantzat kolaborazio hainbat eta Altzürüküko pasterala egiten zuen artean prestatu du *Eperra*, apurka-apurka, aita eta koinatarekin batera. Bere hitzetan, ez dute derrigor argitaratu behar zen diskoa egin, familian naturalki abesten zituzten kantuak, CD batean plazaratzeko gogoa zutelako eta batez ere aita eskatzen zielako erabaki dute azkenik, argitaratzea. Ez dute horretarako entsegu berezirik egin, nahikoak izan dituzte, familiako biltzeetan egindako bazkari eta afari ondoak. Diskoa bere kasa sortu dela diote, era naturalean.

Disko honen historia duela 12 urte hasi zen, Etxarten aitak, Dominikak, erretiroa hartu zuenean. Prozesua luzea izan bada,

nahita izan omen da luzea. "Nik, zortea dut, izan ere, aukera tekniko onak dituen estudioa dut. Kantu hauek guztiak zuzenean balira bezala grabatu ditugu eta mimo handiz gainera. Duela 6 urte sartu ginen estudioan eta behin kantua grabatu eta sei hilabete pasa zitezkeen hurrengo grabatu arte. Hirurok elkartzeko modu bat izan da batez ere eta abentura zinez ederra izan da, merezi izan du", dio Etxartek.

Modu gordinean eta musikarik gabe, ahots hutsean, kantu laburrak egiten saiatu dira, melodian ongi sar zitezten eta luzeegiak izatea saihestu nahirik. Hala, euskal kantu, koplak, pastoral eta abarrek euren luzeragatik batzuegan sortzen duen asperdura aienatu nahi izan dute.

Zuberotarrentzat altxorra

Diskoa grabatzen hasi aurretik, kantaldiak eskaini ohi zituen hirukote honek, Iparraldean. Emozio handiko kantaldiak izaten ziren, elizak betetzen zituztenak eta adin guztietako jendearentzat gustagarri zirenak. Batzuentzat nostal-

giaz beteriko kantuak ziren, baina kantari zuberotarrak dioenez, gazteek ere topatzen omen zuten zer edo zer kantu horien atzean. Zuberotarrak zain ziren disko hau noiz kaleratuko eta kantaldi bakoitzaren ostean, horixe eskatzen zieten.

Jadanik heldu da diskoa eta oso pozik dira emaitzarekin. Hiru motako kantuak biltzen ditu: kantu zahar edo herrikoiak, xiberotar konpositore handiek utzitakoak eta hirukote honek sortutakoak.

Kantu herrikoietariko bat, diskoari izenbu-

Bildumak biltzen dituen 17 kantuetarik bada bat berezia: *Pum ba Pa* izena duena. Istorio polita du abesti honek. Dominikak, 16 edo 17 urterekin, taberna batean belarriz ikasi zuen abestia da, Italiako oihaneko langile batzuek abesten zutena. Ez da egiazko italiaraz kantatua, aitzak oroitzen duen moduan abestua da. *Yoghurt* moduan kantatzen dutela diote eta grafia ere hala mantendu dute. Oso laburra eta bizia da eta badirudi kantaldietan arrakasta handia izaten duela. "Xarma handia duen kantua da. Beti esaten da xiberotar kantua oso malenkoniatsua dela eta kantu honekin bestelako kantuak, alaiagoak ere badirela agertu nahi izan dugu", argitu digu.

Zuberoako ondareak leihoa zabalik

Zuberotar kantuak izanagatik baina, ez dira xiberotarrantzat bakarrik pentsatuak. Nahiago dute artzainen kantatzeko era naturalaz edo *borthü botzaz* hitz egin edota Pirinioetako kantuz. Kontzeptu horrek zentzu zabalagoa duela argitu digu kantariak eta Zuberoako ondarea Pirinioetan kokatu behar dela uste du: "Pirinio guztian erabiltzen da edo erabili izan da kantatzeko molde hori. Aragoi galdu egin dute, baina Biarnon oraindik ere bizirik da. Guk ez dugu museorako zerbait egin nahi izan, kanpora proiektatu nahi izan dugu. Biarnon eta Aragoi badugu entzulerik eta gure estilo hori maite dute, baita kontsumitu ere. Gure helburua da haiek ere gure bidetara heltzea eta, euren modura, gauza bera egin dezatela".

Hego Euskal Herrira ere hedatu nahi dute euren kantatzeko modu berezi hori; izan ere, Hegoaldean ere, xiberotar sustraiak dituen abestia entzuteko publikoa badutelakoan dira eta euren kanta zaharrak mugaren bestaldera eramateko beldurrik ez dutela azpimarratu digu.

Hala ere, askok, oraindik ere, museoak pieza gisa hartzen duela iruditzen zaio eta gehiago erabiltzen dutela zerbait egiteko materia bezala, adibidez musikatzeko.

Momentuz, disko hau defendatzeari ekingo diote, baina presiorik gabe. Horretarako, kantaldiak egingo dituzte mugaren bi aldeetan. Urtarrilaren 30ean Ligin izango dira, Zuberoan. Otsailaren 13an, berriz, Getxon egingo dute kantaldia, Imanoli egingo zaion omenaldian.

Etxartek, bestalde, Hapa Hapa taldearekin ere, rockaren eta bluesaren bidetik lanean jarraituko du. Gainera, talde honekin martxoan lan bat ateratzeko asmotan da. Lan hori grabatzeko ere denbora hartu duela aitortu digu eta orain bi lanak defendatzeko animo handiarekin dago ■

rua ematen diona da hain zuzen ere, *Eperra*. Etxartek 1979an grabatu zuen lehenengoz disko hau Madrilén. Gerora, Anje Duhaldek Akelarre taldearekin abestu zuen eta hori da Hegoaldean hain ezagun den bertsioa. Horren ondotik berrogei bertsio inguru izan ditu abestiak, guztiak musikatuak. Disko honetan, lehen aldiz *a capella* abesten dute, jatorrizko bertsioan. "Nik abesti hori aitaren ezpainetarik ikasi nuen eta beraz oso garrantzitsua zen disko honetan berreskuratzea, 30 urte geroago" dio altzürükütarrak. Beste abesti batzuk xiberotar kantuairen ikono diren konpositoreenak dira. Hor biltzen dira Etxahun, Attuli edo Ligeixenak, besteak beste. Azkenik, diskoaren egileek nostalgiarik gabe sortutako xiberotar kantuak ere badira. Bizirik den zerbait bezala defendatu dute, ez monumentu bezala. Gehienetan hitzak Dominika Etxartek idatziak dira eta musika Niko Etxartek edo Robert Larrandaburuk sortua.

Xiberotar kantuak izanagatik,
baina, ez dira xiberotarrantzat
bakarrik pentsatuak. Nahiago
dute artzainen kantatzeko era
naturalaz edo *borthü botzaz* hitz
egin edota Pirinioetako
kantuaz

Gaurkotasunaren

Euskal Herriaren

Kulturaren

Aisialdiaren

Pentsamenduaren

ERAKUSLEIHOA

Jaso ezazu astero etxean eroso eta kioskoan baino %19 merkeago.

Eta gainera, harpidetza orain egiten baduzu, opari hauetako bat aukeratu ahal izango duzu. Aukeratu zurea.

Mokogorri
puzzleak

Munduko
ipuinak

"888 txiste"
liburua

1500. urteko
Europako mapa

% 25eko
beherapena
ikasle bazara

(Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria 123€ · Iparr Euskal Herria 149€)

Izen deiturak:

Helbidea: Posta kodea: Herria:

Telefona: e-posta:

N.A./I.F.K.: Jaioteguna:

Ordainketa mota (markatu x batez):

Bankuz ☐ Tranferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura 3035 0036 14 0360048647 ☐

Entitatea Sukurtsala ☐☐☐☐ K.D. ☐☐ Kontu zenbakia ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Ordainketa epea: Urtean behin ☐ Urtean bitan ☐

DATA: SINADURA:

Bete zure datuak eta bidali: ARGIA · 142 PK · 20160 Lasarte-Oria

943 37 15 45 · www.argia.com · harpide@argia.com

ARGIA

Ezpalak

KATIXA GARATE

DANI BLANCO

San Telmo Oroitzaren Museoen Sarean

AKORDIOA LORTU DUTE azkenean Donostiako Udalak eta Gipuzkoako Foru Aldundiak Donostiako San Telmo museoaren etorkizunaz. Hemendik aurrera San Telmo museoa Gipuzkoako Oroitzaren Museoen Sarean barneratuko da eta Gipuzkoako Diputazioa museoaren berrikuntza lanak lagunduko ditu. Akordioa gauzatze aldera, batzordea osatuko dute bi erakundeetako kultur arduradunekin, Xabide eta K6 enpresekin eta San

Telmo Museoen Adiskideen Elkarteko kideekin. Donostiako Udala Espainiako Kultura Ministerioko arduradunekin bilduko da hilaren 23an, museoaren berrikuntza lanen finantziarioaz hitz egiteko; izan ere, Ministerioa museoaren klaustroaren eta dorrearen jabe da.

Korrika Kulturala badator

MARTXOAREN 10EAN hasiko da Korrika Orreagan eta hamar egunez Euskal Herria zeharkatu ostean, Bilbon amaituko da. Horren aurretik, aurreko edizioetan egin bezala, Korrika Kulturala antolatu du AEK-k. Hala, hilaren 22tik martxoaren 11 bitarte, euskarazko 30 kultur emanaldi izango dira ikusgai Euskal Herriko hainbat txokotan. Andolin Eguzkitza idazleari egindako omenaldiarekin irekiko dute Korrika Kulturala eta pilota partidarekin amaituko.

Jon Vallejo dantzariak zera aitortu zion *El País*: «Euskal Herriko oinarritzko eskolek hezkuntza oso ona eskaintzen dute, baina gero... (...) Harrobi oso ona dugu baina ez dago bitartekorik. Hemen kultura baztertuta dago; inbertsioei dagokienez azken postuan dago».

Josu Landak *Berriari* esanak: «Hainbat buru zaharkituentzat (fotokopia eta Internet) paperezko liburuaren kontra doaz, eta nik segurtasuna daukat kontrakoa dela: Susak liburuak osorik Interneten jartzen duen esperientziak erakusten du salmentari lagundu egin diola».

Tere Irastortza *Gara*n: «Oraindik oso idazle-irakurle-kritiko gutxiri irakurri diot, behintzat, hurbiltasunetik ari diren idazleak emakumeak direnean, hurbiltasunaren zirrikituetatik ura bezala irristatzen den literatura unibertsala izan daitekeelako iritzia. Asko jota, emakumeek idazten dutena emakumeentzat izan daiteke baliagarri, esperientzia unibertsala izateko aukera gabe, ordea».

Ander Lipusek adierazpenok egin zizkion *Berriari*: «Gaurko antzokiak hilerriak dira, egungo makrokapitalismoaren beste egitura bat».

Iñaki Goenaga *Sistiya* omendu dute ehun urte bete dituela-eta. *Lauaxeta*, Zaitegi eta *Orixekin* ibilitako azpeitiarrak prentsan –*Zeruko Argian*, besteak beste, kronikak idatzi zituen– eta literaturan –*Wilhem Tell* ekarri zuen euskararalan andana egina da.

Cenlit argitaletxeak Jon Elordik koordinatutako *Hitzen Kutxa*. *Euskal literaturaren aleak* lana plazaratu du, euskarazko literatur testuak ezagutarazteko euren azterketan laguntzeko asmoz. Testu antologia aurretik argitaratutako *Manual literaturazkoa* eta *Irukin garatuak* osatzera dator.

Kandiko Urangak Bernardo Atxagaren *Henry Bengoa inventarium* taula gainera eramango du, atrila eta pantaila lagun dituela. Txalok ekoizitako antzerki lana hilaren 21an ikusi ahal izango da estreinakoz Zumaiian.

Pirineos Jazz Orchestra otsailaren 19an *Tam-Tam-etik Ton-Tom-era*, jazzaren historia kontzertu pedagogikoa eskainiko du Donostian. Udazkenean bigarren diskoa grabatuko duela iragarri du.

EAEko liburutegien katalogoa on line

Euskadiko Liburutegien Sistema Nazionalaren (ELSN) funtsen katalogoa on line jarri du Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak ELSNren baitako hainbat udal liburutegirekin lankidetzan. Hirurogeitik gora liburutegitako 300.000 dokumentu daude katalogatuta. Katalogoaren web orrialdean sartuz gero (www.euskadi.net/katalogobateratua), erabiltzaileak gai jakin baten inguruko zenbat dokumentu dauden jakin ahal izango du eta baita zein liburutegitan aurkitu ahal izango dituen. Hemendik aurrera, irakurle-txartel bakarra izango dute proiektuan parte hartzen duten udaletako erabiltzaileek eta beren herrietan ezezik Sareko beste guztietan ere baliatu ahal izango dute. Horrez gain, norberaren herrian ez dagoen liburua beste liburutegi batean eskatzeko eta egun batzuk barru herriko liburutegian jasotzeko aukera izango du erabiltzaileak. Ea irakurleak gehitzeko lagungarri den.

Tartean ikusgarri andana izango da: II. Korrika-AEK beka jasotako *Euskararen 7 bekatu nagusiak* (Pok) eta akzesita lortutako *Ezequiel* (Antzerkiola Imaginarioa eta Sagarroi) antzelanen emanaldiak, bertso-tramak, literatura jazz saioak, Afrika eta Fjorden kontzertuak, esatera zaharren txapelketa, hitzaldiak, Logelaren *Klonk* multimedia ikuskizuna...

Barakaldo eta Gasteiz, flamenko taula

ZORTZIGARREN URTEZ XXI. Mendeko Flamenkoa zikloaren baitan, kultura flamenkoaren artista ugari –dantzari, kantari nahiz musika-riak– arituko dira Barakaldo antzokiko eta Gasteizko Hegoalde gizarte etxeko antzokiko tauletan. Martxoaren 19a bitarte, hamabostean behin flamenko saioak izango dira. Joan den asteko Chano Lobatoren ikuskizunari, Cañeta, *El Torta*, Jeronimo Maya, María Toledo eta José el de la Tomasarenak jarraituko zaizkio.

Ekitaldi mordoa Lauaxetaren omenez

100 URTE beteko dira abuztuaren 3an Estepan Urkiaga Basaratz *Lauaxeta* jaio zela. Lauaxeta poeta berritzailearen omenez ekitaldi ugari egingo dituzte urte osoan zehar, gehienak haurtzaroan bizileku izan zuen Mungian. Mungia-ko ehun herritarrek poetaren bizitzan eta obran oinarritutako herri opereta antzeztuko dute Carlos Paneraren zuzendaritzapean, Mungia-ko inguruko artistek Lauaxetaren omenezko obrak erakutsiko dituzte, poesia lehiaketa egingo da, Euskaltzaindiak osoko bilkura egingo du Mungian eta olerkariaren gaineko hitzaldiak antolatu ditu... Halaber, Mungia-ko Udala poetaren obra CD-ROMean biltzeko aukera ari da aztertzen.

Artea eta berrikuntza teknologikoa uztartzeko helburua du aurtengo lehenengoz antolatutako *Divergentes* lehiaketak. Hala, nazioarteko artistek egonaldiak egingo dituzte maiatzean Euskal Autonomia Erkidegoko zentro teknologikoetan eta enpresa berritzaileetan. Bertan sortutako obrak Zumaian paratuko dituzte, ekainetik irailera bitarte.

Iraganeko altxorren museoa da Lorentzo Altuberen bizitoki den Arrasateko Etxaluze baserria. 250 pieza ditu erakusgai guztira. Alde batetik, baserrian lan egiteko erabili izan diren tresnak daude: kardak, segak, karrikak... Bestetik Altubek berak egindako hainbat musika tresna: zurezko ereskina, hogeita bost txalaparta, toberak, xaramelak... Interesa duen edonori zabaltzen dizkio Altubek ateak eta museo publiko bilakatzea nahi luke.

Igela literatur aldizkaria.

Deustuko Unibertsitateko Euskal Filologiako sei ikaslek *Igela* literatur aldizkaria plazaratu zuten estreinako zustailean. Bigarren zenbakia kalean da dagoeneko eta denetarik topa daiteke bertan: kritikak, sormenezko lanak, iruzkinak, Unai Elorriagari egindako elkarrizketa... Gogotsu hasi dira *Igelako* kideak; izan ere, asmo ugari dute: aldizkaria bi-hiru hilean behin kaleratzea, liburu kolektiboa argitaratzea, webgunea martxan jartzea...

Zinema non ikasi ez dakienari lagungarri gertatuko zaio *Cómo hacer cine* argitaletxeak kaleratu duen *Guía dónde estudiar cine en España* liburuak. Espainiako Estatuko berrogeitik gora eskolen berri ematen du lanak. Aktore eta ekoizleentzat zuzendutako gida bana ere atontzeko asmoa du.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

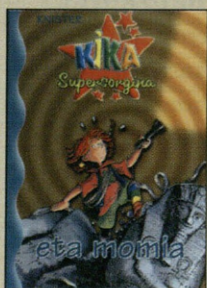
Boga, boga Batzuen Artean

ELKAR
172 orrialde + CD
18,20 euro

Laurogeita hiru herri kantu

Tonuak edonork kantatzeko moduan egokituta dituzten hogeita bi abestiren grabazioa duen CD batez lagundurik plazaratu du Elkar argitaletxeak *Boga, boga*, gutzira laurogeita herri-kantu biltzen dituen liburu txikia. *Agur jaunak, Antoni eta Anton, Bautista Bazterretxe, Festa Biaramona, Elurra teilatuan, Gernikako Arbola, Maritzu nora zoaz, Santa Ageda, Boga-Boga, Ikusten duzu goizean, Ixil ixilik dago, Ara non diran edota Aldapeko* bezalako herri-kantuak edozein taldek ezagutu eta abesteko oso aproposa den material eder hau 1959. urtean plazaratu zen lehenengo aldiz, Donostiako Apaizgaitegiaren ekimenez, Anton Garro eta Andoni Basterretxearen apaiz euskaltzaleek beren gain hartu zuten lanari esker. I

ren ekimenez, Anton Garro eta Andoni Basterretxearen apaiz euskaltzaleek beren gain hartu zuten lanari esker. I

Kika Supersorgina eta momia

Knister

GERO

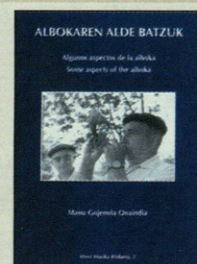
124 orrialde
8 euro

Neskato Supersorgina antzina- ko Egiptoko piramideetan

Elbiriña sorgin kaskarinari ahaztutako magia liburua neskato honek ohe alboan topatu zuenetik, makina bat abentura bizi ahal izan dituzte Knisterrek sortu eta Inaki Aristondok euskaratutako *Kika Supersorgina* bildumaren jarraitzaileek. *Kika Supersorgina eta momia* zazpigarren alea baita. Kontu handiz tratatu beharreko liburua da Elbiriñarena, irakurtzerakoan hitz bat huts eginez gero jaten ari zaren izozkia ozpin bilaka baitaiteke eta, badaezpada, Kikak ez dio eman inori bere aurkikuntzaren berri, ezta hainbeste maite duen bere anaia txikiari ere. Baina hain zuzen Daniri esker hasiko da Kika Egiptoko momiaz interesatzen. Mutikoari besoa bendatu eta igeltsua jarri dion sendagilea egiptoarra izaki! I

Alboka eta albokariak gurean

Oiartzungo Herri Musikaren Txokoa lagun kaleratu du Manu Gojenola Onaindiak albokaren gainean egin duen ikerketa sakon hau. Oso atzera egin beharko genuke euskal herri musikan alboka bezalako soinu-tresnak noiz agertu ziren jakiteko. Nolanahi ere, Manu Gojenolari esker XIX. mende bukaeratik egungo egunera bitartean izan diren alboka eta albokarien berri ugari jakin dezakegu: kokagunea eta erabilera soziala, erromeriak eta alboka, musika tresna hau ia isilik gelditu zeneko garaia eta ondorengo berpizkundea, gerra ondorengo agerpena, izan duen erreperorioa, albokaren esparru geografikoa, zeintzuk eta nolakoak ziren albokari tradizionalak, eta albokari berrientzako eskolak, txapelketa eta sariak sortu arte zubi eusle egin zuten haiek... I

Albokaren alde batzuk

Manu Gojenola
Onaindia

HERRI MUSIKAREN
TXOKOA
359 orrialde

Ori mendia, Orbaibarra...

Sua Edizioak plazaratzen duen *Euskal Herria* aldizkariaren 13. zenbakian, Ori mendiaren panoramikoa eskaintzeaz gainera, Urkulu, Okabe, Astobizkar, Azkar, Aitzorrotz, Astxiki, Bizkargi, Koltiza, Altamira eta Lasta mendien historia eta Fitero, Zestoa, Karrantzako El Molinar eta Kanboko bainuetxeak eza-gutzeko aukera dugu, beti ere ohizko argazki zoragarrien laguntzaz. Orbaibaibar barrena ibilaldia egiteko modua eskaintzen du, irudimenarekin bada ere bertako erromanikoa –eta trufak!– dasta ahal ditzagun. Gosez amorratzen jarraitzen dugula? Badute horri konponbidea jartzeko gairik ere: Bilboko jatetxe exotikoetan mokaduren bat hartzeko beta izango baitugu. Eta jandakoa jaisteko, Euskal Herrian zehar dauden hainbat ibaietan barrena abia gintezke. I

Euskal Herria Batzuen artean

SUA

120 orrialde
5,15 euro

Untxi Txiki Zuria gaixorik

Marie-France Flory,
Fabienne Boissard

IBAIZABAL
20 orrialde
5,60 euro

Untxi Txiki Zuriaren azken abentura

Oraingoan, Untxi Txiki Zuria leher eginda dago. Belarriko mina du eta doministikuka ari da: katarroa harrapatu du. Beraz, medikuari deitzea erabaki dute gurasoek. Untxi Txiki Zuria beldurtu egin da, zer egingo ote dio mediku horrek? Belarriko min maltzur hori ez balu... Baina badu eta aitak ezagutzen duen doktorea hori kentzeko gai omen da. Gauzak horrela, Untxi Txiki Zuria ohean sartu eta doktorearen zain gelditu da. Zintz egiten ez zekien elefantearen ipuina kontatuko dio amatek. Hura entzuten ari dela, ateko txirrria, medikua iritsi denaren seinale. Auskultatudu,

eta dauzkan infekzioak kentzeko sendagai batzuk eman dizkio. Oso jatorra da Basaran doktorea. **I**

Consumación de Estío, 2003ko Irun Hiria saria

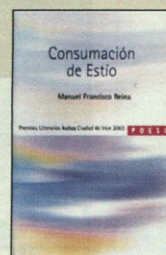
1974an Cadizen sortu zen Manuel Francisco Reinak irabazi zuen 2003an Kutxa Fundazioak urtero antolatu ohi duen Irun Hiria olerki lehiaketa. Aurretik ere, olerki sari andana irabazia da bere poemetan andaluziar kutsua nabarmen agertzen duen Manuel Francisco Reina, Mushim Alramli poeta irakiarrak arabiar kulturako www.nisaba.net orrialderako arabierara itzuli duen olerkaria.

Gainera, *Los Santos Varones* nobelaren egilea da, eta 2003an *La Paz y La Palabra* (*Letras contra la Guerra*) apailatu zuen. **I**

Consumación...

Manuel Francisco
Reina

KUTXA FUNDAZIOA
69 or./ 3,5 euro

IBAN ZALDUA

"Ipuin hauetan agertzen dudana umorea goibelagoa da, agian"

Zer daukazu esateko *Itzalak* liburuari buruz?

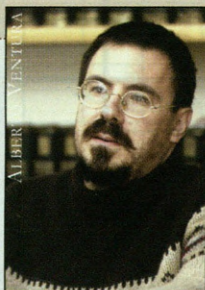
Printzipioz, liburua bukatu ondoren eta azken zuzenketak eman ondoren, ez dauka jada zentzurik liburuari buruz hitz egiteak, baina, beno, hau da nire laugarren ipuin liburua euskaraz. Ipuin bilduma esan beharko genuke –hori aldarrikatzen dut nik–. Ez dakit zergatik ipuin liburuak izan behar diren beti trinkoak eta erabat lotuta euren artean. Hemen badago hari bat kasu batzuetan, baina jatorri ezberdinak ipuinak dira, eta nik aldarrikatzen dut ipuinak biltzea besterik gabe, irakurleak berak ematen dioten ordena eta zentzua baita hor inportanteena.

Nolakoak dira ipuin horiek?

Azkeneko hiru urte hauetan idatzitako hogeita hemezortzi ipuin dira. Batzuk han-hemenka argitaratuak izan dira, baina oro har aldatuta daude, eta gero, jakina, ipuin berriak ere badaude.

Liburuaren ezaugarri nagusia?

Agian goibeltasuna. Esan nahi dut ipuin hauetan agertzen dudana umorea goibelagoa dela, agian. Eta seguru asko horrek badauka zerikusirik azkeneko hiru urteetan gertatu zaizkidan gauzekin eta inguruan gertatu direnekin. Alde batetik, aita bihurtu naiz, eta aitatasunarekin beldurra ezagutu dut, lehenengo aldiz benetan. Eta gero, inguratzen gaituen egoera guztia ere badago: bai mundu mailakoa –izan ditugun gerrak eta AEBetako konfliktuak– eta bai hemengoak, ematen baitu beti ari garela iraganen bizitzan, ez duela hemen ezerk aurrera egiten. *Euskaldunon Egunkariaren* itxiera bezalako gertakariak asko markatu naute.

egileari galdezka

Iban Zaldia azken ipuin bilduma

Bost ataletan banatu ditu Iban Zaldia *Itzalak* izeneko liburuan agertzen diren ipuinak, bereizketa egiteko orduan beste hainbeste aurpegi dituen prisma erako istorio bat erabiliz. Bizkartzain baten babespean bizitzera kondenatua dagoen emakume politikoa, harekin topo egiten duen aspaldiko lagunak, azken honekin bizi den ezker abertzaleko militanteak eta garai batean honen adiskide izandako bizkartzainaren ikuspegiak osatzen dituzte, hain zuzen, liburuak itzalak. Idazle on guztien atzean irakurle on bat egon ohi dela, eta Iban Zaldia irakurzaletasunaren gaitzaz jota dagoen pertsona izateak ekarri duela Iban idazlea aldarrikatu zuen Pello Lizarralde egile donostiarraren lan honen aurkezpenean, ipuin bilduman dauden bi eratako istorioak

Itzalak
Iban Zaldia

EREIN
174 orrialde
13 euro

aipatzerakoan. Bi eratakoak baitira Iban Zaldia oraingoan eskaintzen dizkigun hogeita hemezortzi ipuin hauek: liluratu duten hainbat idazleren lanak eragin dioten zirrara ardatz harturik sortu dituen istorioak, batetik, eta egungo munduan zein geure gizarteko gertakizunen edo portaeren ordaintan idatzi dituen ispilu-erantzun gisakoak, bestetik. **■**

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Ahalsua	Irungoa	Nafarroako ibaia	Egile atzizkia	Zuen
	* DEITURA	Errep., ikara	Barazki lekaduna	Ukitzeko ahalmen	
	Oholak				Bokala
	Biz				Azkena eta lehena
Ehunak	Zangoa			Beldur	
* IZENA	Sagar prentsa			Kanpo	
			Antzerkiak		
			Kasik		
Ostare					Bokala
Zaliaren neurria					Asiako estatua
				Zer lekutan?	
				Lehena eta azkena	
Musika nota	Sufrea	Röntgen	Uranioa	1000	Errepikatuz fruta tropikala
Lan saioak	Adunaren kontso.	Nokaren kontso.	L birritan	2	
Pl., musika tresna			Lanbro		

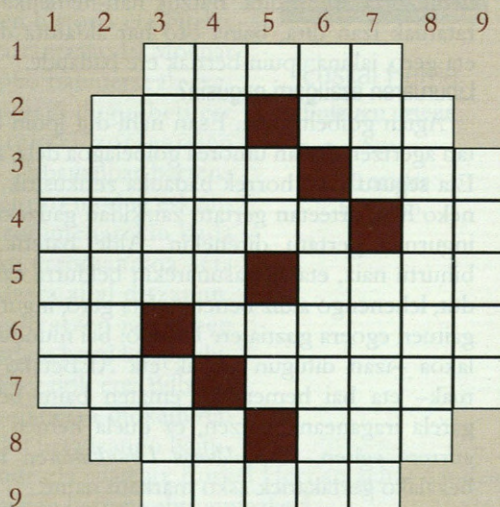
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Hortaz. 2.- Beldar, zizare. Umorezko kolpe. 3.- Barazki lekadunak. Joan den urtean. 4.- ... duzu, nabari zaizu, hautematen zaizu. Rutenioaren ikur kimikoa. 5.- Bizkaieraz, hiri. Jakinarazpen. 6.- Zakur. Adoleszente. 7.- Bizkaieraz, iratzea, garoa. Ikusteko organoa. 8.- Arrantza tresna. Ni filosofikoa. 9.- Zerra handi.

GOITIK BEHERA

1.- Animalia izugarri. 2.- Ornoa. 3.- Bakan. Sortu zintuena. 4.- Ondorioa izan. Oinarrizko edari. 5.- Kontsonantea. Errepikatuz, txori mota. Europako Batasuna. Fosforoaren ikur kimikoa. 6.- Zilarrenaren ikur kimikoa. Zeinena. 7.- Gipuzkoan, zain. Hortz birrintzaile. 8.- Zamak altxatzeko makina. 9.- Zeurea.

Kontrapasa

Erantzunak zehaztu ahala, pasa ezazu letra bakoitza dagokion laukira. Beheko taula osatzean Fidel Castro politikari kubatarraren esaldi burutsu bat agertuko zaizu.

- I. Denda duena
- II. Emakume ergela, zozoa
- III. Mahatsondoaren fruitu
- IV. Iparraldean, beira, kristala
- V. Gizon izena
- VI. Orkestra zuzendariaren tresna
- VII. Betazalaren ertzeko ile
- VIII. Pluralean, baliorik gabeko zifra

Fidel Castro
(Mayari, 1927)

24	44	2	49	28	16	43
8	37	26	34	31	20	22
6	50	14	12	40	45	
21	42	48	7	29	39	
3	33	5	25	10	18	
27	35	17	41	13	15	
38	47	36	1	23	32	
11	19	4	9	30	46	

Beherapenak

Joan den larunbatean, merkealdia-
ren hasiera zela eta Donostia aldera
inguratu eta denda baten erakusleiho-
an honako txartel hau ikusi genuen:

BEHERA

PENAK

“Hau pozal!” irakurtzen zen hargatik, pagotxaren bat aurkitu zuten erosle guztien aurpegian.

Iztea

Azken sal-
m e n t a k
eskaintzen
zituen denda-
batean, erro-
tulu hau ira-
kurri nuen du

Segur aski, nire denboran ikusi
dudan hanka sartzerik handienetakoa
izango zen —tamainaz behintzat—.

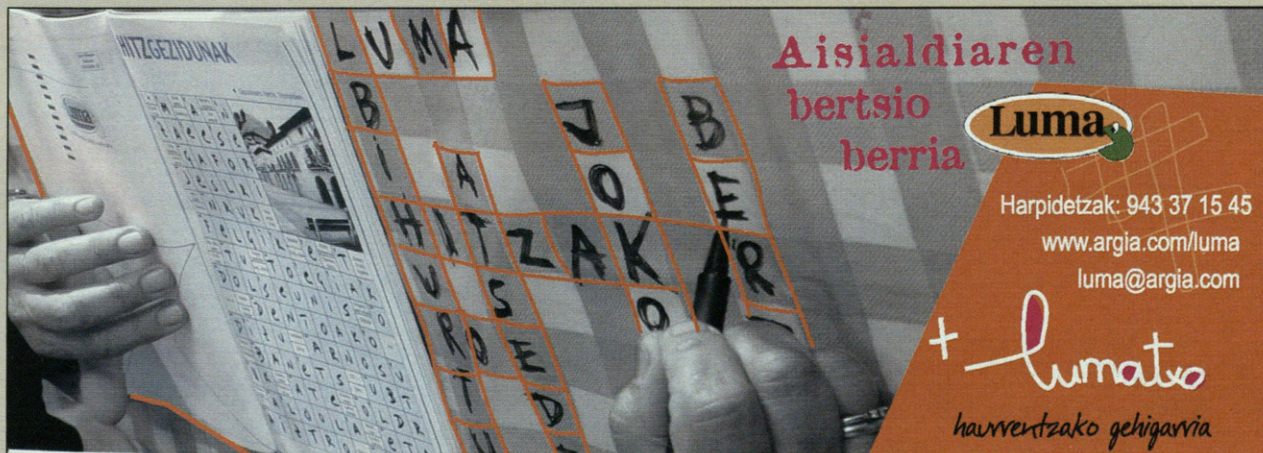
Soluzioak

1	2	3	4	5		6	7	8	9
10	11	12	13		14	15	16	17	18
19	20		21	22	23	24	25	26	
27	28	29	30	31		32	33	34	35
36	37		38	39	40	41	42	43	
44	45	46	47	48		49	50		

Hitz gurutzatuak

Fidel Castro
esker da.
Inok mitoraz hartzen bal-
din baram, Estatu Batuet

+	K	E	N	A	K	+	L	A	I	N	O
+	J	A	R	D	U	N	A	L	D	I	A
+	L	A	+	S	+	R	+	U	M	+	+
+	Z	A	L	I	T	A	R	A	+	N	O
+	H	O	D	E	I	A	R	T	E	+	A
+	E	I	D	E	R	+	D	R	A	M	A
+	O	+	B	E	R	N	A	+	I	Z	U
			+	T	A	U	L	A	K	+	E
				R	O	D	R	I	G	U	E
+	B	+	I	+	E	+	L	+			

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
AINHOA OIARTZABAL

Las Cañaseko hezegunea

Txorien erreinua

Vianaren magalean, bazen aintzira natural bat. XVI. mendean, bertako bizilagun batek aginduta zulatzen hasi ziren, inguruko lurak ureztatzeko urtegia sortzeko. Geroztik, gizakien erabileraren menpe egon da. Bertako ur eta lurak, laborantza, ehiztarien topaleku eta eraikuntzarako helburu izan dira. 1987. urtean, garrantzi ekologikoaz oharturik, Natur Erreserba izendatu zuen Nafarroako Gobernuak. 1990ean, Hegaztientzako Babes Bereziko Eremuen sarean sartu zen. Handik sei urtera, Ramsar Hitzarmenaren arabera, nazioarteko garrantzia duten hezeguneen zerrendan sartu zuten, batez ere uretako hegaztien habitat moduan. Pitillaseko hezegunearekin batera, Nafarroako garrantzitsuenetakoa da.

Urtegia. Atzean, Viana.

Behatokiko ordutegia

TELEFONOA: 616463450

Udaberria (Martxoak 1/Uztailak 15)

* Astegunez itxita, taldeei izan ezik.

* Asteburuetan irekita:

10:00-14:00etara

16:00-19:00etara

Uda (Uztailak 16/Irailak 15)

* Astelehen goizez itxita

* Gainerakoan irekita:

10:00-14:00etara

17:00-20:00etara

Udazken-negua (Irailak 16/Otsailak 28)

* Astegunez itxita, taldeei izan ezik.

* Asteburuetan irekita:

10:00-14:00etara

16:00-18:00etara

Beste behin, hegaztien bizileku eta atseden gunek inbaditzen ibili gara. Honelako ekosistemetan bizitzera moldatuak dauden bizidunek, ezin dute beste inon bizi. Batzuk bertan bizi dira urte osoan. Beste askok berriz, izugarritzko esfortzua egiten dute migrazio garaian eta beharrezko dute elikatu eta deskanstatzeko habitat egokia. Espezie hauen iraupena segurtatzeko derri-

gorrezkoa da euren habitat diren ingurune hezeak babestea.

Bertara iristeko, Vianatik Logroñora doan N-111 errepidea hartu behar dugu. Viana herritik 2 kilometro ingurura, ezkerrera seinalea ikusiko dugu. Berehala, aparkalekura iri-

tsiko gara. Aparkalekuaren gainaldean dago "El Bordon" behatokia. Urtegiak, 99,6 hektarea ditu. 5-6 metro sakoneko bi arrotan banatzen da. Ur emari handienak, Kodes-eko mendilerrotik eta Ebro ibaiaren ezkerretik datozenak dira.

Behatokia barrutik.

FITXA TEKNIKOA

Viana

DENBORA

1 ordu

OHARRA

Komeni da prismatikoak eramatea

GARAI EGOKIA

Edozein, baina udaberrian espezie aberastasuna handiago da

DESNIKELA

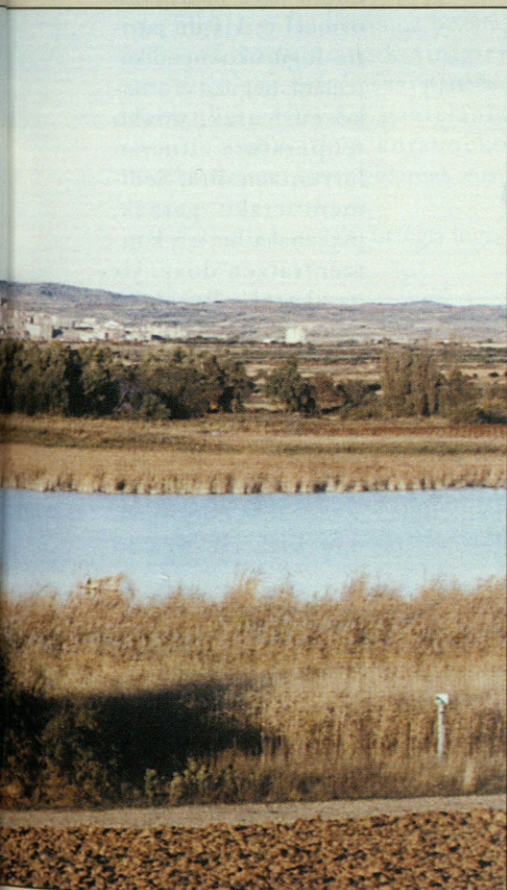
Ibilbidea laua da

ZAILTASUNA

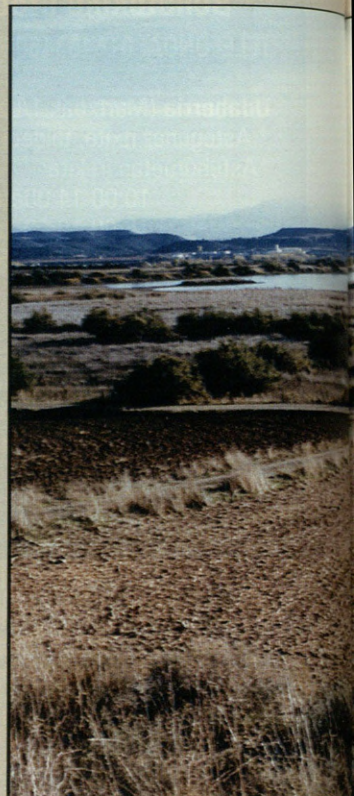
● ● ● ● ● ● ● ●

LUZERA

5 kilometro

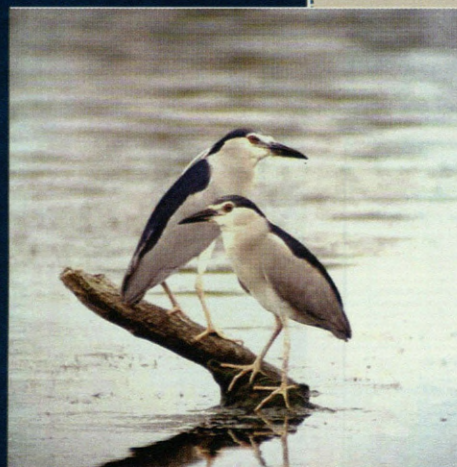
Lezka, uraren kontra-kontra dagoen landaretza nagusia.

Amiltxoria, hezeguneko protagonista

Ingurune hezeetako harraparria da amiltxoria (*Nycticorax nycticorax*), lertxunen taldekoa eta gautarra. Egunez, lezkadi eta ibai bazterretako sahats eta tamarizen artean ezkutatuta egoten da, baina ikus erraza da habia egiteko edo migrazio garaian. Hori bai, bateren bat inguruan dabilela ohartuz gero, burua gorantz zuzendu eta geldigeldi egoten da arriskua pasa arte. Egunsenti eta ilunsentian, piztu egiten da. Burua eta bizkar aldeak beltzak ditu, hego eta isatsa grisa eta bekoki eta sabelaldea berriz, zuri-zuriak. 65 zentimetro luze eta hegotik hegora 105-112 zentimetrokoak izaten dira. Ar eta eme helduak berdinak dira itxuraz. Morfologiaz urrun dago beste lertxunetatik, lepo, moko eta zango laburrak baititu. Landaretza itxi eta zuhaitzetako adarren artean hobeki ibiltzeko moldaerak dira. 800 gramoko hegazti mardul honek ibilera xelebrea du. Zango bat mugitzerako orduan errezelo handiarekin ibiltzen da. Mokoak sendoa, ehizarako aproposa. Begiak gorri, dirudienez, gauerako moldatzeko. Behin helduak direnean, bizpahiru luma zuri hazten zaizkie buruan, araldirako apaingarri. Kantua berriz, ez da oso erakargarria, beleen tankerako orro zakarra erabiltzen du. Kolonietan bizi eta intsektu, krustazeo, molusku, arrain eta ugaztun txikiez elikatzen dira. Habia, adaxkez osatutako plataformekin osatzen du sahats eta tamarizetan edo lezkaditan lezkek tolestuaz. Habia egiterako orduan gainontzeko lertxunek baino ganora gehiago agertzen dute, sendoagoak, sakon eta jantziagoak egiten baitituzte. Arrautzak, 2-4 bitarte, urdin-berdexkak dira. Habia arrak egiten du eta txitatze eta elikatze lanak, ar zein emeek burutzen dituzte.

Lurrean zein airean ederki moldatzen da. Migratzailea izanik, negua Afrikan igarotzen dute Europako populazioek. Abuztu inguruan hasten dute bidaia luze hori eta martxo aldera iparralderantz etortzen dira ugaltzera. Hegaztietan goiztiarrenetakoak dira. Euskal Herrian espezie urria den hau, azken urteotan Vianatik Tuterarainoko Ebro ibaiaren erriberan kokatzen hasi da. Inguruko baldintzekiko hain espezie sentibera izanik, bere bizi iraupena ez dugu berehalakoan ziurtatuta izango.

Gatz punttua duen ura

Aintzirak ez itsasora ez ibaietara irteerarik ez duten urez osatutako urmael txikia du jatorri. Inguruko mendikateetatik neguan eroritako curi urak, udako tenperatura altuetan lurruntzen dira. Sedimentuetako gatzak, pixkanaka bertan kontzentratzen doaz. Ur gazikarak dituelako nabarmentzen da Las Cañaseko urtegia.

Behatoki euskaraduna eta galbiderik gabeko ibilbidea

Urtegia zein hegaztiak ikusiteko, behatokia da lekurik aproposena. Bertan teleskopioak, informazio

Nafarroako amiltxori
kolonia bakarra aintzira
honetan dago. Gainera
lertxuna, txori zezena,
uroiloa, hegabera...
ikus ditzakegu bertan

Urtegia. Atzean, Logroñoiko industrialdea.

panelak, gidak, eta nahi adina informazio eskuratu ahal izango dugu. Kanpo aldean, arbel handi bat dago egunean zehar ikusi diren espezieen zerrendarekin. Pitillasen ez bezala, euskarak badu lekuri aintzira honetan. Nahiz informazio panelak eta zenbait material gaztelania hutsean egon, ikus entzuneko emankizuna eta bisita gidatuak euskaraz entzun ditzakegu.

Ibilbidea bakarra da, urtegia ingu-

ratzen duena. Laburra eta galbiderik gabekoa da. Behatokitik hasi eta seinalea jarraitzea besterik ez dugu egin behar. Donejakue bidea ere bertatik pasatzen da, beraz ez da harritzekoa erromesen bat edo besterekin gurutzatzea.

Nekazal lurrak eta aintzirako landareak

Ibilbidearen alde batera, landa lurrak ditugu. Urtegia aspalitik erabiltzen da nekazal lurrak ureztatzeke. Ibilbidearen beste aldera berriz, hezegunearen mugarri, tamarizak ditugu. Uretarantz inguratuta, hurrengo landare zerrenda ihiek osatzen dute. Jarraian, uraren

kontra-kontra dagoen urtegiko landare nagusia, lezkadia da. Bertan babestu eta habia egiten dute hainbat eta hainbat hegaztiak.

Txoriak, Las Cañaseko biztanleak

Hasieran ia ezinezkoa da hegaztirik ikustea airean ez bada, baina urtegiaren hego aldera inguratzen garenean, isilik ibiliz gero, erraza da bat edo beste ikustea. Nafarroako amiltxori kolonia nagusi bakarra aintzira

Urtegia teleskopiotik begiratuta.

honetan dago. Hau izan zen arrazoi nagusietako bat, Ramsar Hezeguneen Zerrendan sartzeko. Baina amiltxoria ez da inguru hauetara hurbiltzen den espezie habiagile bakarra. Lertxun gorria, lertxuntxoa, txori zezen arrunta, uroiloa... Eta urte osoan zehar bertan bizi direnak ere ez dira gutxi: hegaberrak, murgilari arrunta, ubarroia, ahate mokozabala, basahatea, lertxun hauskara... hezeguneetara loturiko espezieak dira guztiak. Las Cañaseko urtegia hegazti dibertsitate handiak bereizten du. Udaberrian, Ingurumen saileko biologoek errolda egiten dute habiak kontatuaz.

Halako batean, mahasti eta lezkadietan barrena, arrantza gunera iritsiko gara. Zatitxo horretan arrantza baimendua dago. Ezkerraldera begiraturuz gero berriz, Logroñoiko industrialdea topatuko dugu parez pare. Badirudi hegaztiak nolabait ohitu direla bertako zarata eta isurketekin bizitzera. Kasu honetan ere hegaztien etsai nagusia gizakia da. Basurdea eta azeriak ere egiten diete kalterik, batez ere habia egiteko leku diren lezkadiak zapaltzen dituztelako. Hala ere, hegaztien populazioak gora egin du azken urteotan. Nahiz hartu diren babes neurriak ez behar adinakoak izan, ahaleginak merezi izan du.

Laster batean, berriz ere aparkalekura iritsiko gara. Ibilbidea labur samarra egin bazaigu, Viana aldera joan gaitezke, bidean Cuevas ermita bisitatuaz. ■

Tamarizak hezegunearen mugarri dira.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGENIARITZA

Itsas ura merkeago gezatzen duen teknologia

ASKOTAN esan izan da itsas ura gezatzea izan daitekeela munduan dagoen ur beharra asetzeko bidea esan izan da askotan. Baina horretan aritzen diren enpresek energia gehiegi kontsumitzen dutenez, ez da errentagarria. Ordea, itxaropenari atea zabaldu zaio, berriki Floridako (AEB) unibertsitateko ikerlari talde batek zentral elektrikoetan aprobetxatzen ez den beroa baliatzen duen gezatze-teknika garatu baitu.

James Klausner eta bere taldea edateko uraren premiaz jabetu ziren eta honek munduko hainbat herrialderen artean sor dezakeen tentsioaz ere bai. Hortaz, itsasoari so egin zioten, hori baita munduan dagoen ur iturririk handiena. Ikerketen emaitza arrakastatsua izan da eta ura gezatzeko bideak errazagoak izan daitezke.

Eguzkiaren beroa edo zentral elektrikoetan aprobetxatzen ez dena baliatuz lortzen du teknologia berriak ura gezatzea.

itxaro da, duten superpopulazio arazoengatik.

Gezatze-planta gehienetan ondoko bi prozesuetako bat erabiltzen da: edo ura irakin egiten da eta lurruna jasotzen da edateko edo presio altuko ponpen bidez ura iragazki berezi batzuetatik pasa

Une honetan munduan ura gezatzeko 7.500 gune daude, horietatik bi herenak Ekialde Hurbilean. AEBetan, Florida aldean daude gehienak eta beraietan munduan ekoizten den ur gezaren %12 lortzen da. Etorkizunean Txina eta Japonia bide honetan abiatuko direla

Osasuna

JABIER AGIRRE

Gazteek erraz lortzen dute droga eta gehiago kontsumitzen

AURREKO ASTEAN drogen erabilerari buruzko inkestak mahai gainean jarritako datu batzuk komentatu nituen. Eta kontsumoko zifra ikaragarri horiek kontrastean daude gazteek gaur egun drogaz duten informazioarekin, inkestatutako gazteen %48,3k ongi informatuta daudela baitio, orain 10

urtekoak baino bi aldiz gehiago. Zer gertatzen da, orduan? Agian ez dituzte geure mezuak sinesten, eta horrek zerbait esan beharko liguke guraso nahiz hezitzaileoi: hizkera egokiagoa erabiltzen hasi beharko dugu, beren mentalitatearekin gehiago asmatzen duena, moralina txatxuak eta zigor/sari bikotearen gainean eraikitako eskema zaharkituak gaudituz. Inkesta egin aurreko hamabi hilabeteetan inkestatuak izan ziren 25.521 ikasleen %6,8k kokaina probatu zuen, eta %36k cannabisaren eratorriren bat, azken hau baita ikasleen artean zabaldiena dagoen droga —egia esan, gazte askok ez dute drogatzat, egunero kontsumitzen den beste substantzia bat bezala baizik—.

► **ALKOHOLA** da 14 urtetik 18ra bitarteko adolezenteek gehien kontsumitzen duten droga. Inkestatuen %80k

alkohola kontsumitu du azken hamabi hilabeteetan.

► **TABAKOA** da gazteentzat garrantzirik gehien duen substantzia psikoaktiboa, alkoholaren atzetik. Eta unibertsitatera joan aurreko gazteen artean, normalean kontsumitzen dutenak %33 dira.

► **CANNABISA** da ikasleen artean zabaldiena dagoen droga "ilegala" —ilegala gizartearentzat, beren mentalitatea oso bestelakoa baita puntu honetan—, eta pertsona helduagoek baino askoz ere gehiago kontsumitzen dute. Azken hilabeteetan %36k dio cannabis kontsumitu duela, orain 10 urte adolezenteen %18k besterik kontsumitzen ez zuen bitartean.

► **KOKAINA.** Gaur egun 14-18 urteko gazteen %6,8k kontsumitzen du; 1994. urtean %1,7 besterik ez ziren.

► **BESTE DROGA BATZUK.** Mantendu edo jaitsi egin da estasiaren kontsumoa (%2,4), errezetarik gabeko lasaigarriena (%4,6) edo haluzinogenoena (%2,9).

Kezkaragariena, zifrekin batera, substantzia horiek guztiak zein erraz lor daitezkeen da. Inkestatutako %60k uste du eguneroko giroan —eskolan, aisia-lekuetan eta antzekoetan— nahiko erraz lor daitezkeela droga horiek.

arazten da, non gatza eta beste hainbat mineral xehe jasotzen diren. Metodo batak zein besteak energia asko behar du.

Klausner eta lagunak garatutako metodoarekin ur gazia dorre baten goialdetik isurtzen da eta dorrearen azpian dauden ponpek aire beroa botatzen dute. Gorantz doan aireak behearantz doan ura lurrintzen du eta lurrin hau kondentsadore batera eramaten da bertan likidotzeko.

Sistema honetan erabiltzen den beroa beste prozesu batzuetako hondarra izan daiteke edo eguzkiarena ere bai, eta hau ezinezkoa zen orain arteko teknologiek.

Teknologia honen bidez kostuak ia laurdenera jaitsi daitezkeela ikusi da prototipo baten gainean egindako probatan. Orain sistema handiagoan froga egitea baino ez da falta, hala ere, aurreikuspenak oso onak dira. ■

ZIENTZIA

Armiarmek dieta egiten dute

ARMIARMAK ahalik eta menu orekatuenak jateko, harrapakinak aukeratu egiten ditu. Are gehiago, armiarmasarean eroritako harrapakina ez du besterik gabe jango, une horretan komeni zaion menuan sartzen ez bada; haxe dio Oxford-en (Ingalaterra) David Maynts eta lagunak egindako ikerketak, urtarilaren 7an *Science* aldizkarian argitaratutako artikuluan.

Armiarma, eguneko menuan sartzen den harrapakina jaten.

Ikerlariek hiru artropodoren ohiturak aztertu dituzte: *Agunum dorsale* kakalardoa, *Stegodyphus lineatus* basamortuetako armiarma eta *Pardosa prativaga* chiza segadan egiten duen armiarma.

Ikerlariek oso elikadura desorekatua eman zieten artropodoei, adibidez, lipido asko edo proteina asko zuten elikagaiak. Artropodoen erantzuna beti izan zen gehigarriak orekatzea. Honela, lipido askorekin elikatu zuten kakalardoa proteina asko zuten elikagaien bila aritu zen, eta basamortuko armiarmak sarean harrapatutako gorpuari kendu egin zion armiarmaren ustez soberako elikagaiak zirenak. ■

Mugimendu gehiago

AURREKOAREN hariari kiribilduta, askatu ezinik gaurkoa. Landareak bere horretan mugitzen direnari,

alegia. Mugimendu batzuk latinetik datorren "circadiano" hitzarekin ezagutzen dira, "gutxi gora-behera eguna" adierazten du eta eguneroko edo sasoieroko zikloari lotutakoak dira: landareek, aurrez, jokaera biologiko batzuk lotuta dituzte eta ingurumeneko baldintzen sustapenaren arabera

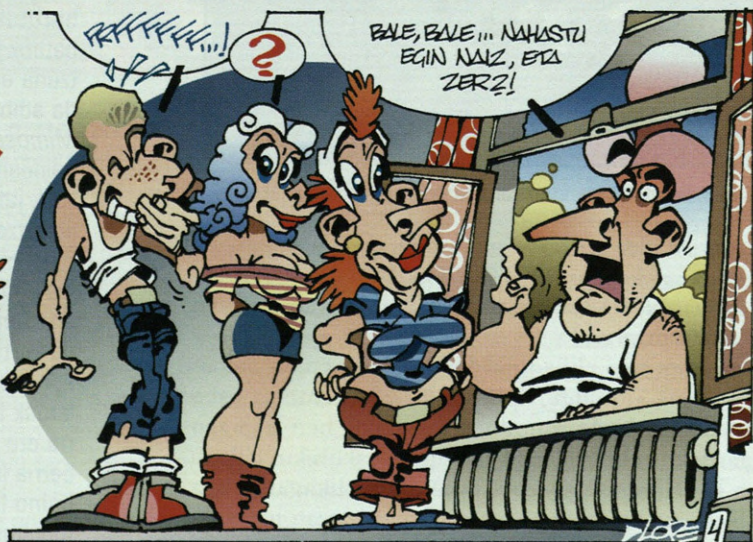
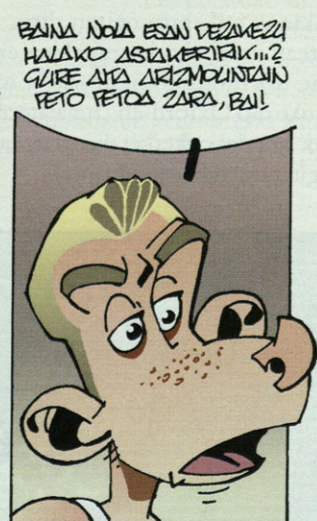
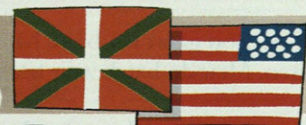

aldaketak garatuko ditu. Ingurumeneko eragile nagusiak argia eta tenperatura dira. Hauen aldaketak medio, landareak hostoak mugitu egingo ditu, loraldia abiarazi, loreak ireki edo itxi, haziak erne edo ez... Ekiloreak (*Helianthus annuus*) egunsentiko argimugatik arratseko ilunbistara arte eguzkiari jarraitzen dio. Gau-loreak (*Mirabilis jalapa*) uda gorrian, argi itsutik ihesi, ilunpe gozoan irekitzen ditu lore lurrintsuak eta eguna argitu orduko itxi; zenbait tokitan "putitas" deitzen diote...

Nastia da beste higitze baten izena. Landare intsektujaleek, adibidez, hostoaren gainean edo lorearen barruan haietakoren bat sentitu orduko iheserako bidea galaraziko dion mugimendua burutuko du ondoren lasai-lasai jateko. Eraso batetik babesteko landareak gauzatzen duen erantzuna ere izan daiteke, mimosa bariatate batena da adibide ezagunena: mainontzi eta lotsatia da, *Mimosa pudica*, eta hostoa ukitu eta di-da bere gainean biltzen du; berde eskasagoa azalduz hostoak jatera inguratu den animalari ziria sartu eta limurtzeko, apika.

Mimosa aitatu eta oraingoxeko neguaren bihotza datorkit gogora. Urte berriko jaietako katoliko-en erregeen pastelaren azahar usain artean loratu da aurren ere, dagoenerako, bestetxeko edo etxekoneko mimosa. Urrutira gabe ere Sanjose lore larua harro zabalduta. Honi udaberri-lore goiztiarra ere deitzen zaio, negu-neguan izanagatik udaberria iritsia baita. Eguna luzatzen ari da eta geuk baino lehenago igarri diote landareek. Hori bai mugimendua!

WINSTON ARIZMENDI JR.

«Arabar gehienek Araba Euskaditik ateratzea bozkatuko lukete»

Enriqueta Benito

Enriqueta Benito Bengoa (Laudio, Araba) Unidad Alavesako (UA) idazkari nagusia, EAEko legebiltzarkidea eta lehendakari-tzarako hautagaia da. UAk EAEko aurrekontuen alde emandako botoa eta Ibarretxe Planarekiko jarrera alderagarriak izan ditugu hizpide elkarrizketan. Halaber, herri kontsulta egingo balitz, arabarrek Araba Euskaditik ateratzearen aldeko botoa emango luketela adierazi digu. Ibarretxe lehendakariak alderdiekin burutu zuen bilera-txandaren aurretik solastatu ginen berarekin.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

ARABAREN EUSKALTASUNA hizpide abiatu dugu elkarrizketa. *Harluxet* hiztegiaren arabera UAk Arabaren euskaltasuna ukatzen duela azaldu diogu Enriqueta Benitori: “Ez dut hiztegi hori irakurri, baina UAk ez du Arabaren euskaltasuna ukatzen, arabarrok ere euskaldunak gara. Guk euskaldun desberdinak garela esaten dugu, erkidegoko beste euskaldunak baino gaztelarragoak garela, bizkaitar eta gipuzkoarrendik diferenteak. Guk euskaldun izateko homogeneous-tasun nahiari uko egiten diogu”.

EAEko 2005eko aurrekontuek UAren aldeko botoa jaso zuten. Azalduko al diguzu UAren aldekotasan hori, arren?

Aurrekontuetan akordioa iristeko politika baikor eta efikaza erabili dugu. Gauza bat da hiruko gobernua-rekin desadostasun politikoak izatea eta beste bat kudeatze politikan adostasunera iristea. Aurrekontuak herri-tarren bizi-kalitetea gestionatzeko egiten dira. EAEk aurrera egin dezala nahi dugu. Hartara, Eusko Jaurlaritzarekin gauzatu genuen negozioziao-an zuhur aritu ginen —ez sekretuz baizik diskrezioz—, arabar jatorren modura, azeri, eta bereziki arabarrentzako onurak geureganatzeko. Inor ez da harritu behar herri-tarren mesederako alderdien arteko akordioa lortzen denean. Gure botoa ez zen UAren mesederako, arabar guztion mesederako baizik.

Zer iritzi duzu bozketan izan zen gorabeheraz? Atutxaren jokabidea onesten al duzu?

Ez naiz ganberako lehendakaria eta ez dakit Juan Mari Atutxaren lekuan zer egin izango nukeen. Sinetsi nahi dut ez zela akats teknikorik izan, giza akatsa baizik. Bozketetan giza akatsak izaten dira eskuarki, denoi gertatzen zaizkigu. Jakina, ez da berdin gorabehera edo ezbeharra garrantzia txikiko bozketa batean edo aurrekontuen bozketan gertatzea. Atutxaren erabakia errespetatzen dut, baina Legebiltzarreko mahaiak erabakiko balu bozketa errepikatzea, UAk onartuko luke.

Ibarretxe Planaz mintzatuko gara jarraian. Rodríguez Zapaterok plana Madrigo Diputatuen Kongresuan eztabaidatu dadila nahi du. Zer iritzi duzu zer erabaki horretaz?

"Zenbaiti ez zaio gustatu EAEko aurrekontuetan euskal nazionalismoarekin akordio batera iritsi izana, azalpenak eman ondoren ordea, gehienek ulertu dute UAren jarrera".

UAren ustez eztabaidak beharrezkoak eta onuragarriak dira. Politikan elkarrietzeta eta akordioa falta dira. Hedabideetan baino parlamentuetan eztabaidatu beharra dago. Guri ez zaigu gaizki iruditzen Madrilgo Kongresuan plana eztabaidatua izatea, alabaina, gu planaren funtsarekin erabateko desadostasunean gaude, eta, nik, bistan da, plana ez onartzea espero dut. Espainiako alderdi nagusiak planari aurre egiteko ados jartzea espero dut, alegia. Azken finean Madrilgo Parlamentuak botoen bidez erabakiko du planak aurrera egingo duen edo ez.

PPk begi onez ikusten du plana Auzitegi Konstituzionalera eramatea? Nola ikusten duzu zuk PPren jarrera?

Ez naiz ados PPrekin. Gaur gaurkoz, Ibarretxe Plana proiektua da, ez legea. Auzitegi Konstituzionalera onetsiak izan diren legeek joan behar dute. Zertarako eraman plana Auzitegi Konstituzionalera? Auzitegiak esan dezan ezin duela ebatzi proposamen horri buruz? Zertarako gure indarrak xahutu? Espainiako Parlamentua da plana atzera bota behar duena.

Plana Eusko Legebiltzarrean onartua izateak harritu al zintuen?

Batere ez. Bozketaren egunean plana Batasunaren botoez onartuko zela aditzera eman nuen prentsan. Funtsean inor ez zuen harritu. Kontua zen Batasunak plana nola sostengatzen zuen eta nola "saltzen" zuen ikustea. Ikuskitzen zegoen zein azalpen eta argudio erabiliko zituen bere militantziaren aurrean.

Zer iruditu zitzaizkizun Batasunaren azalpenak?

Batasunakoak puntako antzezleak dira, marketinean bikainak. Planari beren sostengua ondo baino hobeto saldu dute, maisuak dira joko horretan. Estrategikoki jakin izan dute jokatzeko, nahiz nik beren jokoa ez dudan onartzen, begi-bistan denez.

Maiatzeko hauteskundeetan aurrean nola ikusten dituzu Alderdien Legea eta

Batasunaren egoera? Zuk nola nahiko zenute hauteskundeak burutzea?

Ni pozarren nago Batasunak ezin izango duelako parte hartu hauteskundeetan. UAn zeharo ados gaude Alderdien Legearekin. Lege hori oinarritzakoa da gure demokrazian. ETA eta Batasunaren arteko lotura agerian geratu da berriz ere, Legebiltzarreko azken osoko bilkuran Otegik -Urrutikoe-txearen eskutitza irakurtzean- hori berretsi zuen. Beraz, espero dut Alder-

Orejaren jarraipena da eta Mayor Oreja ez zen hautagai ona izan, ez PPrentzat ez EA Erentzat. Mayor Orejak Madrilera begirako politika inmobilitista egin zuen, lurrari atxiki gabeko politika. Baina ulergarria ere bada. PP da -PSOErekin batera- terrorismoaren eraso gogorrenak jasan dituen alderdia eta horrek sakon markatzen du. Bizipen horiek biziki eragiten dute politika egiteko orduan.

**"Maria San Gil Mayor
Orejaren alternatiba izatea
espero nuen, baina San Gil
Orejaren jarraipena
da eta Mayor Oreja ez zen
hautagai ona izan"**

dien Legea ez aldatzea eta Batasunak hauteskundeetan parte ez hartzea.

Maria San Gil da PPren lehendakari hautagaia. Nola ikusten dituzu PP eta bere lehendakariagaia?

PPk bitarteko asko dauka, beraz aukerak ere bai. Nik Maria San Gil Jaime Mayor Orejaren alternatiba izatea espero nuen, baina ez da horrela inola ere. San Gil Mayor

Patxi Lopez da lehendakari zarako beste hautagai. PSE-EE oraingo gobernuaren alternatiba ikusten al duzu?

PSOE Espainiako Gobernuan izateak babes handia ematen dio PSERI. Nik alternatibak aurkeztea ondo baino hobeto ikusten dut, baina PSEren estatutu proposamenak alderdi sozialistaren hainbat printzipio uko egiten die. Sozialistak, berriz ere, errean erori dira. Euskal sozialistek autonomiaren aldeko zaletasuna aipatzen dutelarik beren *komplexu baskista* baino ez dute azalarazten. Gauzei bere izenez esateko *sindrome* pean ari dira politikan, eszenatokian diren bezala azaltzeari beldurra diote. PSEren jarrerak aurrerakoiak, autonomia zaleak eta sozialistak omen dira, baina sarritan bazterrean uzten dituzte eta *baskis-*

"Nire eta beste herritar askoren askatasuna bahituta dago, baina ETA desagertzen bada, hitz egin beharko dugu gatazka konpontzeko. Hizketan ulertzen baitu jendeak elkar, askatasunean. Ez da beste modurik izango".

mora lerratzen dira. Finean herritarrek nahasten ditu, herritarrek batzutan ez dakite PSE sozialismoaz edo nazionalismoaz ari den.

Proposamenak proposamen, zer da UAren Arabar Estatutua?

Arabar Estatutua, arabarrei nafarrek duten estatutua emango liekeena da. Bi hitzetan: Arabarrei Erkidego Forala ekarriko liekeen proposamena da. Euskaldunak izaten jarraituko genuke, baina EAEtik kanpo.

"Arabarrok zartagina kirtenetik hartua dugu eta EAEtik aterako ginateke" esan duzu berriki. Argituko al diguzu esana?

Esan nahi baita Ibarretxe Planari aurre egin diezaioketenak –Madrilgo Parlamentuaz gain, jakina– arabarrok garela. Ibarretxe Planari buruzko herri kontsulta egingo balitz eta arabarroi ea Euskadiko partaide izaten segitu nahi dugun galdetuko balitzai, gehiengoak ezetz esango luke. Halaber, Espainiako %68k Arabari –Nafarroa bezalako erkidegoa osatzeari– baietza emango liokeela esan

du inkesta batek. Hori da gure esperantza.

Nola aurrikusten duzu Ibarretxe Planaz herritarrei galdetzeko aukera?

Ez dut aukera legalik aurrikusten. Alegia, euskaldunok Gernikako Estatutua itun bidez lortu genuen, akordioa lurraldeen artekoa izan zen, eta gaur egun Ibarretxe Planak akordio hura apurtu nahi du. 1979an lurralde bereziak zirenek osatu zuten Euskadi erkidegoa. Egunditundutakoa apurtu nahi denez gero, erkidegoa legez desegin beharko luke.

Normalki plana atzera botako dute Madrilgo Kongresuan, baina Eusko Jaurlaritzak erreferenduma antola lezake.

Baina Madrilek ez badu baimentzen, kontsulta ez da loteslea. Galdera bestelakoa da, ordea.

Zein da galdera?

Ibarretxe jaunak zenbat erreferendum egingo luke: bat, bi, hiru? Lurralde bakoitzak esaten duena loteslea al da? Loteslea al litzateke arabarrek diotena? Bizkaitarrek eta gipuzkoarrek esaten dutenarekin lotu behar al da? Edo bakoitzak esaten

"PSEk konplexu baskista

dauka. Gauzei

bere izenez esateko

sindrome pean ari dira,

eszenatokian diren bezala

azaltzeari beldurra diote"

duenak balio al du? Horra milioiko galdera.

Milioiko galdera izan daiteke ere ea zein den erabaki esparrua. Espainiako Euskal Autonomia Erkidegoa kontuan hartzen badugu, euskal herritarrek ezin dute erabaki Espainia esparru erabakigarria delako. Baina, era bertsuan, EAEko esparru erabakitzailea Euskadi bada, arabarrek EAEko euskaldun gehienek erabakiari men egin beharko liokete, edo ez?

Baina boterea –Konstituzioaren

markoan– Madrilgo Kongresuak ematen dizu. Eta markoa puskatzen bada Kongresuak erabaki behar du. Ibarretxe ez du estatutuaren erreformaz hitz egiten. Ibarretxe Planak Gernikako Estatutua eta Ituna puskatzen du. Ibarretxe Planak Espainiarekiko harreman estatusa aldatu nahi du. Beraz, beste zerbaiteaz ari gara. Kasu horretan, Diputatuen Kongresuak arabarrek beren erabakia har dezaten erreferenduma baimendu beharko luke. Gernikako Estatutuaren markoa puskatzen bada, gu arabarrok libreak gara nahi duguna erabakitzeke, gu ez gara gipuzkoar eta bizkaitarren iritzia menpe zertan izanik.

Nafarroa izan duzu hizpide. Nafarroako Amejoramentu legea ez da erreferendumean bozkatu.

Foru Amejoramentua egin zenean baieztatu zen. Ni Miguel Sanzekin ados nago Xedapen Gehigarria kendu behar dela esaten duenean. Ez du zentzurik Nafarroaren Estatutuan EAEko parte izatearen aukera izatea. Nafarrak oso gustura daude nafarrak izanda.

Badaude euskaldunak sentitzen diren nafarrak. Ezin al dute erkidego batua osatu beste euskaldunekin?

Baina, hori gutxiengo da.

Egunen batean gehiengo balitz nolako bitartekoak izango lituzkete beren esku-bideak bermatzeko?

Horretarako ez da Konstituzioan Xedapen Gehigarria azaldu beharrik.

Xedapen Gehigarria kenduta ere, nafarrek –hala nahi izanez gero– eskubidea beharko lukete Aragoirekin batzeko, adibidez.

Bada, gehiengo direnean, Nafarroako Foru erakundeetan gobernatzen dutenean eta EAErekin bat egin nahi dutenean, estatutuaren erreforma bultzatzea Nafarroan legeak baimentzen dituen bideetatik. Bien bitartean, Nafarroa ondo dago dagoen bezala.

Araba EAEtik kanpo Nafarroarekin lotu al liteke geroan, zure gusturako?

Nik nahiago dut Araba bakarrik egotea. Baina tira, nafarrak oso lagun onak lirateke. ■

Euskararen bidaiak lehen metrotik abiatuta

Abenduan ireki zituen ateak Euskararen Interpretazio Zentroak, Bilboko San Inazio auzoan. Euskararen berri oinarri-oinarritik abiatuta ematen da bertan, gure hizkuntzaz ia deus ez dakitenentzako moduko, baina aldi berean, edozein euskaltzaleren gustuko izan nahi duen bisitaldia eskainiz.

UNAI BREA

Argazkiak: Iñigo Azkona

BILBOKO SAN INAZIO auzo erdaldun petoan, euskarak badauka bere gotorlekutxoak: Euskararen Etxea, Bilboko Udalaren, Gipuzkoako Foru Aldundiaren eta Eusko Jaurlaritzaren ekimenez atondutako lau solairuko eraikina. Lehenengo solairu bietan Euskararen Interpretazio Zentroa dago, gu hona etortzearen zergatia, alegia; hirugarrenean, Euskal Idazleen Elkartek, Mendebalde Kultura Alkartek, Topaguneak eta, berriki, Euskal PEN Kluba daukate egoitza; laugarrenean, azkenik, Bizkaiko Ikastolen Federazioak egin du habia. Euskararen Etxea, zinez. San Inazion euskara inon bizi bada, hemen da.

Euskararen Interpretazio Zentroko beheko solairua tren geltoki baten antzera antolatuta dago. Harrera guneak, izan ere, halaxe dauka izena: Euskararen Geltokia. Bertan hartzen dira bai txartela –garai batean trenetan erabiltzen ziren txartel gogor horietakoa– bai bidaiak egiteko behar diren oinarritzako argibideak. Behin trenera igota, bagoi bi aurkituko ditugu: *Eus-kara, bat eta asko eta Atzo eta gaur*.

Roland Isoird zentroko koordinatzaileak dioskunez, “lehenengo bagoi honetan euskarak, bakarria izanda ere,

hainbat euskalki dituela azaltzen da”. Alde batetik, Mithridates izeneko joko digitalak euskalkiak entzuteko aukera ematen du; bestetik, horman paratutako mapetan historian zehar egin diren euskalki sailkapen batzuk ikus daitezke, Louis-Lucien Bonapartek 1863an egindako ospetsu hartatik

“Ezer ez dakitenentzako moduko azalpenak dira, ulertzeko oso errazak, baina zentroa denei zuzenduta dago, baita bertakoei ere”

ROLAND ISOIRD

hasi eta orain gutxi xego Koldo Zuazok dezenteko arrakastaz proposatutakoraino. “Azkenik (dio Isoirdek), euskara batuak bai euskararen ofizialtasunean, bai irakaskuntzan eduki duen garrantzia azaltzen da”.

Euskara mende mende

Atzo eta gaur, bigarren bagoia, euskararen historiari buruzkoa da. Hizkuntzaren eremuak mendetan zehar nozi-

tutako atzerakada adierazten duten ohiko mapak ikusi ahal izango ditu bisitariak. Euskararen jatorriaz eta ahaideez dakiguna –edo ez dakiguna– ere ematen da aditzera, hango eta hemengo hizkuntzekin leuzkakeen harremanei buruzko teoriak azalduz. Bagoiaren amaiera gaur egungo egoerari eskaini zaio. Hala, euskarak lurraldearen arabera dauzkan estatutasak esplikatzen dira. Den-dena, panel hutsetan zein euskarri digitalean.

Informazioa, gutxi gorabehera, bere hizkuntzarenganako jakingura pittin bat daukan edozein euskaldunek dagoeneko ezagutzen duena da. Hortaz, Interpretazio Zentroa, batez ere, kanpotarrek ikus dezaten egin dela pentsa liteke. “Ezer ez dakitenentzako moduko azalpenak dira –uste du Roland Isoirdek–, ulertzeko oso errazak, baina zentroa denei zuzenduta dago, baita bertakoei ere, zertxobait ikasiko dute-eta”. Edonola ere, helburu nagusietako bat kanpotarrei euskara ezagutaraztea dela dio, “zelako hizkuntza daukagun, euskara nondik datorren... jakin dezaten”. Hauxe da, Euskal Herri osoan irekitzen den era honetako lehen gunea.

Bigarren bagoia da tren honetako

Mithridates, euskalkiak bereizten ikasteko joko

Mithridates joko digitalak antzinako liburu bitik hartu du izena. Bata, *Mithridates, de differentiis linguarum*, Conrad Gesner naturalista suitzarrak idatzi zuen 1555ean; bertan, hogeita bi hizkuntzatan Aita Gurea zelan esaten zen jaso zuen. Are mardulagoa izan zen Johann Christop Adelung eta Johann Severin Vater hizkuntzalari alemaniarrek 1806 eta 1817 artean argitaratutako *Mithridates, oder Allgemeine Sprachkunde*, 500 hizkuntzatan bildu

zuten-eta Aita Gurea. Tartean euskara ere bazen.

Euskararen Mithridates digitalak, berriz, hainbat esaldi -75 guztira- azpieuskalkietan nola esaten diren azaltzen digu, horretarako joko bat proposatuz: norberak asmatu behar du pantailan entzun daitekeen esaldia zein herriri dagokion, aukeran ematen direnen artetik. Euskararen aberastasunaren lekuko, hamabost herritako hizkerak agertzen dira Mithridatesen: bizkaierazko lau,

gipuzkerazko beste horrenbeste, goi eta behe nafarrerako bina eta baztainera, zuberera, eta lapurterazko bana.

Gainera, Mithridatesek esaldi guztien idatzizko transkripzioa erakusten du, eta baita haien itzulpena ere euskara batura, gaztelaniara, frantsesera eta ingelesera. Gehiago jakin gura dutenentzat, esaldi bakoi-tzaren iruzkina eta euskalki guztien ezaugarri nagusiei buruzko informazioa ematen du jokoak halaber.

azkena, baina bisitaldia ez da amaitu, inondik inora. Trenetik jaitsita nasan sartuko gara, nola ez. Hantxe dago *Plazaola*, Interpretazio Zentroaren aldizkari digitala. Euskarak historian zehar emandako berriei hornitzen da *Plazaola*, eta ez dauka, hortaz, gaurkotasunarekin inongo loturarik. Isoirdek azaldu duenez, "aldizkariak sei hilabete behin-edo berrituko ditugun zortzi orrialde dauzka; gehienbat kanpotarrentzat dago eginda, jakin dezaten zer diren bertsolariak, zein izan zen euskaraz idatzitako lehenengo liburua...".

Hizkuntza bidaiaria

Lehen solairuari eginiko bisitaldiak bidaiaren itxura hartu du, eta bukaera ere bidaia bati buruzkoa da. Euskarak munduan barrena egindakoa, hain justu. Mapa handi batean, munduko Euskal Etxe guztiak ageri dira, eta baita euskara irakasten duten atzerriko unibertsitateak ere. Gure hizkuntza ohiko mugetatik kanpo ibilitakoaren adierazle, azkenik, antzina Ternuara joaten ziren euskal arrantza-leek bertako toponimian nahiz hizkuntzan utzitako aztarnak erakusten dituen panel batek.

Amaitzeko, euskararen gaineko

Lekeitio, Oñati, Aramaio edo Azpeitiko hizkerak entzun ahal izango ditugu eta batzuen artean geuk asmatzeko aukera izango dugu. Mithridate joko digitalaz gain euskaraz ekoiztu den software ia dena erabiltzeko moduan dago Euskararen Etxean.

oinarrizko hamar ideia ematen dituen hamar minutuko bideoa eskaintzen da -bisitaldia hasi aurretik ere ikus daiteke, nahi izanez gero-, eta ondoren, ikasitako guztiari buruzko galderi erantzun dakieke, beste joko digital baten bidez. Bigarren solairura igotzeko tenorea iritsi da; han, bidaia askoz lasaia izango da.

Euskarazko software guztia... edo ia

Bigarren solairuan Mediategia dago. Euskararen Interpretazio Zentroko arduradunak orain arte euskaraz ekoiztu den software guztia batzen

ahalegindu dira, eta lortutakoa bisitarien esku ipini dute. Mediategia, azken batean, mahai luzexka batzutan paratuta bederatzi ordenagailu daukan gela da, momentuz (asmoa daukate hemendik laburrera gauza gehiago eskaintzeko). Roland Isoirdek gogorarazi duenez, norberak begira dezake etxetik, www.euskararenetxea.net web gunean, zein programa dauden Mediategian. Gustukoa topatuz gero, hori bai, San Inazioraino txangoa egin behar, han baino ezin dira erabili-eta. ■

Babeslea: Tolosako Udala

Tolosako
Euskara Zerbitzua

Egunero zure
"euskara" esanetara

Plaza Zaharra 6A • 20400 TOLOSA

Tel.: 943 697 453

euskara@tolosakoudala.net

Bero-beroan

Ibarretxe lehendakaria, duin eta euskaldun Madrilén

Ez zen txantxetakoia izan Ibarretxe lehendakariak Madrilén izandako agerraldia eta honek lortu zuen oihartzuna. Egin beharrekoak duintasun eta segurtasun handiz jorratu zituen, non eta bere aurkako ekaitz mediatiko-instituzionalaren bihotzean. Zapaterorekin bildu ondoren, Madrigo komunikabideen aurrean azalpenak emateko orduan euskaraz -eta luzez- ekin izana izan zen keinu esanguratsuenetakoa euskaldun askoren begietara. Juan Mari Atutxak ere berdin egin zuen Espainiako Kongresuan Estatutu Berriaren proposamena utzi zue-nean. Eta ez da oharkabean pasatzen ari azken garaian, oso modu sinbolikoan bada ere, Patxi Lopezek zenbait unetan euskarari emandako lehentasuna, esate baterako joan den larunbateko mitin garrantzitsu-
tsuan.

Laborarien ganbera: ausardia eta errealismoa

Prefetaren mehatxuaren gainetik, Euskal Herriko Laborarien Ganbera zabaldu berri da Ainhize-Monjolosen, prefetak agindu bezala *Chambre* (Ganbera) hitza erabili gabe. Ezin uka ganberaren irekitzearen sinbolismo sakona, baina onartu behar da, halaber, sinbolismotik haratago joan direla Iparraldeko laborari abertzaleak, abertzale eta ez abertzaleen zerbitzura ari-
tzeko asmoz. Ipar Euskal Herriaren txikitasunetik eta etorkizunarekiko apustu handia egi-
nez, ausardia eta errealismoa uztartzen jakin izan dute ELBkoek.

Une oso garrantzitsuen atariko doinuak?

Egunetik egunera berotuz doa giroa euskal politikaren esparruan. Batasunak Jose Luis Rodríguez Zapaterori bidalitako gutuna berritzaile da. Ondoren emandako mugimendu batzuek, ordea, une klabetan izandako zenbait pausu ekarri dute gogora. Zapateroren erantzuna ez da izan ezer arbuiztekoa, *El Pais*ek gutunari emandako tratamendua, ETaren komunikatua eta honi oro har emandako erantzun leuna, biolentzia amaituz gero PSE-EEko zenbait kidek ezker abertzalearekin hitz egiteko erakutsitako borondatea... Eta guztiaren zurrumbilaoan ETaren balizko su-etena, berandu baino lehen heldu beharko lukeena, bai une berezi hau baliatzeko eta, batez ere, Batasunak -edo haren ordezkio batek?- EAEko hauteskunde autonomikoetan parte hartu ahal izan dezan. Etorkizuna asmatzea aztien kontua da, baina hainbat elkarriketa eta negoziazio garaitan antzeko aurrekariak egon ohi dira.

Zer da...

SODENA

Nafarroaren Garapenerako Sozietatea, SODENA, Nafarroako Gobernuak komunitate foral horren garapen enpresarialerako duen instrumentu nagusia da. SODENA sozietate anonimoa da eta partaidetza handiena Nafarroako Gobernuak du, zuzenean %65,42rekin eta zeharka %14,58rekin, Nafincoren bitartez. Akziodunen artean, orobat du partaidetza Grupo Corporativo Empresarial Caja Navarra taldeak (%20), TME 2001 CorpCan, S.L. enpresaren bitartez. SODENAREN egitekoa Nafarroaren garapen erakatu eta iraunkorrean lagunduko duten enpresa-proiektuetan modu aktiboan eta nabarmen parte hartzea da, fase guztietan. Proiektu horiei heltze-

ko duen tresna finantzario nagusia arrisku-kapitala da, eta horretan dihardu 1984an eratu zenez geroztik. Sozietate horren interbentzio arlo nagusiak honako hauek dira:

- ✓ Zerbitzuetako sektorean, aisia eta turismoarekin, logistikarekin, telekomunikazioekin, informatikarekin, teknologia berrie-
kin, energia berriztagarriekin, ingurumenarekin eta bioteknologiarekin erlazio naturiko enpresak.
- ✓ Lehendik dagoen industriako sektorean, egungo sektoreak eta enpresak konplementatzea, bai halaber egungo proiektu industrialen hazkundea sustatzea eta bultzatzea; eta enpresa mistoak eta enpresen arteko akordioak sustatzea.

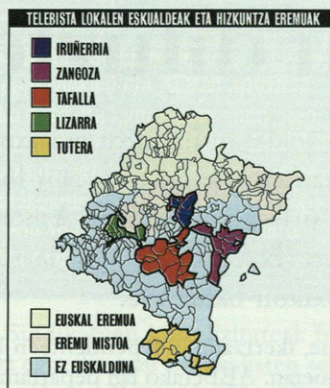
Daniel Udalaiz

Xaloea Telebista eta Ttipi-Ttapa Telebista lizentziarik gabe

ESPAINIAKO Zientzia eta Teknologia Ministerioak Tokiko Telebista Digitalaren Plan Teknikoa 2004ko martxoaren 12an onartu zuen. Erret Dekretuak abenduaren 3an itxi zuen aldaketak sartzeko garaia. Tokiko telebistei emango zaizkien lizentzien banaketaren arabera, Nafarroako euskal eremuan ezingo du emititu telebista bakar batek ere eta orain, bi ari dira emititzen euskara hutsean: Xaloea (Baztan) eta Ttipi-Ttapa (Bortziria). Planaren arabera, bost eskualde hauetako telebistek emititu ahal izango dute: Iruñerria, Lizarra, Zangoza, Tafalla eta Tuter. Beraz, Nafarroako udalerrien %83ak eta populazioaren %31k ez luke tokiko telebistaren zerbitzurik izango. Zerbitzurik gabe geratzeaz gain, euskarazko toki telebistatik ez lukete euskal eremuan.

Joxe Manuel Irigoien Ttipi-Ttapako koordinatzaileak, ARGIAri adierazi dionez, "gureak zein Xaloea bizirautea zaila dute, emititzeko frekuentziarik gabe geratzeaz gain, diru-laguntzak asko murriztuko zaizkigulako eta telebistak diru asko behar du".

EAKo lehendakari Begoña Erraztik bi telebistek beren egoera Nafarroako Parlamentuan azaltzea eskatu du eta otsailaren 15ean izango dira bien agerraldiak.

BAHEA Antso Azkarraren milurtea joan ondoren, nafar erregeekiko beste kontu txiki bat dakar Roldan Jimeno historialariak *Diario de Navarra*ko iritzi artikulua batean. Nafarren lehen erregea zein izan zen, Eneko Aritza edo Antso Garzes I.a? Eneko Aritza Iruñeko Printzerriko printzea izan zen, baina inoiz ez erregea. Antso Garzes I.a izan zen, printzerria Nafarroako Erresuma bihurtu zuena eta aurtien bere erregetzaren hasieraren 1.100. urteurrena betetzen da.

Kontsulta saihesteko tresnak

Espainiako Kongresuak martxoan botako ei du atzera Ibarretxe Plana. Orduan, Ibarretxe lehen-dakariak bere hitza beteko badu, Eusko Jaurlaritzaren hurrengo pausoa herri kontsulta deitzea izango da. PSE-EE eta PPren iturrietan, nahita ere Jaurlaritzak ez luke bitartekorik kontsulta normaltasunez eramateko.

Gauzatzea erabakiko balu, ordea, Espainiako legedian honen aurka egiteko dauden tresnen artean asko hitz egiten da Konstituzioaren VIII. (armada) edo 155. (autonomiaren indargabetzea) artikuluek. Behar adinako "inpultsu politikoarekin", dena den, beste tresna batzuk ere izango lirarteke, *El Correok* bildu ditu horietako batzuk, eta hiru azpimarratu ditugu hemen: Konstituzioaren 161.2 artikulua arabera, Auzitegi Konstituzionalaren aurrean jarritako helegiteak kontsulta deialdia bertan behera utziko luke Auzitegiak berea -5 hilabete luke horretarako- ebatzi arte. Kode Penalaren 506. artikulua medio, halaber, eskumenen usurpazioaren kontzeptua bitarteko, bat eta hiru urteko kartzela zigorrak egon daitezke; eta kode bereko 410.1 artikulua bidez isunak eta kargugabetzeak izan daitezke.

Kataluniako Autonomia Estatutu berriak katalanez jakitera behartuko du

HORIXE adostu du Kataluniako Autonomia Estatutuaren erreforman lanean ari den Parlamentuko batzordeak. Akordioa alderdi guztietako kideen aldeko botoekin lortu da. Adostutako testu berriaren arabera, Kataluniako herritar guztiek katalana jakin beharko dute, gazteleraren maila berean. Baliteke, katalanaren obligazioa produktuen etiketatari ere aplikatzea.

2010erako 20.000 ikasle elebidun lortu nahi dituzte Britainian

BREITAINIAKO (Frantzia) erregio kontseiluak aho batez onartu du hizkuntza politikan egitasmo berria abian jartzea. Proiektuaren arabera, eskolan frantsesa eta bretoiara ikasten duten 9.700 ikasleren kopurua 20.000ra igo nahi dute 2010erako. 150 irakasle prestatu nahi dituzte urtero helburua lortzeko. Bretoiara hitz egiten dutenen %64ak 60 urte baino gehiago ditu.

Sakanako hezkuntza gida

NAFARROAKO bailara horretako ikastetxe guztien aurkezpena egin du Sakanako Mankomunitateak. Batez ere seme-alabak matrikulatzeko dituzten gurasoentzat egin du eta arreta berezia jarri die hizkuntza ereduei. Haurrak D ereduan matrikulatzea aholkatu diete gurasoei A ereduak ez duelako euskararen ezagutza bermatzen.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Mexikoko langileak 'maquila'rekin menderatu dituzte

Ipar Amerikan enpleguak ugaldtu, soldatak handitu eta lana segurtatzeko balioko zuela agindu zuten. *Free Trade* zen formula, merkataritza libre. Hamar urte geroago, Ipar Amerikako Merkataritza Askeko Itunaren (NAFTA) eragin larriak begi-bistakoak dira. Mexikon batez ere.

DAVID BACON-EK *The job's up for grabs* (euskaraz, *Nahi duenak lana badauka* esango genuke) ipini dio izenburu artikuluari, *The New Internationalist* aldizkarian. Kazetari eta argazkilari lanez ezagun egin dute David Bacon kaliforniarra. Duela gutxi foto erakargarriak eta erreportaia biziz hornitutako *The Children of NAFTA* (NAFTA-ren haurrak) liburua plazaratu du. Bertan, Amerikako Merkataritza Askeko Ituna sinatu zenetik, hamar urteotan merkataritza libre horrek Mexikoko muga aldean ekarri dituen ondorio larriak dokumentatu ditu.

"Hamar urte ditu Estatu Batuak, Kanada eta Mexikoren arteko hitzarmen horrek. Bush presidentek esan du sekulako arrakasta izan duela eta Latinoamerika osora zabaltzeko nahi du. Aurreko lehendakari Clintonek NAFTAren onurekin igarri zuen denak izango zirela irabazle. Ikusi denez, batzuk behintzat atera dira irabazle: enpresa handi batzuek irabaziak handitu dituzte AEBak eta Mexiko arteko mugaren hegoaldean lantegiak martxan jarrita, eta Mexikon aberats berri belaunaldi berri bat ernearazi.

Aldiz, mugaren bi aldeetako jende xeheak larrutik pagatu du merkataritzaren irekitze kontrolgabea. Itunarekin AEBetan zenbait lanpostu galduko zela aurreikusita zegoen, baina gero agertu da kalkuluetan oso behetik jo zela. Urteotan NAFTAgatik 800.000 estatubatuar geratu da lanik

gabe, ikertzaile independenteen kalkuluetan. AEBetako lan departamentuak aldiz kontaketa etengabe egin ditu, Bushen hala manaturik.

Mexikon ere itzelezko aurrerapenak agindu zituen Carlos Salinas de Gortari lehendakariak: Mexikok bereganatuko omen zituen AEBek galdutako lanpostuak, eta Rio Grandetik gora emigrazioan zihoazen herritarren odolustea sistema berriak konponduko omen zuten.

Ez da holakorik suertatu. NAFTA sinatu eta urtebetera Mexikok galdutako milioi bat lanpostu, behartutako pribatizazioengatik. Hainbat greba eta mobilizazio egin zituzten trenbide, aireplano eta beste enpresa publikoetako langileek, baina alferrik. Etsipenak jota, lehen baino mexikar gehiago saiatu zen AEBetara emigratzen. Salinas de Gortari bera ezin harrituko da Mexikoren historiako lehendakari gorrotatuena bihurtu bada.

Washingtongo gobernuak bultzatutako itunak erdietsi zuen esperotako beste eragin bat, hasieran: asko ugaldtu ziren mugaren Mexikoko aldean eraikitako *maquiladora* faktoria. Maquiladora horiek (*maquila* azpikontratazio sisteman ari direnak) batzutan faktoria osoak dira eta beste askotan jostundegi bat baino askoz handiagoak ez diren tailerrak. Ia erabat AEBetako merkatuentzat egiten dute lana, eta Maquiladora Elkartearen kalkulue-

tan 2001erako 1,3 milioi mexikar ari ziren horietan.

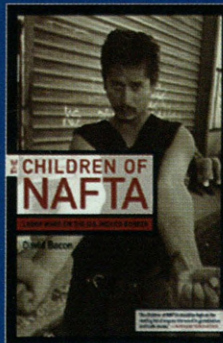
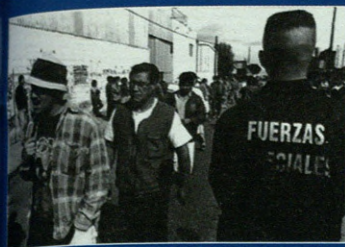
Baina 2001ean errezesioan murgildu ziren Estatu Batuak, eta bat-batean 400.000 lanpostu galdu ziren Mexikon. Ezbehar batek besteari dei egiten dionez, hamarkada honen hasieran Txinaren konpetentzia agertu zen bazterrek nahasten. Ez dakigu mandarin-txineraz *maquiladora* nola esaten duten, baina han ere badira, eta mexikarrak bezain merkeak.

Nork aipatu ditu eskubideak?

NAFTA itunak Mexikoko hainbat giza talde hondatu du. Horietaz (laborariak eta beste, baita muga aldetik oso urrutikoak ere) artikulua gehiago eskaini ditu *The New Internationalist* hilabetekariak dossierrean. David Bacon bereziki muga ondoko langileen egoeran zentratu da, bai bere argazki lanean eta baita artikuluetan ere. "NAFTAren ondorioz latzena langileen babes eskubideen galera izan da. Mexikora inbertsioak erakartzearen, agintariak sindikatu 'ofizialen' konplizitatearekin batera egin dute lan, soldata apaletan eta langileen kontrolean oinarrituz".

Coalición pro Justicia en las Maquiladoras erakundearen kalkuluetan, gaur gobernuak behartutako jornal minimoa eguneko 4,20 dolarretakoa da... duela hamar urte zenaren berdintsua! Galoi bete esnek (3,8 litro) 3 dolar balio du

Argazkiok David Bacon-ek erakutsi ditu bere web gunean. Mexiko eta AEBen arteko mugaldeko herri eta lantokietan diren gatazka eta bizimodua islatzen dituzte, Baconek berak idatzitako erreportaiekin batera. Goiko erdialdean ikusten da artikulu honetan aipatzen den Han Young-eko istilua. Eta lerroon gainean liburuaren azala.

Tijuanan: maquiladorako langileak 5-6 orduz ari behar du lanean hori erosteko.

Torreon hiriko aldiria batean lau pertsonako familia mantentzeko 1.500 peso inguru behar da astean. Aldiz maquiladorako langilearen soldata 320-350 pesotan dabil. "Gure auzoetan ikusiko dituzu bederatzi edo hamar urteko haurrak komertzioetan poltsak betetzen laguntzen edo autoen berinak garbitzen bidegurutzetan" esan dio kazetariari bertako batek, eta hala ikusi eta argazkietan bildu ditu. Edozein familiatan gazteek 15 urterekin hasi behar dute maquiladoran lanean, gurasoek nahi izanda ere, ikasketak egiteko modurik ez du ia inork. Horrek guztiak esplikazio erraza du: azken hogeitau urteotan %81ean jaitsi da Mexikoko soldaten eroste ahalmena.

Sindikatuaren konplizitateak bereziki egin dio min sindikalisten semea den David Baconi. Maquiladora batean lan egiteko, grebarik ez egiteko tratua egin duten sindikatuak batean apuntatu behar dute jendeak. Baconen erreportaietan eta erretratuetan naro ageri dira presio eta jipoien artean sindikatu alternatibok antolatzen ari diren langile militanteak. Langile elkarte berriak legeztatzerik ere ez dute lortu.

Maquiladoraren batean sustraitzea lortu dutenean, estraina sindikatu handiek beren matoiak bidali dizkiete, eta ondoren, estatuak, inolako errukirik gabe, polizia bereziak. Baconek argazkietan bildu ditu Tijuanan 1998an Han Young enpresan greba haustera sartu ziren *Fuerzas Especiales* edo SWAT direlakoak. Epaileren batek arrazoi eman die-

• TERMOMETROA •

nean ere langileen garaipena deusetan geratu da.

Egoera berrian sindikatu zaharrek garesti ordaindu dute aldaketa. Hamar urte dituen sistema berri honek kate motzean lotu ditu: Mexikon langileen hiru laurdenak afiliatuak ziren, eta gaur %30 baino gutxiago. Sindikatu zaharrak ahalbidea eta askotan ugazabek erositak, eta mugimendu berriei bidea nola edo hala moztu nahi.

Maquila deitu eredua da Munduko Bankuak mende berri honetarako begikoena duen sistemetako bat. Hala doa zabalduz mundu osoan. Utikan 40 orduko lan asteak, gutxieneko jornalak, beharreneko gauzen prezio babestuek, grebak eta osasun eskubiak.

100 milioi biztanletik gora du gaur Mexikok. Horien artean 40 milioi txirotasun egoeran bizi da eta hauen barruan 25 milioi erabateko txirotasunean. Langabetuak bederatzi milioitik gora dira, beharrerako gai direnen artean laurdena. Estatu Batuetako eta Mexikoko soldadak konparatuta, mexikarrek yankien herena irabazten zuten duela hamar urte. Gaur, zortizirena.

Sermoi handirik gabe, hona David Baconen konklusioa: "Nazioarteko merkataritza egitura goitik behera aldatzen ez bada, lekuan lekuko merkaturako produkzioan eta soldaten igoeran oinarritutako garapen alternatiborik ez da posible izango". Esan beharrik ez dago gaur inork ez duela amestu ere egiten aldaketa hori gertatuko denik. ■

<http://www.argia.com/nethurbil> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

Mikel Irizar

Tsunamiaren hemen

Ez du itsasoak eragin, ez da hildakorik suertatu. Baina asko birrindu da euskal eta espainiar politikan, Legebiltzarreko bozketa dontsuarekin. Esango nuke PPrena dela bere horretan dirauen txabola bakarra, olatua pasa eta gero. Ez du meriturik ordea, aspaldian ez baitu hori baino egiten PPk, iraun, alegia. Batasunaren bertan ibiliko da nahikoa lan, erabakia talde txikian hartu dute eta sekretupean gorde, baina orain sozializatzeko ordua da eta izango da ulertzen ez duenik. Dena den, tsunamiaren eragin izanak lagunduko die Arnaldo eta enparauei.

Okerrago gelditu dira Ibarretxe eta bere alderdia. Argi samar dago beste ibilbide bat zeukatela aurreikusita hurrengo hilabeteetan, gordin hemendik eta hauteskundeetara, gehiengo osoa lortze aldera, eta leunago gero sozialistekin, adostasun bila. Kaltetuena, ordea, Patxi Lopez izan da. Maragallaren jokaldia nahi zuen, eta Piqué bakarrik gelditu zaio eskura. Nekez orain Patxi lehendakari.

Batzerrak birrinduta, berreraikitze-ko ordua da. Aukera berriak datoz.

EAJ

Oraindik ez dira klabe guztiak ezagutzen, baina azken hamarkadako mugimendu garrantzitsuenaren alderdi honek egin zuen, Ajuria Eneatik Lizarra-Garazira. Hor dago tsunamiaren epizentroa. Badirudi, ordea, bazetorrela pendulua bueltan gutxienez erdibidera, eta derrepente trabatuta gelditu da mutur soberanistan, ezker abertzalea lagun. Ea nola eragiten duen alderdi barruan penduluak hartutako inertiak. Formalki, Ibarretxek beteko du bere planaren prozedura, eta iritsiko da hauteskundeetara. Hauen emaitzak izango dira gakoa.

EZKER ABERTZALEA

Asmatu egin du azken boladan, eta lortu du mugitzea politikaren bazterretik zentrora. Esan eta esan ari da Arnaldo bere kide guztien izenean hitz egin duela, bai Anoetan eta bai Legebiltzarrean. Hori horrela bada, argi dago lehentasuna: espainiar gobernuarekin negoziatzea hauteskundeetarako aukera eta presoen hurbilketak, su-etenaren truke.

ALBERTO ELOSEGUI

ZAPATERO

Talanteaz gain, talentua beharko du hurrengo denboretan. Uko egin dio PPren besarkada hilkorrari Espainia defendatzeko orduan, baina Konstituzioaren mugak berreste hutsarekin ez du arazoa konponduko. Talentuz hasi beharko du Espainia berri bat pentsatzen eta azaltzen, nahi baditu katalanak eta euskaldunak barruan eta konforme. Ez badu horretan asmatzen, agintea ere gal lezake, hain izango da gai hau zentrala datozen garaian. Espainia zaharra defendatzeko, hobe PP badago gobernuan eta, ahal bada, Aznar buru duela.

BERRERAIKUNTZARAKO ARDATZAK

Bat. Ibarretxe plana ez da orain inportantea. Bete du bere betebeharrak. Balio izan du gainditzeko Lizarra ondorengo blokeo egoera. Argi utzi du EAEko Legebiltzarrean 43 hauteszik nahi dutela plan hori edo gehiago, eta 32k jarraitzen dutela estatutu zaharraren defentsan. Bai, 43/32 ez da gehiengo itzela, baina ez da ere berdintasuna. Maiatzean asko aldatzen ez bada, eta ez dut uste, hau da konponbidearen oinarria.

Bi. Norabide guztietan hitz egin behar da, epe luzeko ikuspegiz. Zubiak eraiki behar dira ezer baino lehen. Eta epe motzera helburua izan daiteke marko juridiko berri bat adostea, baina epe luzeko helburua da mekanismo bat aurkitzea, euskal hiritarren gehiengoaren borondatea gauza dadin aldi oro.

Hiru. Besterik dirudien arren, uste dut gai honetan gehienak zentzudunak garela, eta beharko dela gure ekarria eztabaida zentzuz egin dadin. Alferrik izan bitez zarata eta zalaparta, ez dezala balio mehatxuak edo irainak. Eraiki dezagun geroa sendo. ■

« Norabide guztietan hitz egin behar da, epe luzeko ikuspegiz. Zubiak eraiki behar dira ezer baino lehen. Eta epe motzera helburua izan daiteke marko juridiko berri bat adostea, baina epe luzeko helburua da mekanismo bat aurkitzea, euskal hiritarren gehiengoaren borondatea gauza dadin aldi oro »

Aisialdiaren bertsio berria

Hitz gezidunak, hieroglifikoak, letrazopak, argazki jolasak. Hau dena eta gehiago aurkituko duzu Luman, euskarazko denbora-pasa eta hitz jokoen hilabetekarian. Harpidetu zaitez eta hileko jasoko duzu aukeratutako tokian 30 euroren truke.

Harpidetzak: 943 37 15 45

www.argia.com/luma

luma@argia.com

+ *lumatxo*
haurrentzako gehigarria

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160111